

Ústredný výbor Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny
Základná organizácia Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny Trebišov
ŠOP SR – Správa Národného parku Poloniny, Správa CHKO Latorica
Občianske združenie Čemerica Stakčín

2018

Prehľad výsledkov odborných sekcí

XLII. Východoslovenský tábor ochrancov prírody

28.07. – 03.08.2018 ZBOJ

XLII. TOP Zboj v programe 2 „Kultúra“ v roku 2018 podporil Prešovský samosprávny kraj, obec Zboj a sponzori:

Notes, a.s. – závod Betliar
SHP Slavošovce, a.s.
ABCOM Košice, s.r.o.
AQUING, s.r.o. Košice
LUMIX TRADE, spol. s.r.o. Trebišov, Miloš Lukáč
PSUS Ulič
Hostinec Nadežda Michalková Zboj
ATELIER MK s.r.o.
D.P. Ekoplast, s.r.o. Snina

Usporiadatelia:

Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny
Ústredný výbor
Základná organizácia Trebišov

Spoluorganizátori:

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
Správa Národného parku Poloniny
Správa CHKO Latorica
Občianske združenie Čemerica Stakčín
Obecný úrad Zboj

Na príprave XLII. VS TOP sa podieľali:

RNDr. Miroslav Fulín, CSc. – ZO SZOPK Bocian
Ing. Mário Perinaj – Správa NP Poloniny
Mgr. Zuzana Bartušová – Správa NP Poloniny
Mgr. Iveta Buraľová – Správa NP Poloniny
Ing. Martina Vlasáková – Správa NP Poloniny
Ing. Marián Gič – Správa NP Poloniny
Jozef Blaško – Správa NP Poloniny
Mgr. Kristína Voralová – Správa CHKO Latorica, ÚV SZOPK
Ing. Milan Murín – ZO SZOPK Trebišov
Ladislav Lodomirjak – starosta obce Zboj
Ing. Jakub Jandel – ZO SZOPK Trebišov
RNDr. Janka Fulínová – ZO SZOPK Bocian
Mgr. Silvia Mátéová – ZO SZOPK Trebišov
Dušan Reiser – dobrov. Stráž prírod Poloniny, KST Humenné
Martin Makarovič – HZS – Bukovské vrchy
Nadežda Michalková

Spolupracujúce organizácie:

Správa NP Poloniny
Obecný úrad Zboj
KST Humenné
HZS Bukovské vrchy Poloniny
Správa CHKO Latorica
ZO SZOPK Bocian
AJC Snina

Táborová rada:

Náčelníci:
tábora – Ing Mário Perinaj
odborných sekcií – RNDr. Miroslav Fulín, CSc.
organizačno-prevádzkový – Mgr. Kristína Voralová

Zborník neprešiel jazykovou úpravou.

Náklad 100 kusov
Vydal: Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica
Rok vydania: 2019
Zostavil: RNDr. Miroslav Fulín, CSc.

ISBN 978-80-8184-058-6

OBSAH

Úvod	1
42. Východoslovenský tábor Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny - Správa o organizácii a priebehu tábora ...	2
GEOLOGICKÁ SEKCIA NA 42. ROČNÍKU VS TOP	3
SPRÁVA O ČINNOSTI BOTANICKEJ SEKcie	7
Správa z botanickej sekcie (podsekcia - INVÁzne rastliny).....	13
XLII. Východoslovenského tábora ochrancov prírody a krajiny v Zboji.....	13
VYHODNOTENIE ČINNOSTI LESNÍCKEJ SEKcie NA XLII. VÝHODOSLOVENSKOM TÁBORE OCHRANCOV PRÍRODY	18
SEKCIA DENDROLOGICKO-KRAJINÁRSKA na XLII. VS TOP-e.....	24
PRÍSPEVOK K POZNANIU BZDÔCH (INSECTA: HEMIPTERA: HETEROPTERA) NP POLONINY	27
ROVNOKRÍDLOVCE (ORTHOPTERA) A MODLIVKY (MANTODEA) NP POLONINY	40
SPRÁVA O POZOROVANIACH SEKcie VÁŽKY (ODONATA)	45
DENNÉ MOTÝLE (Lepidoptera, Rhopalocera) VYBRANÝCH LOKALÍT V NP POLONINY	46
Butterflies (Lepidoptera, Rhopalocera) of selected localities in Poloniny National Park	46
VÝSLEDKY ČINNOSTI HERPETOLOGICKEJ SEKcie	50
Zoznam druhov obojživelníkov a plazov nájdených počas	50
XLII VS TOPu v Zboji	50
SPRÁVA Z ČINNOSTI ORNITOLOGICKEJ SEKcie	54
BOCIAN BIELY (<i>Ciconia ciconia</i> L.) V OKRESE SNINA	62
VÝSLEDKY ČINNOSTI CHIROPTEROLOGICKEJ SEKcie.....	73
DETSKÁ SEKCIA NA XLII. VS TOP-e	76
VYHODNOTENIE ČINNOSTI SEKcie PRAKTICKEJ OCHRANY PRÍRODY	78

ÚVOD

Najvýchodnejší kút republiky, koniec sveta, trojhraničný vrchol Kremenec, neprebádaná a zachovalá príroda, posledné pralesovité porasty, najlepšie strážené územie, zanikajúce obce, chudobný kraj, jedinečné klenoty kultúrneho dedičstva, voľne žijúce stádo zubra, príjemní a ústretoví zamestnanci Správy NP POLONINY. Tieto a ešte veľa iných osobitostí spôsobilo, že XLII. ročník Východoslovenského tábora Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny (VS TOP) sa konal v tomto území. Len pred ôsmymi rokmi sa v tomto území, v neďalekej Novej Sedlici, zišlo na XXXIV. ročníku VS TOP-u 211 účastníkov zo šiestich krajín. Záujem o zopakovanie tábora v tomto území, prijatie a nadšenie domácich organizátorov rozhodli o jeho konaní práve tu. Svoj podiel na zopakovaní má aj nepriazeň počasia v čase konania pred ôsmymi rokmi. Vtedy získal VS TOP prívlastok premočený.

Ten tohtoročný má takisto viacero osobitých prívlastkov. Tábor sa krátkodobo i nastálo zúčastnilo 310 účastníkov. Do priebehu zasiahlo nevídané teplé počasie (opomenieme jeden krátky no poriadny lejak) s množstvom húb všade na okolí. Prekvapením boli domácimi organizátormi usporiadané popoludňajšie športové súťaže, ankety, hry a zábavky s neskromným ocenením víťazov.

Tú najcennejšiu pridanú hodnotu z hľadiska ochrany prírody mal XLII. VS TOP v tom, že sa do programu zapojilo v doterajšej histórii najviac profesionálnych pracovníkov štátnej ochrany prírody. Zástupcovia vedenia Štátnej ochrany prírody SR i odborní a radoví pracovníci siedmych správ chránených území zo Slovenska. Došlo k fúzii záujmov dobrovoľnej a profesionálnej ochrany prírody, o čo sa v realizácii táborov usilujeme dlhodobo. Príroda je len jedna a prístup k jej ochrane musí byť spoločným záujmom všetkých zainteresovaných. Kde inde, ak nie pri takýchto neformálnych podujatiach, to môžeme spoločne prejať.

Veríme, že tento trend udržíme aj pri príprave XLIII. ročníka VS TOP-u, ktorý sa bude niesť v znamení stého výročia organizovanej ochrany prírody na našom území.

Pre organizátorov a účastníkov XLII. ročníka je najvyšším ocenením pochvala od miestnych občanov a ich tiché prianie vyjadrené v záverečnej reči ústami starostu obce, ktorý povedal: “Kiežby sa takýto tábor, ako bol ten tohtoročný, konal v našej obci každý rok...”.

Ďakujeme Správe NP POLONINY, všetkým jej pracovníkom zapojeným a aktívne vystupujúcim pri realizácii tábora za ich nezištnosť, privetivosť, pohostinnosť a ústretovosť. Ste úžasní.

Nech žije XLIII. VS TOP v roku 2019 v Silickej Jablonici.

Organizátori

42. VÝCHODOSLOVENSKÝ TÁBOR SLOVENSKEHO ZVÄZU OCHRANCOV PRÍRODY A KRAJINY - SPRÁVA O ORGANIZÁCII A PRIEBEHU TÁBORA

28.07. – 03.08.2018

Zboj, okres Snina

XLII. Východoslovenský tábor Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny (VS TOP) sa konal v dňoch 28.07. – 03.08.2018 v obci Zboj v okrese Snina. Táborisko sa nachádzalo na bývalom školskom dvore vedľa budovy dnes už opustenej základnej školy.

Priebeh podujatia zabezpečovali : prevádzkové a gastronomické zabezpečenie - Mgr. Kristína Voralová, technické a logistické zabezpečenie exkurzií – Ing. Mário Perinaj, odborné zameranie - RNDr. Miroslav Fulín, CSc., kontakt s miestnymi obyvateľmi a zložkami – Ladislav Lodomirjak starosta obce, prezentáciu a kontakt s účastníkmi Mgr. Silvia Mátéová, propagácia Ing. Jakub Jandel, Ing. Miroslav Nemčok.

Tábora sa krátkodobo i dlhodobo zúčastnilo spolu 310 účastníkov.

Aktivity účastníkov prebiehali podľa vopred vypracovaného harmonogramu a boli koordinované a prispôbované potrebám a momentálnym poveternostným podmienkam.

Podakovanie za prípravu táboriska i celého podujatia patrí pracovníkom Správy NP Poloniny, starostovi obce Zboj Ladislavovi Lodomirjakovi, firmám a organizáciám, ktoré dobrovoľne materiálne i fyzicky prispeli a Prešovskému samosprávnemu kraju, ktorý projekt XLII. Východoslovenský tábor ochrancov prírody podporil z rozpočtu PSK.

Medializácia podujatia bola realizovaná prostredníctvom facebooku, v miestnom regionálnom denníku, prostredníctvom RSTV a internetu.

Za organizátorov

Miroslav Fulín

Foto č. 1 Účastníci TOPu na Táborovom zhromaždení. Foto S. Greš

GEOLOGICKÁ SEKCIA NA 42. ROČNÍKU VS TOP

Zuzana Bartušová

Adresa autora: Správa NP Poloniny, Ul. Mieru 193, 067 61 Stakčín

Počas 42. ročníka Východoslovenského tábora ochrancov prírody a krajiny v obci Zboj v dňoch 28.07. – 03.08.2018 pracovala geologická sekcia s cieľom spoznávania geologickej stavby, geomorfológie a významných abiotických javov územia Národného parku Poloniny. Príspevok je stručným zhrnutím navštívených lokalít a sú v ňom uvedené ciele a poznatky, prípadne odporúčania, získané na trasách. Zároveň bola cieľom sekcie popularizácia odboru a vzbudenie, či prehĺbenie záujmu laikov o ďalšie štúdium v tejto zaznáwanej, no pritom zaujímavej oblasti

V rámci svojej činnosti geologická sekcia navštívila tieto lokality:

30.07.2018 – návšteva **Prírodnej rezervácie Borsučiny** – ukážka členitého bralnatého reliéfu cisnianskych vrstiev flyšového pásma dukelskej jednotky.

31.07.2018 - Oreničova skala – Oreničov vodopád (5m) – prielom Pľaškého potoka. Vodný tok Ulička – k. ú. Runina – kaňonovitý **prielom vodného toku Uličky** (navrhovaná PP Prielom Uličky). Židovský cintorín – sprievodná aktivita. **Náučná geologická lokalita Dara** – marmarošské diamanty.

01.08.2018 – Oblazy, Uličské Krivé – ropný vrt - ukážka cisnianskych vrstiev flyšového pásma, skalná stena s jediným známym skalným oknom v NP Poloniny. **Diľovanka** – podmenilitové vrstvy. **Kvasná voda** – areál s naftovou minerálnou vodou.

02.08.2018 – návšteva **Národnej prírodnej rezervácie Riaba skala** a panoramatickej vyhlídky. Regionálna kultúrna – historická lokalita **Medová baba**.

Prírodná rezervácia Borsučiny (pondelok)

Bola vyhlásená v r. 1993 na celkovej výmere 83,72 ha. Nachádza sa na západných svahoch Veľkého Bukovca vo vrcholových a podvrcholových častiach horského chrbta medzi vrchmi Veľký Bukovec a Vyšná Brackaňa. Predmetom ochrany je ochrana pôvodných lesných ekosystémov pralesového rázu na členitom bralnom reliéfe cisnianskych vrstiev flyšového pásma. Zahŕňa lesné spoločenstvá typických bučín, lipových bučín, jedľových bučín, bukových javorín, lipových javorín. Cisnianske vrstvy predstavuje pieskovcový flyš s lavicami pieskovcov značnej hrúbky a podradne vyvinutými vrstvami ílovcov. Jednotlivé lavice pieskovcov majú väčšinou hrúbku 60 – 120 cm, ale vyskytujú sa aj vrstvy 300 i 600 cm hrubé. Územie má svahovitý (miestami až 45°), mierne zvlnený reliéf. Na viacerých miestach rezervácie vystupujú nad povrch mohutné zlepencové a pieskovcové bralá, balvany a skaly, tieto časti rezervácie sme si boli v rámci geologickej sekcie pozrieť.

Územie Národného parku Poloniny budujú výlučne sedimentárne (usadené) horniny strednej kriedy (druhojory - cenoman) až paleogénu (tret'ohory - spodný oligocén), tvorené rytmicky sa striedajúcimi vrstvami prevažne ílovcov a pieskovcov, menej siltovcov, konglomerátov, rohovcov, pelokarbonátov, slieňovcov, zlepencov, resp. vápencov. Podľa geologického členenia Slovenska je územie NP Poloniny súčasťou duklianskej jednotky flyšového pásma. Vysvetlili sme si, vznik a vývoj flyšu a jeho zloženie. Flyšové horniny sa usadzovali vrstvu za vrstvou veľmi dlhú dobu v období pred 70 mil. – 42 mil. rokov, keď územie Slovenska bolo zaliaté prehistorickým morom Tethys. Súvrstvie hornín tvorí pozostatok dna spomínaného mora, na niektorých miestach dosahujúce mocnosť až viac ako 5 000 m. Duklianska jednotka je tvorená viacerými vrstvami, ktoré sa navzájom líšia vekom, zložením, zrnitosťou a farbou podľa meniacich sa podmienok obdobia, v priebehu ktorého došlo k usadzovaniu hornín (pohyb kontinentov, ústup mora). Najstaršie sú lupkovské vrstvy, tie prechádzajú do cisnianskych vrstiev, vyššie sú podmenilitové vrstvy, nad nimi menilitové vrstvy, a vrchné vrstvy

súvrství dukliankej jednotky tvoria najmladšie čergovské vrstvy. Práve v PR Borsučiny sme si dali za cieľ oboznámiť sa s cisnianskymi vrstvami, ktoré tu vystupujú na povrch.

V priebehu presunu k skalným brálam rezervácie sme zbierali vzorky hornín, ktoré sme si následne určili. Takto sa nám podarilo nájsť a determinovať základné druhy hornín a minerálov tvoriace geologický podklad flyšu a vysvetliť si ich charakteristické znaky, rozdiely medzi nimi a ich základné delenie a oboznámiť sa s ich zložením. Našli sme: pieskovce - jemnozrnné, strednozrnné a hrubozrnné vápnité pieskovce, drobnozrnné zlepenice s prevládajúcimi zrnami kremeňa, kremenné pieskovce s glaukonitom, ílovce s piesočnatou prímесou: sivé, zelené a sivozelené variety, prevládajúcim minerálom bol kremeň, častým minerálom bol aj kalcit.

Na mieste s výskytom skalných brál sme sa sústredili na vnímanie geomorfologickej rozmanitosti lokality, tzv. geomorfodiverzity (Panizza M., 2009), teda prirodzenej rôznorodosti tvarov reliéfu a procesov, ktorých sú výsledkom. Bolo možné tu pozorovať pekné ukážky rôznych mikroforiem a mezoforiem svahovej modelácie, erózie, zvetrávania, štruktúrnych a tektonických foriem reliéfu ako: skalné bralá, skalné stená, skalné previsy, výrazné balvany, voštiny, výrazné formy selektívneho zvetrávania, mrazové zruby, a iné geomorfologicky významné formy. Tieto formy predstavujú svedectvo minulých procesov, majú špeciálny význam pre pochopenie vývoja Zeme (vývoj krajiny, klimatické zmeny) a rovnako umožňujú sledovať aktuálne procesy (erózne denudačné procesy, akumulčné procesy, kryogénne procesy a pod.). Neveľká paleta rozmanitosti hornín vo flyši vytvára navonok jednotvárny vzhľad územia, za ktorým sa však skrýva veľmi zložitá geologická minulosť v súvislosti s postavením územia v karpatskom oblúku. Tieto okolnosti vytvárajú zaujímavý príbeh genézy geologického podložia flyšovej oblasti národného parku, z ktorého sme sa snažili aspoň malý úryvok prečítať.

Oreničova skala – Oreničov vodopád (5m) - Prielom Uličky - Náučná geologická lokalita Dara (utorok)

Druhý deň sme v rámci geologickej sekcie navštívili Oreničovu skalú v k. ú. Runina. Tento prírodný výtvor tvoria skalné útvary vo forme dlhého pásu pieskovcových brál, ktoré sa tiahnu na juhovýchod od prielomu Pľašského potoka. Oreničova skala je predmetom záujmu ochrany prírody už od r. 1982, kedy bola vyhlásená na výmere 8,25 ha ako chránený prírodný výtvor. Dnes je súčasťou územia Národnej prírodnej rezervácie Riaba skala.

Objekt Oreničovej skaly má vedecko – výskumný význam pre štúdium morfológie a tektoniky, ako aj pre vývoj pôd v tejto oblasti. Nachádzajú sa tu skalné stený s prevismi, s kamennou až blokovou sutinou na úpäti, jedná sa ojedinelú geomorfologickú ukážku erózne –denudačných procesov v pieskovcoch východokarpatského flyša.

Silne vodnatý Pľašský potok vplyvom vodnej erózie rýchlejšie rozrušuje mäkké horniny, tak boli v geologickej minulosti odkryté bočné pieskovcové vrstvy, ich neskorším podomletím došlo k zosuvu a vzniku hlbokého riečného prelomu. Vplyvom stále pokračujúcej vodnej erózie vodný tok odhalil vrstvy rôznych štruktúr a odolnosti, v dôsledku čoho sa krivka pozdĺžneho profilu koryta toku lomí a jej rovnomerný priebeh je prerušený viacerými vodnými skalnými pahorkami a pod Oreničovou skalou vznikol kaskádovitý Oreničov vodopád s výškou 5m. Tak ako všetky objekty živej i neživej prírody majú i vodopády svoj životný cyklus - zrod, existenciu a zánik. Zánik je väčšinou veľmi pozvoľný proces taktiež spôsobený eróziou. Skalný pahorok tvorený z tvrdších hornín je vo vývarisku pod ním podomieľaný a ustupuje, takže si vodopád svoje skalné podložie ničí eróziou a tým pozvoľna zaniká.

Priamo pod Oreničovou skalou a s Oreničovým vodopádom názorne pred očami sme si vysvetlili akými procesmi a v akej časovej škále vznikli, i to že aj vodopády majú svoj životný cyklus. Pri pohľade nielen na tieto prírodné výtvory vo svetle poznania, si človek uvedomí a môže človek žasnúť s pokorným vedomím svojej ľudskej malosti. Krajina sústavne mení svoj ráz, všetko sa stále mení, len nie v našej zanedbateľnej časovej dimenzii.

Zvedaví účastníci geologickej sekcie sa presunuli k ďalšej zaujímavej geologickej lokalite. Vodný tok Ulička v k. ú. Runina predstavuje fragment horského potoka hlboko zarezaného do svojho podložia, v tejto časti vytvára kaňonovitý prielom. Tento úsek toku Uličky s priľahlými riečnymi terasami predstavuje ukážku sivých, červených a zelených pestrých podmenilitových vrstiev drobnorytmického flyšu (runinské súvrstvie). Vrstvy sú tvorené doskovitými až tenkolavicovitými pieskovecami o mocnosti 2-20 cm, lokálne i cez 50 cm. Tie sa striedajú s 1 až 10 cm mocnými vrstvami ílovcov. Skalné odkryvy v podmenilitovom súvrství dokumentujú sedimentáciu vo flyšovom mori a majú pedagogický význam pre vzdelávanie, výskum a poznanie minulosti. Nachádzajú sa tu pekné geomorfologické ukážky fluvialneho reliéfu, ktoré ponúkajú vizuálny estetický zážitok. Nachádzajú sa tu riečne terasy, kolmé skalné steny rôznej expozície, strmé kamenité svahy, svahové plošiny a štrkové lavice. Rozdielne úklony súvrstvia majú za následok meandrovanie toku. Dno je prevažne kamenité, len lokálne je uložená tenká vrstva piesčitých štrkov. Sú tu početné pereje. Vo vrchnej časti sú 4 skalné prahy/vodopády o výške 1,5 až 2,5 m. V spodnej časti potok preteká paralelne so smerom vrstiev. V koryte sú časté obrie (krútnavové) hrnce.

Deň sme v rámci geologickej sekcie završili na Geologockej náučnej lokalite Dara. Toto miesto sme navštívili, pretože je v Národnom parku Poloniny známe výskytom špecifickej variety kremeňa nazývanej marmarošský diamant. Tento bol predmetom nášho záujmu. Rozprávali sme sa o jeho charakteristike, vlastnostiach, poznávaní a výskyte na Slovensku, vo svete i národnom parku Poloniny. Následne nastala diamantová horúčka. Nezostal na kameni kameň☺. Vzrušenie z hľadania vyvrcholilo úspešne, každý účastník geologickej sekcie si našiel svoju vzorku marmarošských diamantov.

Ropný vrt Uličské Krivé - Diľovanka – podmenilitové vrstvy – Kvasná voda – areál s naftovou minerálnou vodou (streda)

V rokoch 1972 – 1980 prebiehali na území Národného parku Poloniny v lokalite nazývanej Oblazy výskumné a prieskumné práce na ropu a zemný plyn. V tejto lokalite bol navŕtaný Hlboký štruktúrny vrt Zboj – 1 s konečnou hĺbkou 5002 m. Výskum priniesol dôkazy o tom, že etáž umiestnená v hĺbke 3 500 m – 4 000 m má výrazné prejavy zemného plynu a je z hľadiska výskumu v budúcnosti perspektívna. Z vrtnej súpravy sa zachovali už len dobové fotografie a presné miesto vrtu s plombou je ukryté v hustom zrástke krovia. Napriek tomu sme sa ho pokúsili nájsť v rámci našej geologickej výpravy v stredu.

Na mieste „činu“ sa nám nepodarilo presné miesto vrtu nájsť, keďže bol vrchol vegetačnej sezóny. Avšak oboznámili sme sa s regionálnou geologickou mapou Duklianskej jednotky a samotného miesta vrtu a jeho okolia. Na tomto mieste historicky späť s uhl'ovodíkovou prospekciou sme namiesto samotnej ropy hľadali odpovede na otázky: ako vzniká ropa a zemný plyn zo zdrojových

(materských) flyšových hornín, ako vznikli tieto zdrojové (materské) horniny, a ako vlastne vznikli ropné ložiská vo flyši?

Čierne a tmavosivé ílovce sú potenciálne zdrojové (materské) horniny pre ropu a zemný plyn vo flyšovom pásme karpatskej sústavy. Flyšové horniny sa usadzovali na morskom dne pred asi 30 miliónmi rokov. V tomto období sa oblasť severovýchodného Slovenska nachádzala hlboko pod hladinou mora. Tieto zdrojové horniny vznikli z odumretého rastlinného a živočíšneho materiálu bohatého na organický uhlík, ktorý sa ukladá v bahne na morskom dne. V prostredí s nedostatkom kyslíka sa organický materiál nerozpustil a zachoval sa v ílovitých horninách (ílovitých bridliciach). Rastlinný planktón (fytoplanktón) sú vodné rastliny bohaté na rastlinné tuky. Po odumretí sa ukladajú v bahne na morskom dne. Keď sú vrstvy bohaté na organickú hmotu pochované hlbšie pod vrstvami nadložných sedimentov, zvyšky organizmov sa premenia na pevnú látku s vysokým obsahom organického uhlíka – kerogén. Približne v hĺbke 3 km, čo zodpovedá teplote 100 až 120 °C, sa kerogén mení na tekutú ropu. Hlbšie, približne 4 - 5 km pod zemským povrchom, pri teplote okolo 160 °C, vzniká zo zvyškového kerogénu zemný plyn. Organický materiál obsiahnutý v sedimentoch a pochovaný do väčších hĺbok sa stále zahrieva (teplota rastie do hĺbky s každým km o cca 30 °C). Za milióny rokov pôsobenia vyšších teplôt a tlakov sa organický materiál v sedimentoch môže premeniť na ropu a zemný plyn. Technologickými procesmi sa ropa nedá získať priamo zo zdrojových (materských) hornín. Keď sa začne v zdrojových horninách generovať ropa je vytláčaná do pórovitých hornín zaplnených vodou (napr. do pieskovcov), kde migruje smerom nahor. Nepriepustné tesniace horniny v nadloží (napr. ílovce) zastavia migráciu ropy smerom k povrchu. Ropa sa tak hromadí v pórovitých a priepustných horninách (často vo zvrásnených komplexoch) a môže vytvoriť ložiskovú pascu. Takto sa môžu vytvárať akumulácie uhlíkovodíkov v ložiskových pasciach.

Naša výprava sa presunula z miesta vrtu na lokalitu "Ťava" ktorá predstavuje skalnú pieskovcovú stenu s jediným skalným oknom v NP Poloniny. Lokalitu sme si zatriedili ako ukážku cisnianskych vrstiev flyšového pásma. Pokračovali sme dolinou vodného toku Diľovanka, ktorá zase predstavuje reprezentatívnu ukážku podmenilitových vrstiev. Spoznávaciu expedíciu sme završili v areály s naftovou minerálnou vodou v Zboji. Kvasná voda v Zboji predstavuje

prameň minerálnej vody, jedná sa o kalciumkarbonátovú alkalickú kyselku presýtenú vysokým obsahom metánu, s mineralizáciou 1916 mg/l a obsahom až 1740 mg/l, ktorá indikuje roponosnosť vrstiev nachádzajúcich sa v tejto oblasti. O nich sme si rozprávali pri vrte na začiatku našej trasy, a tým sa náš tematický okruh dňa sa uzavrel.

Národná prírodná rezervácia Riaba skala (štvrtok)

NPR Riaba skala bola vyhlásená v r.1964 a nachádza sa v katastrálnom území Zboja a Runiny na výmere 359,94 ha. Pôsobením geologických, geomorfologických, klimatických a biogeografických činiteľov v nadmorských výškach 1000 –1188 m sa vytvorili výnimočné prírodné podmienky na rozšírenie významných rastlinných a živočíšnych spoločenstiev. Pravdepodobne v postglaciálnom období sa odtrhol horský svah, vytvorila sa skalná stena s obnaženými čelami flyšových sedimentov,

pieskovcov a ílovcov a na jej úpäť sa nahromadila obrovská balvanovitá sutina. Významnou súčasťou tohto územia sú horské lúky nad hornou hranicou lesa – poloniny.

Skalný odkryv predstavuje ukážku lupkovských vrstiev flyšového pásma duklianskej jednotky. Okrem vedeckovýskumnej hodnoty má toto miesto vysokú estetickú hodnotu, ktorá sa vzťahuje k tomu, že sa tu na hlavnom hrebeni nachádza vyhládka, ktorá poskytuje najkrajšie panorámy v Poloninách. Okrem vedeckého vysvetlenia toho, ako tento prírodný jav vznikol sme si povedali aj o legendách miestnych ľudí, ktoré odrážajú ich predstavy ako táto geologická lokalita vznikla. Riaba skala je príkladom lokality s geomytologickou hodnotou. V mytológii pri vzniku skalných útvarov všeobecne vystupujú nadprirodzené bytosti a sily, často čert, či diabol. S Riabou skalou a jej vznikom sú späté tri legendy, ktoré predstavujú kultúrne, resp. spirituálne regionálne dedičstvo.

V balvanitej a kamenistej sutine boli v minulosti objavené fosílné zvyšky zelených morských rias - *Halimedaites carpaticus*. Plánovaný prieskum s potenciálom paleontologických nálezov sme neuskutočnili z bezpečnostných dôvodov, pretože prístup k sutine bol veľmi komplikovaný (mokré kamene, nerovný povrch s jamami, časová tieseň zo strachu z hroziacej búrky....). Nenadarmo sa hovorí, človek mieni, Pán Boh mení.

SPRÁVA O ČINNOSTI BOTANICKEJ SEKCIE

Miroslav Bural'

Adresa autora: Správa NP Poloniny, Ul. Mieru 193, 067 61 Stakčín

Činnosť botanickej sekcie v rámci XLII. VS TOPu bola plne sústredená na oblasť horského masívu Stinská v Národnom parku Poloniny. Tento horský masív sa vyznačuje výnimočnými prírodnými hodnotami. Nachádzajú sa tu vzácne staré pralesy, nádherné poloninské lúky, množstvo skalných útvarov, pestrá flóra a fauna. Rastie tu jediný pravý východokarpatský endemit - iskerník karpatský (*Ranunculus carpaticus*). Je predmetom ochrany v Národnej prírodnej rezervácii Stinská vyhlásenej v roku 1986 na výmere 91 ha. Najcennejšie tunajšie pralesy sú chránené v Národnej prírodnej rezervácii Rožok vyhlásenej v roku 1965 na výmere 67 ha. Od roku 2007 je táto rezervácia zapísaná vo Svetovom zozname prírodného dedičstva pod názvom Karpatské bukové pralesy a staré lesy Nemecka. Na severných svahoch masívu sa nachádza Prírodná rezervácia Stinská slatina vyhlásená v roku 1988 na výmere 2,76 ha. Chránia sa tu vzácne slatinné rastlinné spoločenstvá s masovým výskytom vachty trojlistej (*Menyanthes trifoliata*).

V masíve Stinskej sa nachádzajú najcennejšie poloninské lúky – lokalita Májková. Práve jej záchrane bola v posledných rokoch venovaná zvýšená pozornosť zo strany štátnej ochrany prírody. Výnimočnosť tohto horského masívu spočíva i vo výskyte mnohých geologických útvarov, predovšetkým pseudokrasových jaskýň. K najvýznamnejším patria – Ďaková jaskyňa, ktorá je najdlhšou jaskyňou, Kňahiňa, ktorá je spoločnou slovensko – ukrajinskou jaskyňou a Pustajová jaskyňa.

Masív Stinskej je súčasťou medzinárodnej sústavy Natura 2000 ako územie európskeho významu UEV SKUEV0210 – Stinská na výmere 1533 ha.

V rámci botanickej sekcie sa jej činnosť počas XLII. VS TOPu v UEV Stinská zamerala na nasledujúce činnosti:

- zhodnotenie stavu menežmentu poloninských lúk
- zhodnotenie menežmentu slatinných lúk
- monitoring druhov európskeho významu
- monitoring biotopov európskeho významu

- pripomenutie si 60. výročia úmrtia lichenológa Ödöna Szatalu.

Menežment poloninských lúk v UEV Stinská.

Poloninské lúky sú unikátnou a zároveň charakteristickou formáciou Východných Karpát. V NP Poloniny sú sekundárneho pôvodu, ktoré vznikli v dôsledku pasenia dobytku na horských hrebeňoch počas valašskej kolonizácie. Charakteristické pre ne sú druhy tráv ako psica tuhá (*Nardus stricta*), metlica trsnatá (*Deschampsia caespitosa*), chlpaňa hájna (*Luzula luzuloides*). Z bylín charakteristickými sú druhy - horec luskáčovitý (*Gentiana asclepiadea*), štiav alpínsky karpatský (*Acetosa alpestris subs. carpatica*), betonika lekárska (*Betonica officinalis*). Pozostatkom po niekdajšej pastve sú i plochy s rozširujúcim sa štiavom alpínskym (*Rumex alpinus*), ktorý indikuje zvýšený obsah živín v pôde.

Poloninské lúky sú známe predovšetkým výskytom východokarpatských druhov rastlín, ako zvonček jedľový (*Campanula abietina*), pichliač Waldsteinov (*Cirsium waldsteinii*), klinček bradatý nakopený (*Dianthus barbatus subsp. compactus*), čermel' Herbichov (*Melampyrum herbichii*), hadomor ružový (*Scorzonera rosea*) a fialka dácka (*Viola dacica*). Na kyslejších pôdach sa vyskytujú nízke kríčkovité porasty s dominantnou brusnicou čučoriedkovou (*Vaccinium myrtillus*). V súčasnosti, keď sa upustilo od ich hospodárskeho využívania je ich druhová pestrosť znižovaná expanziou druhu smlzu trst'ovníkovitého (*Calamagrostis arundinacea*).

V roku 2015 bol Správou NP Poloniny realizovaný ich menežment z dvoch finančných zdrojov – švajčiarskeho a nórskeho finančného mechanizmu.

V rámci projektu švajčiarskeho finančného mechanizmu „Rozvoj ochrany prírody a chránených území v slovenských Karpatoch“ boli realizované tri opatrenia v UEV Stinská:

opatrenie č. 1 - jednorazová obnova nelesných biotopov výrubom náletových drevín na ochranu biotopu výskytom iskerníka karpatského. Výmera (ha): 0,10 (C-KN: 3349).

opatrenie č. 2. - jednorazová obnova poloninských lúk výrubom náletových drevín. Výmera (ha): 2,00 (C-KN: 3345; 3350/2; 3367; 3368).

opatrenie č. 3: - jednorazová obnova poloninských lúk kosením ľahkou mechanizáciou. Výmera (ha): 7,00 (C-KN: 3348; 3350/1; 3350/2; 3369)

V rámci projektu nórskeho finančného mechanizmu „Ochrana prírody ako príležitosť pre regionálny rozvoj“ bol realizované dve opatrenia v UEV Stinská:

opatrenie č. 1 - jednorazová obnova poloninských lúk výrubom náletových drevín. Výmera (ha): 0,90 (C-KN: 3350/2; 3351; 3359; 3371).

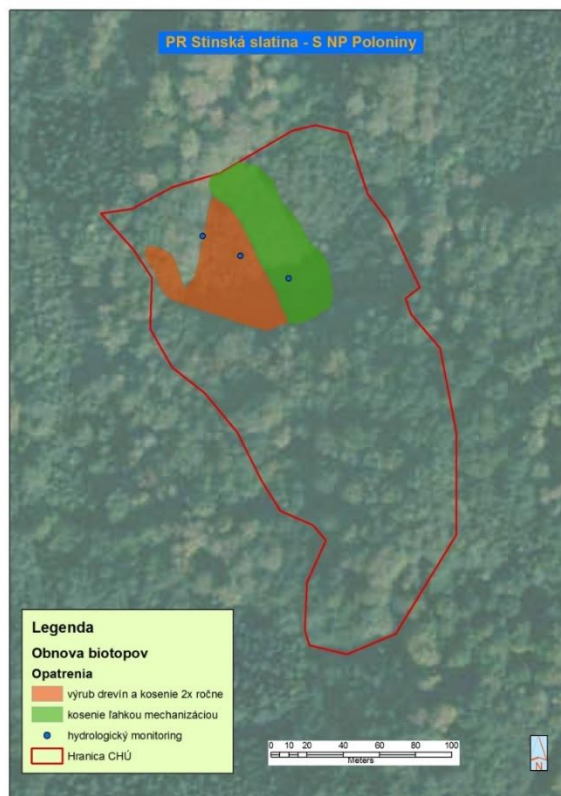
opatrenie č. 2: - jednorazová obnova poloninských lúk kosením ľahkou mechanizáciou. Výmera (ha): 5,50 (C-KN: 3350/2; 3351; 3352; 3358; 3359; 3371)

V roku 2017 v rámci programu malých grantov Nadáciou pre ochranu biodiverzity Karpát bolo realizované jedno opatrenie - jednorazová obnova poloninských lúk kosením ľahkou mechanizáciou. Výmera (ha): 5,00 (C-KN: 3350/1; 3350/2)

V rámci TOPu bol zhodnotený stav zrealizovaných opatrení menežmentu poloninských lúk. Na základe vizuálnej pochôdzky a na základe dlhodobého monitoringu na TMP na lokalite Majková, bol zhodnotený pozitívny vplyv týchto zásahov na stav poloninských lúk. Ako optimálne variant frekvencie menežmentových zásahov sa ukazuje 3 ročný cyklus.

Menežment Prírodnej rezervácie (PR) Stinská slatina

PR Stinská slatina je najvýznamnejšou rezerváciou v NP Poloniny z hľadiska ochrany biotopu európskeho významu - slatiny s vysokým obsahom báz (7230). Nachádza sa v k.ú Zboj na parcele 3331 na výmere 2,76 ha.

Obr. 1: Mapa PR Stinská slatina: manažmentové opatrenia

V rámci švajčiarskeho finančného mechanizmu bol pre uvedenú lokalitu vypracovaný nový menežmentový plán obnovy Inštitútom aplikovanej biológie DAPHNE v roku 2013, pozostávajúci z nasledujúcich opatrení:

Číslo opatrenia	Opatrenie	Výmera (ha)
1.	Udržanie alebo zlepšenie stavu cieľových biotopov pravidelným kosením ručne alebo krovínorezom pri odvoze sena z lokality	0,3 raz ročne
2.	Jednorazová obnova nelesných rašelinných biotopov výrubom náletových vzrastlých drevín a ich odstránením mimo lokality	0,3 raz ročne
3.	Druhé pokosenie ručne alebo krovínorezom pri odvoze biomasy z lokality	0,3 raz ročne
4.	Udržanie alebo zlepšenie stavu nelesných rašelinných biotopov pravidelným odstraňovaním výmladkov drevín a kosením trstiny 2x ročne	0,3 dva krát ročne
5.	Úprava odtokových pomerov – drevenými prehrádzkami	3 drevené prehrádzky

V rámci TOPu bol zhodnotený stav zrealizovaných opatrení menežmentu, ktorý sa nepretržite realizuje od roku 2014. Na základe vizuálnej pochôdzky a na základe dlhodobého hydrobiomonitoringu, bol zhodnotený pozitívny vplyv týchto zásahov na stav slatinných lúk. Ako optimálne variant frekvencie menežmentových zásahov sa ukazuje jedno ročný cyklus.

Obr. č. 2: Slatiny s vysokým obsahom báz v PR Stinská slatina

Monitoring druhov európskeho významu v UEV Stinská

ÚEV Stinská je zaradené do medzinárodnej sústavy Natura 2000 z dôvodu ochrany o.i. aj druhu zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*). Je to karpatský endemit, ktorý sa vyskytuje iba v Poľsku, na Slovensku, Ukrajine a Rumunsku. Prvýkrát bol pre vedu opísaný v roku 1814 v Turčianskej kotline. V UEV Stinská sa nachádza monitorovacia plocha pod označením TML_CampSerr_223 na ktorej prebieha monitoring od roku 2011.

V rámci TOPu bol realizovaný monitoring na tejto TMP pre Komplexný informačný monitorovací systém Slovenska (KIMS).

Obr. č. 3: Zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*)

Monitoring biotopov európskeho významu v UEV Stinská

ÚEV Stinská je zaradené do medzinárodnej sústavy Natura 2000 z dôvodu ochrany o.i. aj biotopu silikátové skalné steny so štrbinovou vegetáciou (8220). Je to biotop s výskytom viacerých ohrozených a veľmi vzácných rastlinných druhov. Na skalách prevládajú porasty machov a lišajníkov. Charakteristickými druhmi tohto biotopu sú papraďorasty ako sladič obyčajný (*Polypodium vulgare*) a slezinník severný (*Asplenium septentrionale*), z bylín štiavička obyčajná (*Acetosella vulgaris*), zvonček okrúhloolistý (*Campanula rotundifolia*) a rozchodníkovec obyčajný (*Hylotelephium argutum*).

V rámci TOPu bolo realizované mapovanie rozšírenia uvedeného biotop pre Komplexný informačný monitorovací systém Slovenska (KIMS) na lokalite Studená jamka, kde sa nachádzajú štyri pseudokrasové jaskyne.

Obr. č. 4: Silikátové skalné steny so štrbinovou vegetáciou pri Pustajovej jaskyni

Lichenológ Ödön Szatala - 60. výročie od úmrtia

Ödön Szatala je významným maďarským lichenológom, ktorý sa narodil 5. februára 1889 v rodine gréckokatolíckeho kňaza v obci Uličské Krivé, ktorá sa nachádza v NP Poloniny.

Študoval na gymnáziách v Užhorode a Mukačeve. univerzitné štúdium na Budapešťskej univerzite (1909-1913). Ako asistent pôsobil na fakulte botaniky na univerzite v Szegede u lichenológa Mágócsy-Dietz Sándora. V rokoch 1913 až 1951 pracoval v rôznych maďarských inštitúciách na testovanie osív. Od roku 1951 začal pôsobiť v Národnom prírodnom múzeu v Budapešti. Zomrel v Budapešť 27. júna 1958.

Od vysokoškolských štúdií sa zaoberal problematikou lišajníkov. Na svoje náklady sa podieľal na botanických expedíciách Maďarskej akadémie vied v rokoch 1918 - 1929 v Bulharsku a v roku 1932 v Grécku. Vďaka niekoľkým ďalším expedíciám a výmenám zozbieral približne 35 000 zbierok balkánskych lišajníkov.

Napísal 54 vedeckých prác. Pomenované po ňom sú štyri druhy lišajníkov.

Výber z jeho najvýznamnejších prác:

Adatok Ung vármegye zuzmóflórájának ismeretéhez. Egy. doktori értek. is. (Botanikai Közlemények, 1916)

Újabb adatok Ung vármegye zuzmóflórájának ismeretéhez. (Magyar Botanikai Lapok, 1922)

A Magyar Alföld szikeseinek egy új zuzmófaja. – Új zuzmók. (Magyar Botanikai Lapok, 1925)

Adatok Magyarország zuzmóflórájának ismeretéhez. 1–4. (Magyar Botanikai Lapok, 1925–1929)

A magyarországi Coniocarpeae-k kritikai feldolgozása. (Annales Musei Nationalis Hungaricae, 1926)

Lichenes Hungariae. Magyarország zuzmóflórája. I. Pyrenocarpeae – Gymnocarpeae. Coniocarpaceae. (Folia Cryptogamica, 1927)

Adatok Arhe szigetének zuzmóflórájához. (Magyar Botanikai Lapok, 1927)

Beiträge zur Flechtenflora von Bulgarien. 1–2. (Magyar Botanikai Lapok, 1929–1930)

Lichenes Hungariae. Magyarország zuzmóflórája. II. Gymnocarpeae. Graphidineae, Cyclocarpaceae:

Lecanactidaceae – Peltigeraceae. (Folia Cryptogamica, 1930)

Adatok Hercegovina zuzmóflórájának ismeretéhez. (Botanikai Közlemények, 1930)

Lojka Hugó hagyatékának zuzmói. (Magyar Botanikai Lapok, 1932)

Adatok a Balkán-félsziget és Kis-Ázsia zuzmóflórájának ismeretéhez. (Borbásia, 1940)

Nabelek által 1909–1910-ben Örményországban, Kurdisztánban, Palesztinában és Szíriában gyűjtött zuzmók. –

Adatok Görögország zuzmóflórájához. (Borbásia, 1941)

Lichenes Hungariae. Magyarország zuzmóflórája. III. Gymnocarpeae. Cyclocarpaceae: Peltigeraceae –

Lecideaceae. (Folia Cryptogamica, 1942)

Zuzmók a Taurus félszigetről és a Kaukázusból. (Borbásia, 1942)

Prodromus einer Flechtenflora des Irans. Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici, 1957)

Obr. č. 5: Ödön Szatala

SPRÁVA Z BOTANICKEJ SEKCIE (PODSEKCIA - INVÁZNE RASTLINY) XLII. VÝCHODOSLOVENSKÉHO TÁBORA OCHRANCOV PRÍRODY A KRAJINY V ZBOJI

Vladimír Klíč, Vladimíra Klíčová Kunštárová

Adresa autorov:

Správa Pieninského národného parku, SNP 57, Spišská Stará Ves,
vladimir.klc@sopsr.sk, vladimira.kunstarova@sopsr.sk

Úvod

Správa PIENAP-u na XLII. VS TOP-e v Zboji podala pomocnú ruku kolegom zo Správy nášho najvýchodnejšieho národného parku v rámci botanickej sekcie. Našou úlohou bolo mapovanie inváznych rastlín v priľahlom území obce Zboj a tak trochu aj popularizácia botaniky. Nakolko do sekcie sa zapojili rôzne vekové skupiny, sekciu sme viedli hravou formou, aby botanika nebola postrachom, práve naopak. To si myslíme, že sa nám viac menej podarilo a to aj vďaka príspeviam Evy Sitášovej, Janky Bujnovej Lišky, Olgy Lepšovej Skácalovej, ktoré obohatili sekciu o mnoho zaujímavých informácií zo sveta rastlín. Jednu z našich trás spestrila aj Anka Macková a Nikola Kušniráková zo Správy CHKO Východné Karpaty. Anka účastníkom sekcie popri botanizovaní pútavo priblížila svet motýľov.

Jedno pekné poloninské ráno s nami, naše botanické tempo skúsila vydržať aj ornitologická sekcia pod vedením Petra Krišovského. Spolupráca trvala asi 4 m, potom nám táto sekcia uletela.

Výsledky

Naše cesty boli nevyspytateľné. Botanizovali sme na cintoríne v Zboji, popri cestách, pri potokoch, na políčkach, v predzáhradkách rodinných domov. Na našich trasách sme zaznamenali nasledovné tzv. invázne rastliny:

Exkurzná trasa 29.07.2018 Topoľa a Kolonica

Fallopia japonica – Kolonica č. 165,

Impatiens glandulifera – roztrúsene v brehových porastoch potoka Kolonička,

Impatiens parviflora - roztrúsene v brehových porastoch potoka Kolonička,

Rhus typhina – Kolonica č. 169,

Rhus typhina – Lodomírov č. 159 a č. 84

Parthenocissus quinquefolia – Topoľa č. 100,

Rhus typhina – Topoľa č. 21 a oproti RD č. 116.

Trasa č. 1 dňa 30.07. 2018, okolie táboriska VS TOP-u a centrum obce Zboj

Bidens frondosa – v areáli ZŠ, v trávniku za miestnym obecným úradom, na brehu Zbojského potoka za obecným úradom,

Coyza canadensis – na krajnici cesty z táboriska do centra obce,

Galinsoga quadriradiata - rozšírený v predzáhradkách RD, v záhradách, na políčkach

Galinsoga parviflora - rozšírený v predzáhradkách RD, v záhradách, na políčkach

Impatiens parviflora – v brehovom poraste Zbojského potoka, v úseku medzi mostom a stanicou HZS,

Lupinus polyphyllus – na miestnom cintoríne,

Rhus typhina – v centre obce pri nákupnom stredisku, oproti rodinnému domu (RD) č. 261, v záhrade (RD) č. 174, pri RD č. 149, č. 99, na políčku pri elektrickom stĺpe VN297,

Stenactis annua – rozšírený v predzáhradkách RD, popri ceste s táboriska do centra obce.

Trasa č. 2 dňa 31.07. 2018, viedla k náučnej lokalite v Zboji

Coyza canadensis - rozšírený popri ceste k prameňu, na štrkových naplaveninách, na poličkách,
Impatiens glandulifera - brehové porasty Zbojského potoka za rybníkom
Echynocystis lobata – brehové porasty Zbojského potoka za rybníkom
Solidago canadensis – alúvium Zbojského potoka
Stenactis annua – rozšírený popri ceste k prameňu, na štrkových naplaveninách, na poličkách,
Parthenocissus quinquefolia – na hospodárskej budove pri ceste k prameňu.

Trasa č. 3 dňa 01.08. 2018, viedla do obce Nová Sedlica

Coyza canadensis - na poličkách a popri cestách v obci,
Echynocystis lobata – na plote RD č. 169,
Galinsoga quadriradiata - rozšírený v predzáhradkách RD, v záhadách, na poličkách
Galinsoga parviflora - rozšírený v predzáhradkách RD, v záhadách, na poličkách
Parthenocissus quinquefolia – v alúviu Zbojského potoka, v k. ú. obce Zboj
Rhus typhina – pri RD č. 222, č. 168, č. 113, č. 47, splaňuje na ľavostrannom brehu Zbojského potoka,
Stenactis annua – rozšírený v predzáhradkách RD, na poličkách a popri cestách v obci.

Zoznam druhov, ktorým sme sa na trasách venovali:

Agrimonia eupatoria, *Alisma plantago aquatica*, *Artemisia vulgaris*, *Arrhenatherum elatius*,
Arctium lappa, *Avenula pubescens*, *Aster rusticus*, *Astragalus glycyphyllos*, *Bellis perennis*,
Betonica officinalis, *Bidens frondosa*, *Campanula trachelium*, *Campanula rapunculoides*, *Capsella*
bursa pastoris, *Calamagrostis epigejos*, *Cirsium oleraceum*, *Conyza canadensis*, *Crataegus monogyna*,
Glechoma hederacea, *Dactylis glomerata*, *Echinochloa crus-galli*, *Echinocystis lobata*, *Elytrigia*
repens, *Equisetum arvense*, *Euonymus europaeus*, *Fallopia japonica*, *Festuca pratensis*, *Filipendula*
ulmaria, *Fragaria vesca*, *Fragaria viridis*, *Chaerophyllum aromaticum*, *Galinsoga quadriradiata*,
Galinsoga parviflora, *Gentiana asclepiadea*, *Geranium pratense*, *Geranium columbinum*, *Helianthus*
tuberosus, *Heracleum sphondylium*, *Humulus lupulus*, *Impatiens glandulifera*, *Impatiens noli-tangere*,
Impatiens parviflora, *Juncus bufonius*, *Juncus conglomeratus*, *Lamium album*, *Leontodon autumnale*,
Lupinus polyphyllus, *Lavatera larinaria*, *Lythrum salicaria*, *Lysimachia vulgaris*, *Lysimachia*
nummularia, *Lolium multiflorum*, *Lolium perenne*, *Matteuccia struthiopteris*, *Molinia caerulea*, *Oxalis*
stricta, *Parthenocissus quinquefolia*, *Plantago lanceolata*, *Plantago major*, *Polygonum aviculare*,
Polygonum amphibium, *Polygonum hydropiper*, *Pteridium aquilinum*, *Prunus spinosa*, *Prunella*
vulgaris, *Rhus typhina*, *Rubus idaeus*, *Rubus caesius*, *Robinia pseudoacacia*, *Rumex obtusifolius*, *Rumex*
conglomeratus, *Salix alba*, *Salix purpurea*, *Salix exigua*, *Salix purpurea*, *Salix silesiaca*, *Salix purpurea*
x silesiaca, *Salvia glutinosa*, *Stachys palustris*, *Senecio ovatus*, *Succisa pratensis*, *Scutellaria*
galericulata, *Stenactis annua*, *Solidago canadensis*, *Sonchus asper*, *Sonchus oleraceus*, *Syringea*
vulgaris, *Valeriana officinalis*, *Valeriana sambucifolia*, *Petasites hybridus*, *Tanacetum vulgare*,
Taraxacum sp., *Telekia speciosa*, *Tussilago farfara*, *Trisetum flavescens*, *Thymus pulegioides*, *Typha*
latifolia, *Typha angustifolia*, *Urtica dioica*, *Veronica filiformis*, *Veronica persica*, *Viola arvensis*.

Mapovaním sme zaznamenali najvýchodnejší výskyt ježatca laločnatého (*Echynocystis lobata*) a to v obci Nová Sedlica. V Európe sa *Echinocystis lobata*, objavil začiatkom 20 storočia, pravdepodobne bol považovaný za ozdobnú kvetinu. Prvé údaje o výskyte druhu sú z Rumunska, kde bol zaznamenaný v oblasti Brašova. Viacero autorov sa nevie zhodnúť na presnom roku prvého nálezu. Podľa Slávika a Lhotskej (1967) to bolo v roku 1904 podľa Hegiho (1979) pochádza prvá zmienka z roku 1905 a Hoskovec (2007) rok 1906. Podľa Maćkowiaka a Dylewského (2014) sa na Slovensku objavil v roku 1906, ale opäť niektorí autori napríklad Slávik a Lhotská (1967) datujú výskyt druhu u nás

o niečo neskôr, až v roku 1933 v okolí Púchova. Pre Českú republiku sa podľa Hoskovca (2007) prvý záznam objavuje v roku 1911.

Tak či onak, dnes vieme, že z pôvodne ozdobnej rastliny sa stala nebezpečná hrozba pre naše prirodzené biotopy. Paľuvová (2011) udáva, že ježatec má v priemere 5 semien/plod, ale (Müllerová, 2015) zistila, že sa vo vnútri plodu môže skrývať až 9 semien.

Server DAISIE (Delivering Alien Invasive Species Inventories for Europe) evidujúci invázne druhy Európy radí Ježatca medzi sto najnebezpečnejších inváznych druhov rastlín a živočíchov (Müllerová, 2015).

V Poloninách sme zistili, že aj sem zavítal jedovatý severoameričan sumach pálkový (*Rhus typhina*) z rodu *Toxicodendron*. Stromy a kry rodu *Toxicodendron* pri poranení ronia latex, obsahujú aj olejovitou miazgu zvanú urushiol, ktorá môže byť pre človeka veľmi nebezpečná. Hlavne vnímaví jedinci sú pri styku nechránenej kože s rôznymi časťami týchto rastlín vo veľkom nebezpečenstve. Urushiol vyvoláva kontaktnú dermatitídu (Kalish, 1991), ktorá môže mať mnoho klinických prejavov: od sčervenania kože až po mokvavé a zlé sa hojace pľuzgiere podobné tým, ako spôsobuje bojová látka – yperit (Patočka a Frynta, 2008, 2014). Veľmi nebezpečné je vdýchnutie výparov alebo kvapaviek urushiolu, rovnako ako napríklad požitie listov rastlín, ktoré urushiol produkujú (Epstein, 1994).

Z uvedeného dôvodu neodporúčame obyvateľom a návštevníkom obce Zboj oddychovať v letných mesiacoch v tieni tejto dreviny pri miestnom nákupnom stredisku.

Okrem už uvedených inváznych druhov sa na východe našej krajiny tiež objavila jemná ázijská kráska netýkavka málokvetá (*Impatiens parviflora*) a tiež jej “šťavnatá” sestra netýkavka žliazkatá (*Impatiens glandulifera*). Objavili sme aj párik kanadanov - turanec kanadský (*Conyza canadensis*) a zlatobyľ kanadskú (*Solidago canadensis*). S týmto párikom pravdepodobne prišli „zaoceánskym parníkom aj ďalší Amíci“, hviezdник ročný (*Stenactis annua*) a žlté krásy žltica maloubořová (*Galinsoga parviflora*) a jej drsná príbuzná žltica brvitá (*Galinsoga quadriradiata*). Hviezdami medzi “invázkami” v skúmanom území sú práve hviezdник ročný, turanec kanadský a žltice. V tomto vegetačnom období sú to najhojnejšie druhy. Zatiaľ v ich tieni ticho čušia dvojzub listnatý (*Bidens frondosa*), pavinič päťlistý (*Parthenocissus quinquefolia*), či pohánkovec japonský (*Fallopia japonica*). Podľa trendu v iných častiach našej domoviny z vedľajšej úlohy na výslnie pravdepodobne vylezie trio ježatec, zlatobyľ a pohánkovec.

Spestrením na našich trasách bol objav niektorých, u nás (v Pieninách) menej často sa vyskytujúcich druhov, ako čertkus lúčny (*Succisa pratensis*), bezkolenec modrý (*Molinia caerulea*), perovník pštrosí (*Matteuccia struthiopteris*), telekia ozdobná (*Telekia speciosa*).

Bezkolenec v územnej pôsobnosti Správy PIENAP-u rastie len na jedinej lokalite v PR Šarišské Jastrabie, v Poloninách sme ho zistili na cintoríne v Zboji. Potešil nás aj perovník pštrosí (*Matteuccia struthiopteris*), ktorý rastie v Pieninách len v ich poľskej časti aj to len vďaka prenosu z teraz už zaplavenej lokality, ktorú pohltila poľská priehrada na rieke Dunajec. V našej územnej pôsobnosti rastie len na jedinej lokalite v ochrannom pásme národného parku. V Poloninách sme perovník sporadicky stretávali v brehových porastoch Zbojského potoka. Na jednej z našich objavných trás sme sa pozastavili pri jednej žltó kvitnúcej, statnej rastline. Pri tej príležitosti sme si porozprávali a pripomenuli uhorského grófa, cestovateľa a objaviteľa v jednej osobe. Bol to Samuel Teleki, ktorý ako prvý bádateľ vystúpil na Kilimandžáro až do výšky 5300 m. Jeho meno okrem afrického vulkánu nosí aj jedna z rastlín, telekia ozdobná (*Telekia speciosa*), na ktorú sme natrafili v obci Nová Sedlica. Tak ako si Samuel Teleki pri výstupe na Kilimandžáro všímal flóru a faunu, tak aj my sme medzi rastlinkami hľadali niektorých zástupcov živočíšnej ríše. Objavili sme najvýchodnejšie uhynutého raka riečneho, najvýchodnejší trus vydry riečnej, či hniezdenie trasochvosta bieleho.

Keďže botanická sekcia mala oči „na stopkách“, v Zboji a Novej Sedlici našej pozornosti neušli ani invázne „potvorky“ z ríše hmyzu. Na pagaštanoch sme objavili ploskáčika pagaštanového (*Cameraria ohridella*), ktorého húsenica je pohromou našich pagaštanov už od roku 1994. Ďalšia pohroma sa valí na krušpán vždyzelený, volá sa vijačka krušpánová (*Cydalima perspectalis*). Na Slovenku bola prvý krát zaznamenaná v Bratislave len nedávno, v roku 2012. Počas našej terénnej exkurzie sme zaznamenali poškodené krušpány nielen v obci Zboj, ale aj v najvýchodnejšej obci Nová Sedlica.

Odporúčanie

Na rôznych internetových stránkach je množstvo príkladov ako to končí, keď sa podcenia opatrenia proti šíreniu invázných rastlín. Žiaľ tu už dávno nestačí vypisovať listy na rôzne úrady, ktoré v najlepšom prípade oznámia vlastníčkovi povinnosť ničť invázne rastliny.

Sme v období, keď nastal čas venovať sa tejto problematike aktívne, likvidovať miesta výskytu. Je potrebné zobrať do úvahy, že invázne druhy nie sú len problémom ochrany prírody, ale dotýka sa nás všetkých. Od popálenín, cez alergie, zánik biotopov až po zníženie hodnoty poľnohospodárskych pozemkov.

Mnoho invázných druhov môže zastaviť vlastník pozemku, vhodným manažmentom, je potrebné prestať vysádzať nepôvodné a neznáme druhy do predzáhradok a záhrad, nevytvárať divoké skládky popri potokoch. Z úrovne obce a z úrovne správy chráneného územia informovať obyvateľov o nebezpečenstve konkrétnych invázných rastlín, tak ako sme to aj realizovali aj pri terénnych trasách. Nami oslovení občania zväčša ani nevedeli čo pestujú a už vôbec netušili o hrozbe akú pre ich zdravie predstavuje napr. sumach pálkový (*Rhus typhina*).

Záver

Poslaním tohto podujatia, tak ako každoročne, bolo odbornou činnosťou, prostredníctvom jednotlivých sekcií, inventarizačným prieskumom získať nové informácie a údaje o hodnotách územia, stave ekosystémov a jeho zložiek v záujmovej oblasti. Tohto roku sa VS TOP zamerail na prieskum a výskum chránených častí prírody NP Poloniny, poznávanie regiónu a ochranných aktivít, zviditeľnenie kultúry málo poznaného kraja, spoznávanie histórie tejto oblasti, prebudenie záujmu mladých ochranárov o menej propagované územie a prezentáciu možností ochrany.

Skrz spokojnosť účastníkov našej sekcie a množstvo získaných dát hodnotíme našu misiu v Poloninách za úspešnú. Podrobnosti, možno lepšie povedané odborné výsledky našej inventarizačnej činnosti sekcie boli vložené do databázy a zverejnené na www.biomonitoring.sk. Niekoľko fotozáberov nájdete na našich stránkach www.facebook.com/pienap a <http://pienap.sopsr.sk/nase-posobenie-na-xlii-vychodoslovensky-tabor-ochrancov-prirody-a-krajiny-v-zboji/>.

Aj touto cestou chceme poďakovať organizátorom tohtoročného VS TOP-u za precízne pripravenú akciu.

Literatúra:

- Epstein, W. (1994). Occupational poison ivy and oak dermatitis. *Dermatol Clin.* 1994; 12: 511-516. Froberg B, Ibrahim D, Furbee R. Plant poisoning. *Emerg Med Clin North Amer*; 25: 375-433.
- HEGI, A. (1979). *Illustrierte Flora von Mitteleuropa: Cucurbitaceae*. Verlag Paul Parey, Berlin und Hamburg, VII – 2, pp. 1 – 36.
- HOSKOVEC, L. (2007). *Echinocystis lobata – štětinatec laločnatý*. Dostupné online: <http://botany.cz/cs/echinocystis-lobata/>
- Kalish, R. (1991). Recent developments in the pathogenesis of allergic contact dermatitis. *Arch Dermatol*; 127: 1558-1563.

- mit besonderer Berücksichtigung ihres Vorkommens in der Tschechoslowakei. *Folia Geobotanica and Phytotaxonomica*, 2 (3): 255 – 282.
- MAČKOWIAK, Ł., DYLEWSKI Ł. (2014). Occurrence of *Echinocystis lobata* in the Grabarski Canal valley and its phytosociological range. Poster: The 11th International Conference: Synanthropization of flora and vegetation, Poznań.
- Patočka J, Frynta J. (2008). Urushiol – yperit z přírody. Server TOXICOLOGY, (<http://www.toxicology.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=192>).
- Patočka J, Frynta J. (2014). Rudý jedovatý strom. <http://www.toxicology.cz/modules.php?name=News&file=print&sid=711>
- PALUVOVÁ, A. (2011). Hodnotenie invázneho potenciálu rastlinného druhu *Echinocystis lobata* v povodí Nitry. Diplomová práca. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja.
- Müllerová, A. (2015). Rozšíření a vybrané ekologické vlastnosti druhu *Echinocystis lobata*. [Distribution and selected ecological characteristics of *Echinocystis lobata*. Bc. Thesis, in Czech.] – 43 p., Faculty of Science, University of South Bohemia, České Budějovice, Czech Republic.
- SLAVÍK, B., LHOTSKÁ, M. (1967). Chorologie und Verbreitungsbiologie von *Echinocystis lobata* (Minchx) Torr. et Gray

A je to tu, v Poloninách! Invázna zlatobyľ kanadská (*Solidago canadensis*)

VYHODNOTENIE ČINNOSTI LESNÍCKEJ SEKCIE NA XLII. VÝHODOSLOVENSKOM TÁBORE OCHRANCOV PRÍRODY

Milan Piroš

Adresa autora: Správa NP Poloniny, Ul. Mieru 193, 067 61 Stakčín

Medzi odborné sekcie, ktoré pracovali počas XLII. Východoslovenského tábora ochrancov prírody a krajiny, ktorý sa konal v dňoch 28.07. – 03.08.2018 v Zboji „Pri škole“, patrila aj sekcia lesnícka. Tá mala stanovené dva ciele. V prvom rade ponúknuť účastníkom tábora „novinky“ v území, ktoré sa podarilo uviesť do života od posledného tábora v roku 2010. Druhou úlohou pre tohtoročný TOP bolo poskytnúť dostatočný priestor pre komunikáciu „o lese v lese“.

Na základe týchto cieľov sme navštívili lokality:

- Uličské Krivé – NPR Rožok - Náučný chodník Rožok
- Uličské Krivé – NPR Rožok - Javorník
- Medová baba – Borsukov vrch – Jarabá skala
- Nová Sedlica – Temný – Stučica - Kremenec – Veľká Rawka – IS Nová Sedlica

Celé územie NP Poloniny bolo v minulosti a je aj v súčasnosti využívané predovšetkým lesníckou činnosťou, pretože lesy zaberajú takmer 90 % výmery NP Poloniny. V 18. a 19. storočí patrili lesy šľachte rodu Drugethovcov, v 19. storočí sa dostali k držbe pôvodných drugethovských majetkov Andrassyovci. Po tomto období sa vlastníctvo jednotlivých majetkov často menilo a zo zachovaných prameňov môžeme na území NP Poloniny identifikovať po zrušení poddanstva najmä rody Szirmayovcov, Andrassyovcov a Winklerovcov. V tomto čase boli zriadené urbáriáty, predovšetkým v oblasti povodia Cirochy.

V medzivojnovom období postupne vzrástol záujem o využívanie dreva z najviac prístupných oblastí. Boli postavené prvé úzkokolajné železnice a stúpol aj záujem o drevné uhlie. Vlastníctvo lesov z časti prechádzalo do rúk industriálnych spoločností resp. bánk.

Hospodárske využívanie lesov sa zintenzívnilo v čase maďarskej okupácie. Došlo k veľkoplošnému odlesňovaniu (napr. 100 ha v Stučici). V roku 1946 bola uvalená tzv. nútená správa skonfiškovaných lesov uličskej a starinskej doliny so sídlom v Stakčíne, ktorá bola podriadená Poverenictvu štátnych lesov Solivar pri Prešove. Najväčšie skonfiškované majetky boli:

- majetok grófa Tiele Winklera – Berlín
- majetok grófa Rudolfa Sherenyho
- majetok Kredba – Mudroch – Praha
- majetok št. lesov v Žornave
- majetok Alojza Lovenštajna – Juhoslávia
- majetok Gréckokatolíckej cirkvi.

V roku 1950 Poverenictvo štátnych lesov Solivar pri Prešove prevzalo školské lesy v Kolbasove a Uličskom Krivom, v roku 1952 prevzalo všetky lesy bývalých urbanistov a v roku 1955 i vojenské lesy v Topoli (2 100 ha).

1.1.1956 vznikol Lesný závod Ulič a bol zriadený expedičný sklad v Stakčíne. V roku 1967 bola spustená prevádzka drevospracujúceho podniku Tvarona Ulič, prioritne zameraná na spracovanie drevnej hmoty z Uličskej doliny. V roku 1972 vznikol Lesopoľnohospodársky závod v Uliči, do správy

sa pričlenili delimitované pôdy nízkeho lesa a pasienkov na výmere 1 058 ha a taktiež poľnohospodárska pôda 29 obcí.

Po vyhlásení CHKO Východné Karpaty v roku 1977 nastalo obmedzenie hospodárskej činnosti. Hospodárska činnosť bola postupne vylúčená zo všetkých prírodných rezervácií a ťažba dreva bola obmedzená aj v lesoch ochranných. Hospodárska činnosť bola usmerňovaná podľa schválených lesných hospodárskych plánov.

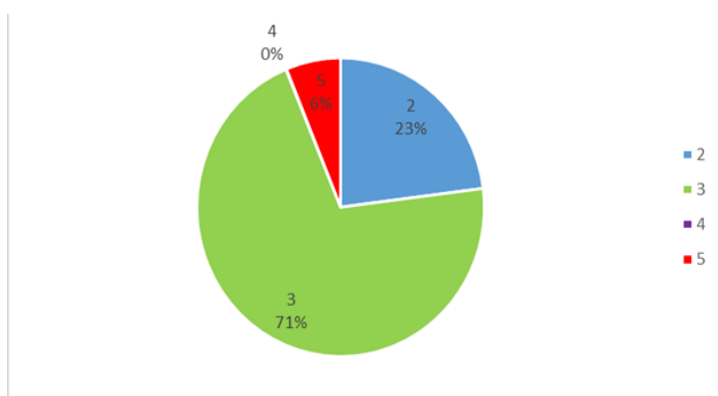
Rozhodujúcim z pohľadu súčasnej diferenciacie vlastníkov a obhospodarovateľov lesa bol rok 1991. V tomto roku sa začal proces prinavracania vlastníctva pôvodným vlastníkom a cirkvi. Na pôde NP Poloniny tak nanovo vznikali pozemkové spoločenstvá, vrátené boli súkromné majetky v Runine, odovzdaný bol aj majetok Gréckokatolíckemu biskupstvu v Prešove a v menšej miere aj drobným vlastníkom. Proces usporiadania vlastníctva k pôde na území NP Poloniny trvá prakticky doteraz, viac ako 60 % územia ostalo v rukách štátu.

Organizačná štruktúra lesného hospodárstva v NP Poloniny vychádza zo súčasných vlastníckych a užívateľských pomerov a z platných predpisov na úseku lesného hospodárstva. Z hľadiska hospodársko-úpravníckeho členenia do územia NP Poloniny zasahuje 6 lesných hospodárskych celkov (ďalej len „LHC“): LHC Zboj, LHC Topoľa, LHC Ulič, LHC Starina, LHC Nižná Jablonka a malou výmerou aj LHC Snina. Pre jednotlivé LHC sú vypracované programy starostlivosti o les (ďalej len „PSoL“), platné na roky 2010 – 2019, 2011 – 2020, 2012 – 2021 a 2014 – 2023.

Podstatná časť lesov o výmere 27 248 ha sú lesy vo vlastnom území NP Poloniny, lesy v ochrannom pásme sú o výmere 8 133 ha.

Stupeň ochrany	Výmera lesov v ha
2	8 132,80
3	25 047,21
4	21,85
5	2 178,63
Spolu	35 380,49

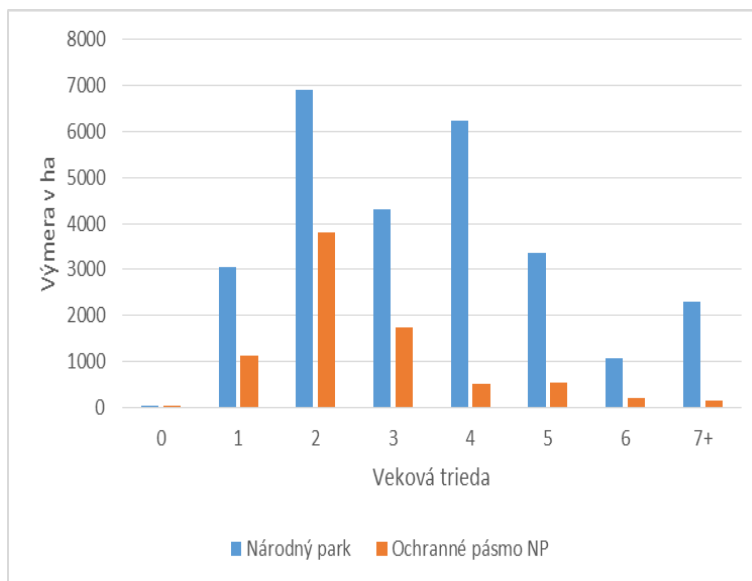
Tab. č.7 Členenie lesov v NP Poloniny a v ochrannom pásme NP Poloniny podľa stupňa ochrany prírody

Graf č. 1: Zastúpenie lesov v NP Poloniny podľa stupňa ochrany

Dominujú lesy s vyhláseným 3. stupňom ochrany (71 %), lesy so 4. stupňom ochrany majú výrazne najmenšie zastúpenie. V najvyššom 5. stupni ochrany je zaradených 6 % lesov NP Poloniny.

Z hľadiska vekovej štruktúry lesov v NP Poloniny prevažujú 2 vekové triedy – lesy s vekom 21 až 40 rokov (2. veková trieda) a lesy s vekom 61 – 80 rokov (4. veková trieda). V ochrannom pásme NP Poloniny prevažujú lesy s vekom 21 – 60 rokov. Percentuálne zastúpenie vekových tried potvrdzuje dominantné postavenie lesov mladších vekových tried v zastúpení lesov NP Poloniny a jeho ochranného pásma.

Graf č. 2: Veková štruktúra lesov NP Poloniny a ochranného pásma NP Poloniny

1. deň - Problematika: Náučný chodník Rožok – sprístupnenie lokality svetového prírodného dedičstva

Tohtoročný TOP sme začali tým, že sme mohli odprezentovať realizáciu odporúčania účastníkov TOP-u z roku 2010. V záujme sprístupnenia lokality SPD sme zriadili NCH Rožok. Jedná sa o stredne náročný okružný náučný chodník s 5 zastaveniami. Celková dĺžka trasy je 3 750 m s maximálnym prevýšením 380 m. V mieste, kde sa stretávajú katastrálne hranice dvoch susediacich dedín Uličské Krivé a Ulič, prechádza červený turistický chodník Ubl'a – Nová Sedlica, a tým je zabezpečené jeho širšie využitie pre návštevníkov NP.

Národná prírodná rezervácia Rožok bola vyhlásená v roku 1965 na výmere 67,15 ha na ochranu zachovalých komplexov lesných bukových porastov pralesovitého charakteru s výskytom vzácného javora horského. Rôznoveké, hrúbkovo i výškovo diferencované porasty sú v rôznych vývojových štádiách pralesa. Predstavuje vrchol objemovej produkcie bukových pralesov Slovenska. NPR sa nachádza v k.ú. Uličské Krivé a Ulič.

V rámci diskusie zazneli aj podnety na dobudovanie turistickej infraštruktúry a zároveň boli predstavené aj iné trasy, oddychovo-náučné miesta a informačné body v blízkom okolí - Školský náučný chodník K Mergancovmu kameňu a Náučný chodník Miroslava Poliščuka v Uliči, areál Dvere do Polonín, Rusínsky slovník pod holým nebom v obci Ulič, areál o svetelnom znečistení s modelom meteoroid Kňahyňa v Zboji či Chodník ikon – turistický chodník spájajúci drevené chrámy v Uličskom Krivom, Ruskom Potoku a Topoli.

2. deň - Problematika: Využitie najnovších technológií pre výskum a monitoring lesa

Tento deň bol v réžii našich mladých priateľov z Technickej univerzity. Bezpochyby vyvolali veľký záujem účastníkov TOPu. Priamo v teréne sme sa mohli oboznámiť s možnosťami a moderným technickým vybavením, ktoré sa v súčasnej dobe využíva na výskum, prieskum a monitoring lesných ekosystémov. Technológia Field – Map, ktorá vznikla spojením jedinečného softwaru s vhodným hardverom a tak, ako sme sa mohli presvedčiť, umožňuje rýchly a efektívny zber dát v teréne a ich následné spracovanie, vyhodnotenie a prezentáciu. Pracovalo sa v skupinách a každý sa mohol prakticky zapojiť do „výskumu“, ktorého zameraním bolo zisťovanie dendrometrických charakteristík lesných porastov. Boli založené dve „výskumné“ plochy 25 x 25 m. Jedna v hospodárskom lese a tá druhá v lese prírodnom. Od založenia, cez zameranie polohy, hrúbky, druhu dreveniny, zameranie stojaceho a ležiaceho mŕtveho dreva, a aj samotné ukladanie dát, to všetko sme zvládali pod dozorom školiteľov celkom úspešne. Výstupy a grafické predstavenie nameraných parametrov nám predviedli kolegovia z univerzity.

Niet pochýb, že takto strávený deň bol obohatením TOPu a priestorom na diskusiu o štruktúre lesa, o význame zachovania hrubých stromov v porastoch, o nezastupiteľnom prínose mŕtveho dreva v lese, o.....proste o lese v lese.

3. deň - Problematika prírode blízkeho obhospodarovania lesov

Tábor ochrancov prírody sa konal v čase, keď verejnosť prejavuje zvýšený záujem o životné prostredie a v neposlednom rade i o dianie v slovenských lesoch a národných parkoch. Na mnohých fórach je cítiť snahu a zvýšený záujem o presadenie zmien a inováciu postupov uplatňovaných pri starostlivosti o les a podporu jeho mimoprodukčných funkcií. Kým na jednej strane teda prevláda názor až presvedčenie, že lesy NP si zasluhujú lepšiu ochranu a podstatná časť územia NP má ostať bez zásahu, obhospodarovateľa lesa a aj časť verejnosti vníma existenciu NP, ako výrazné obmedzenie rozvoja územia v súvislosti s obmedzením ťažieb v lesoch NP.

Slovensko je krajinou s dlhodobou lesníckou tradíciou. Disponuje množstvom poznatkov o prírode blízkom hospodárení, podporou vedeckej i akademickej komunity. Stále viac sa zviditeľňujú lokality, v ktorých sa vďaka „nadšencom“ dlhodobo pri starostlivosti o les uplatňujú výberné princípy.

Výsledkom týchto snáh sú výberkové alebo výberkovej štruktúre blízke lesy.

Boli sme radi, že na pôde NP sme mohli priamo v teréne (dokonca aj za účasti zahraničných odborníkov) rozobrať túto problematiku. Nechýbali ľudia z praxe, ktorí dlhodobo realizujú výberné postupy pri obhospodarovaní lesov, odborní lesní hospodári, zástupca pozemkového spoločenstva. O tvorivom prístupe k problematike svedčili časté zastavenia a diskusia priamo pri konkrétnej skupine stromov. Nechýbali ani „ostré výmeny názorov“ na úrovni jedného stromu. To všetko pod drobnohľadom RTVS.

Je ťažké predpokladať, kedy dôjde k zásadnej zmene pri uplatňovaní starostlivosti o lesné ekosystémy, kedy sa nastavia primerané legislatívne, organizačné a ekonomické podmienky tak, aby hospodárenie výberkovým hospodárskym spôsobom dominovalo a lesy vekových tried na Slovensku nahradili výberkové lesy. Prirodzene by tento proces mohol a mal dominovať v lesoch, ktoré sú súčasťou národných parkov.

4. deň - Trasa: Sedlica – Temný – NPR Stužica – Kremenec – Veľká Rawka –IS Nová Sedlica

Problematika: Základná charakteristika lesných a lúčnych spoločenstiev v NPR Stužica. Medzinárodná spolupráca – MBR Východné Karpaty

Charakteristika: dĺžka trasy 23 km, prevýšenie 781 m n. m.

Na uvedenej trase bola pozornosť sústredená na poznávanie a základné charakteristiky pralesa.

Osobitne v prihraničnej časti sa účastníci venovali problematike ochrany trilaterálneho územia. Mimoriadne nepriaznivé počasie zmenilo pôvodný program na tento deň a hlavne návrat z plánovanej trasy môžeme prirovnať k boju o prežitie. Dôležité bolo, že sa všetci bez ujmy na zdraví vrátili do základného tábora.

5. deň- Problematika: Prírodná rezervácia Borsukov vrch a modelové zisťovanie stavu lesnej cestnej siete

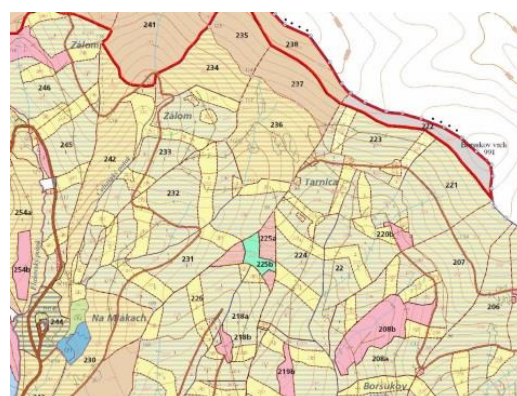
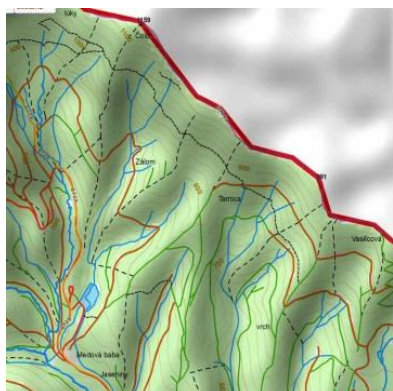

Cieľom prvej etapy bolo vyhotoviť predbežnú mapu lesnej cestnej siete, pričom sme vychádzali z obsahu dostupných porastových máp. Počas terénnych prác boli zaznamenávané a zamerané nové cesty, neexistujúce, nepoužívané a nepoužiteľné, resp. zničené cesty, stabilita výkopových a násypových svahov, odvodnenie a jeho typ, technické vybavenie cesty, tiež sme vytvorili fotodokumentáciu týchto skutočností. Veľmi

diskutovanou témou boli skutočnosti – dopad antropogennej činnosti na jednotlivé zložky prírody a dopad bežného hospodárenia na samotnú podstatu národných parkov na Slovensku.

V druhej etape sme sa venovali novovyhlásenej Prírodnej rezervácii Borsukov vrch. Jej územie o výmere 146,79 ha je navrhnuté tak, aby sa spolu s inými maloplošnými chránenými územiami pozdĺž

slovensko-poľskej štátnej hranice zabezpečila ochrana na takej výmere, aká bola pre lokalitu Stužica deklarovaná v nominačnom projekte a schválená na zápis Karpatských bukových pralesov do Zoznamu Svetového prírodného dedičstva UNESCO. PR Borsukov vrch naväzuje na už existujúce národné prírodné rezervácie Jarabá skala a Stužica.

Cieľom ochrany v navrhovanom maloplošnom chránenom území Borsukov vrch je zachovanie priaznivého stavu biotopov a druhov v rámci komplexu lesných spoločenstiev, z dôvodu zápisu karpatských bukových pralesov do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO.

ZÁVER

Tábor ochrancov prírody je miestom, kde sa stretávajú ľudia rôzneho veku, povolania, záujmov, ale i ľudia, ktorých spája príroda. Majú ju radi, chcú ju „študovať“ a poznávať. Toto podujatie, ktoré má na Východnom Slovensku dlhú tradíciu a skvelé meno, sa stalo skvelou príležitosťou predstaviť prírodné hodnoty NP Poloniny, unikátne karpatské bukové lesy, ktoré sú od roku 2007 zapísané do zoznamu Svetového prírodného dedičstva.

P.S: Z viacerých strán je počuť: “tá je les, ten je les, my sme les”. (Pri všetkej úcte) My nie sme les, les je LES. My sme ľudia. A lesu stačí, ak ostaneme (trocha lepšími) ľuďmi.

SEKCIA DENDROLOGICKO-KRAJINÁRSKA NA XLII. VS TOP-E

Mário Perinaj

Adresa autora: Správa NP Poloniny, Ul. Mieru 193, 067 61 Stakčín

V rámci programu 42. ročníka Východoslovenského tábora ochrancov prírody a krajiny v obci Zboj v dňoch 28.07. – 03.08.2018 pracovala krajinárska a dendrologická sekcia v jednej skupine. Cieľom dendrologickej sekcie bolo spoznať najviac zastúpené pôvodné dreviny, ich životný cyklus, ekologické nároky a vidieť ich v pôvodnom prostredí v pralese v rámci Národného parku Poloniny. Cieľom krajinárskej sekcie v rámci určených trás bolo pozorovanie zmeny krajinného rázu vo vzťahu k histórii územia, poľnohospodárskej a lesníckej výroby a v nadväznosti na ochranu prírody. Príspevok je stručným zhrnutím navštívených lokalít a sú v ňom uvedené ciele a poznatky, prípadne odporúčania, získané na trasách.

V rámci svojej činnosti dendrologicko-krajinárska sekcia navštívila tieto lokality:

30.07.2018 – návšteva **Národnej prírodnej rezervácie Stužica** – ukážka jedľovo – bukových pralesov v nadväznosti na tzv. poloninské lúky.

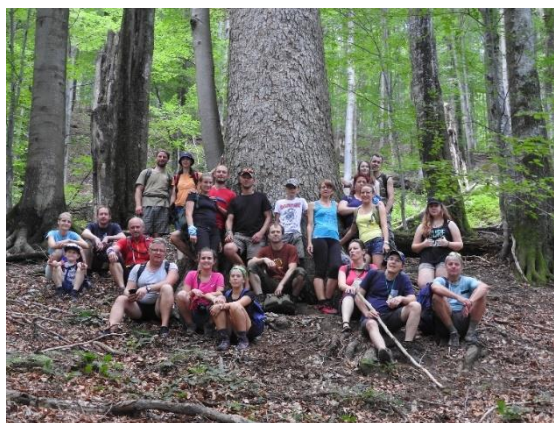
31.07.2018 – návšteva **Národnej prírodnej rezervácie Rožok** – ukážka zvyškov bukového pralesa v rámci jeho optima.

01.08.2018 – návšteva **Národnej prírodnej rezervácie Jarabá skala** – ukážka javorovo – bukových pralesov v nadväznosti na tzv. Poloninské lúky.

02.08.2018 – **Nová Sedlica, Lipová – Temný vršok – NPR Stužica – Kremenec – Čiert'az – Kýčera – Nová Sedlica, Poľana (pondelok)**

Prvý deň exkurzie v rámci dendrologicko-krajinárskej sekcie smeroval do NPR Stužica. Presun motorovými vozidlami sa uskutočnil do Novej Sedlice na lokalitu Lipová. Odtiaľ už nastal peší presun na Temný vršok. Účastníkov sekcie na Temnom vršku čakala prémia vo forme dubových dosiek a hranolov, určených pre pracovnú sekciu na rekonštrukciu lavičky cez Stužickú rieku. Každý bol ochotný a na plece zobral, koľko vládol. Pracovnej skupine odpadol zo srdca kus kameňa ☺. Takto obťažkaní sme zišli k Stužickej rieke, kde sme materiál zložili. Ako odmena bola návšteva jednej z najväčších Stužických jedlí. Pri nej sme sa povenovali drevine jedľa a vysvetlili sme si vývojový cyklus pralesa, kde hlavnými drevinami je jedľa a buk.

Následne sme prechádzali NPR Stužica smerom na Kremenec. Porožprávali sme si o histórii lesníctva v území v nadväznosti na úzkokoľajné železničky. Ich pozostatky sme našli pri Stužickej rieke. Účastníci obdivovali majestátne jedle a buky v prirodzenom prostredí, pričom deti boli najväčšími účastníkmi.

Hurá, konečne sme vystúpili na najvyšší vrchol NP Poloniny, Kremenec (1210 m.n.m.) Najvýchodnejší bod Slovenska a zároveň trojbod pre krajiny Slovensko, Poľsko a Ukrajina.

To však bola ešte len polovica trasy. Po občerstvení sme sa vybrali po slovensko – poľskej hranici smerom na západ na kótu Čert'az. Prechádzali sme cez prírodný fenomén poloninských lúk, ktoré nám umožňovali krásne výhľady na územie Medzinárodnej biosférickej rezervácie Východné Karpaty. Z krajinárskeho hľadiska sme si vysvetlili ich vznik a hodnotu pre spoločnosť. Účastníci mohli vidieť rozdiel medzi aktívnou ochranou týchto lokalít u nás a pasívnou ochrannou v Poľsku. U nás bola výmera poloninských lúk v tejto časti hrebeňa podstatne väčšia. Potvrdilo sa tým, že ak chceme mať v NP Poloniny zachované východokarpatské druhy, je tieto plochy potrebné pravidelne kosieť. Z lokality Čert'az sme zišli do Novej Sedlice na lokalitu Poľana. Účastníci boli zhrození zo stavu turistického chodníka z lokality Kýčera – Poľana. Tento chodník je zároveň zväznicou, ktorá slúži lesnému hospodárstvu. Vysvetlili sme si konflikty medzi záujmami turistov a lesného hospodárstva. Načrtli sme možné riešenia, medzi ktoré patrí napr.: pretrasovanie chodníka inou časťou, kde budú strety záujmov minimálne, úprava

Návštevného poriadku NP Poloniny, dohoda medzi obhospodarovateľom lesa, ochranou prírody a Klubom slovenských turistov o sezónnom využívaní chodníka na približovanie dreva v období, keď je návštevnosť nízka a škody na chodníku sú minimálne.

Uličské Krivé - nástup na NCH Rožok – NPR Rožok – Uličské Krivé (utorok)

Druhý deň exkurzie v rámci dendrologicko-krajinárskej sekcie smeroval do NPR Rožok. Presun motorovými vozidlami sa uskutočnil do Uličského Krivého po nástup na NCH Rožok. Po oboznámení sa so základnými informáciami sme vykročili do terénu. Prechádzali sme hospodárskymi lesmi v treťom stupni ochrany. Všíмали sme si štruktúru lesa, vek a drevinové zloženie. Narátali sme spolu 15 druhov drevín. (*Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Cerazus avium*, *Quercus petraea*, *Betula pendula*, *Larix decidua*, *Salix caprea*, *Fraxinus excelsior*, *Pinus sylvestris*, *Picea abies*, *Acer pseudoplatanus*, *Corylus avellana*, *Populus tremula*, *Abies*

alba, *Tilia cordata*). V rámci sekcie bolo veľa detí, ktoré boli veľmi vnímavé a zaujímalo ich úplne všetko, čo v lese našli.

Porasty, cez ktoré sme prechádzali, boli väčšinou vo výchove nad 50 rokov v treťom stupni ochrany. Išlo o rovnoveké porasty, s približne rovnakou hrúbkou a výškou v rámci jednotlivých porastov. Drevinovo však boli veľmi pestré. Postupne sme prišli k NPR Rožok v piatom stupni ochrany. Na hranici národnej prírodnej rezervácie bolo krásne vidieť rozdiel medzi štruktúrou pralesa a hospodárskeho lesa. Tu sme si vysvetlili vývojový cyklus pralesa, kde určujúcou drevinou je buk. Ukázali sme si rozdiel medzi jednotlivými štádiami dorastania, optima a rozpadu. Tak isto sme sa povenovali drevine, pre ktorú bol tento deň určený, a to buku. Počas pochôdzky sa vyskytlo mnoho otázok.

Jednou z najčastejších, súvisiacou s krajinárskou tematikou, bola otázka hospodárenia v lese v národnom parku. Účastníkom bola vysvetlená súčasná legislatíva na úrovni lesného hospodárstva a zákona o ochrane prírody. Následne bolo vysvetlenie previazané s históriou územia, vznikom národného parku, poukázanie na rôzne modely národných parkov na Slovensku a vo svete a načrtnutie vízie S-NP Poloniny na najbližšie desaťročie. Cestou pre vyriešenie konfliktov medzi záujmami ochrany prírody a lesného hospodárstva v treťom stupni ochrany je tzv. prírode blízke hospodárenie. V rámci NPR Rožok sme na danej lokalite našli len jednu drevinu, a to buk.

Vysvetlili sme si, že nie vždy je pravda, že prales je drevinovo pestrý oproti hospodárskemu lesu. Je to z toho dôvodu, že NPR Rožok sa nachádza v optime pre drevinu buk. To znamená, že v pralese sa uplatňujú prirodzené procesy, ktoré nedovolia uplatniť sa inej drevine na úkor kompetenčne silnejšieho buka. Naopak, pestré drevinové zloženie v hospodárskom lese je výsledkom ľudskej činnosti, kedy pri obnove lesa sa do porastov umelo vnášajú aj iné druhy drevín. Najväčším zážitkom pre účastníkov bol odpočinok pod jedným z najväčších bukov v NPR Rožok.

Nová Sedlica – NPR Jarabá skala – Ďurkovec – Nová Sedlica (streda)

Drevina, ktorej sme sa venovali v rámci tohto dňa, bol javor horský. Lepšie prirodzené prostredie, ako je NPR Jarabá skala, v rámci NP Poloniny nie je. Prechádzali sme turistickým chodníkom na Jarabú skalú, pričom sme videli krásne spoločenstvá javorových bučín a javorovo – lipových sutinových lesov.

Mnohé mohutné bresty v tejto časti stoja odumreté na stojato z dôvodu grafiózy brestov. Potešujúce však bolo, že v prirodzenom zmladení sa nachádzalo množstvo jedincov bresta a javora, čo vytvára predpoklad do budúcnosti, že tieto dreviny budú tvoriť kostru porastu. Následne sme sa dostali na slovensko – poľský hrebeň a cez Jarabú skalú sme pokračovali na Ďurkovec. Aj v tento deň sme si užívali poloninské lúky. Jedna z najkrajších a zároveň najväčších poloninských lúk sa nachádza práve na Ďurkovci, smerom na Plášu. Veľa otáznikov vzišlo z týchto výhľadov.

Bolo veľmi ťažké vysvetliť účastníkom, ako je možné, že v NP Poloniny vidieť tak intenzívnu lesnícku činnosť vo forme rúbanísk a na poľskej strane v rámci Cisniansko – Wetlinského parku krajobrazového, napriek tomu, že ide o CHKO, kde prebieha lesnícka činnosť, sú porasty kompaktné, bez východísk a odkrytých porastových stien. Na záver sme sa uzhodli, že cestou pre NP Poloniny na zachovanie zamestnanosti v regióne, ale zároveň na zabezpečenie všetkých verejnoprospešných funkcií lesa, je prírode blízke hospodárenie v treťom stupni ochrany.

PRÍSPEVOK K POZNANIU BZDÔCH (INSECTA: HEMIPTERA: HETEROPTERA) NP POLONINY

Vladimír Hemala

Adresa autora: Ústav botaniky a zoologie, Přírodovědecká fakulta,
Masarykova univerzita, Kotlářská 2, CZ-611 37, Brno;
e-mail: vladimir.hemala@gmail.com

Úvod

Bzdochy (Heteroptera) sú na území NP Poloniny pomerne málo preskúmanou skupinou hmyzu. Najstaršie udávané nálezy sú síce už z konca 19. storočia, avšak jedná sa iba o šesť druhov bzdôch, pričom tri z nich sú bez dátum či roku nálezu udávané z dnes už neexistujúcej obce Ruské (uvedenej pod názvom Orosz-Ruszka), na území ktorej sa dnes nachádza Prírodná rezervácia Ruské (HORVÁTH 1897), dva druhy taktiež bez dátumu sú uvádzané z Jarabej skaly (uvedenej ako Rabaszkala) (HORVÁTH 1886, 1897) a jeden druh z obce Zboj s presným dátumom 9.VII.1881 (BENEDEK 1970), pričom z Ruského sú to druhy *Adelphocoris vandalicus* (Rossi, 1790) (Miridae), *Miris striatus* (Linnaeus, 1758) (Miridae) a *Macrosaldula variabilis* (Herrich-Schaeffer, 1835) (Saldidae), z Jarabej skaly druhy *Aradus* (*Aradus*) *conspicuus* (Herrich-Schaeffer, 1835) (Aradidae) a *Grypocoris* (*Lophyromiris*) *sexguttatus* (Fabricius, 1777) (Miridae), a zo Zboja korčuliarka *Gerris* (*Gerris*) *thoracicus* Schummel, 1832 (Gerridae) (HORVÁTH 1886, 1897; BENEDEK 1970).

Z 20. storočia sú k dispozícii taktiež iba ojedinelé nálezy, z ktorých väčšina bola publikovaná až v roku 2007 (viď RIBES et al. 2007; BRYJA & KMENT 2007a,b). Podľa dátumov nálezov boli vyššie spomínané nálezy pred rokom 1897 nasledované až v roku 1949, a to nálezom druhu *Saldula c-album* (Fieber, 1859) (Saldidae) z Uliča (HOBERLANDT 1977). Tento nález bol v roku 1957 nasledovaný nálezmi vodných bzdôch *Micronecta* (*Micronecta*) *griseola* Horváth, 1899 a *Micronecta*

(*Micronecta*) *poweri poweri* (Douglas & Scott, 1869) (Corixidae) taktiež z Uliča (publikoval WRÓBLEWSKI 1960). V roku 1961 boli učinené nasledovné nálezy: pomerne zaujímavý nález nie veľmi často nachádzanej bzdochy *Cryptostemma* (*Cryptostemma*) *alienum* Herrich-Schaeffer, 1835 (Ceratocombidae) zo Stakčína (BRYJA & KMENT 2007b), nález druhu *Lygocoris* (*Lygocoris*) *pabulinus* (Linnaeus, 1761) (Miridae) z Novej Sedlice (BRYJA & KMENT 2007a), nález *Nabis* (*Nabicula*) *flavomarginatus* (Scholz, 1847) (Nabidae) (BRYJA & KMENT 2007a) a nález *Carpocoris* (*Carpocoris*) *fuscispinus* (Boheman, 1851) (Pentatomidae) z NPR Stužica (RIBES et al. 2007), kde bol v roku 1962 nájdený aj druh *Nysius senecionis senecionis* (Schilling, 1829) (Lygaeidae) (BRYJA & KMENT 2007a). Z roku 1964 pochádzajú nálezy štyroch pomerne bežných druhov z Uliča (publikované v STEHLÍK & VAVŘÍNOVÁ 1993, 1994) (druhy *Eurygaster austriaca* (Schrank, 1776) (Scutelleridae), *Dolycoris baccarum* (Linnaeus, 1758) (Pentatomidae), *Eurydema* (*Eurydema*) *ornata* (Linnaeus, 1758) (Pentatomidae) a *Elasmucha grisea grisea* (Linnaeus, 1758) (Acanthosomatidae)). V roku 1971 boli tieto nálezy nasledované mimoriadne významným nálezom druhu *Panaorus adpersus* (Mulsant & Rey, 1852) (Rhyparochromidae) z Ruského, ktorý predstavoval vôbec prvý a do roku 2018 aj jediný známy nález druhu na území Slovenska (ŠTUSÁK 1976). Druh je relatívne veľmi vzácny v celej Európe. BOZDĚCHOVÁ (1973, 1975) zaznačila Poloniny na mape ako jednu z lokalít výskytu druhov *Trigonotylus caelestialum* (Kirkaldy, 1902) a *Notostira erratica* (Linnaeus, 1758) (obe Miridae), avšak bez uvedenia akejkoľvek presnejšej lokality v texte. Z Novej Sedlice pochádza z roku 1975 nález *Eremocoris plebejus plebejus* (Fallén, 1807) (Rhyparochromidae) (BRYJA & KMENT 2007a) a z roku 1976 nález *Aneurus* (*Aneuroides*) *avenius avenius* (Dufour, 1833) (RUS 2005). Z rokov 1986 a 1988 pochádza už pomerne väčší počet nálezov, avšak publikovaných až v práci BRYJA & KMENT (2007a).

Neskoršie, vôbec najpočetnejšie a doteraz posledné nálezy sú až z rokov 2002 a 2005 (dokopy 171 druhov) (BRYJA & KMENT 2007a,b), kedy sa uskutočnili prvé intenzívnejšie prieskumy zamerané priamo na bzdochy v NP Poloniny s cieľom zmapovať ich lokálnu faunu. V roku 2002 bol taktiež učinенý prvý nález bzdochy *Macrolophus rubi* Woodroffe, 1957 (Miridae) pre Slovensko z PR Stinská slatina a z brehov Zbojského potoka v Novej Sedlici a nález vzácného druhu *Odontoplatys bidentulus* (Herrich-Schaeffer, 1842) (Miridae) taktiež z okolia Novej Sedlice (KMENT et al. 2003). Poslednými známymi údajmi sú nálezy vodnej bzdochy *Sigara* (*Subsigara*) *distincta* (Fieber, 1848) (Corixidae) z Novej Sedlice z rokov 2012 a 2013 (KLEMENTOVÁ et al. 2015). Po sčítaní všetkých doteraz publikovaných nálezov je z NP Poloniny dosiaľ známych 196 druhov bzdôch (HORVÁTH 1886, 1897; BENEDEK 1970; BRYJA & KMENT 2007b; KLEMENTOVÁ et al. 2015).

V tomto príspevku je predstavených osem druhov nových pre územie NP Poloniny, čím sa celkový počet dosiaľ známych druhov zvýšil na 204 a taktiež je tu predstavený nález mimoriadne vzácného druhu *Panaorus adpersus* (Mulsant & Rey, 1852) (Rhyparochromidae), ktorý predstavuje len druhý nález druhu na Slovensku po 47 rokoch a vôbec štvrtý známy nález druhu v celých Karpatoch. Spomedzi doteraz zaznamenaných druhov bzdôch z NP Poloniny sa ani jediný nenachádza na Červenom zozname bzdôch Slovenska (ŠTEPANOVIČOVÁ & BIANCHI 2001), avšak tri druhy spomedzi zaznamenaných v tomto príspevku (*Adelphocoris reichelii* (Fieber, 1836), *Panaorus adpersus* a *Megalotomus junceus* (Scopoli, 1763)) navrhujem na zaradenie do červeného zoznamu v budúcnosti.

Materiál a metodika

Na zber materiálu boli použité tri odchyťové metódy – smýkacia sieť, sklepvádlo a ručný zber. Odchytené jedince boli vypreparované a sú uložené v zbierke autora. Niekoľko jedincov (najmä bežné druhy) bolo uložených v 75% denaturovanom liehu.

Prehľad študovaných lokalít

Všetky hlavné študované lokality sa nachádzajú na území spravovanom NP Poloniny vo faunistických štvorcach 6899, 6999, 6900, 6901 a 7000. Niekoľko individuálnych nálezov pochádza aj z intravilánov obcí. Čísla faunistických štvorcov a súradnice lokalít sú uvedené v hranatých zátvorkách. Použité skratky: lgt. (legit) – zbieral, J – južne, JV – juhovýchodne, SV – severovýchodne, NPR – národná prírodná rezervácia, PR – prírodná rezervácia, VN – vodná nádrž.

Hlavné študované lokality (zoradené chronologicky):

1. Zboj, dolina Bystrianskeho potoka [6900–6901; 49°1'12.32"N 22°30'2.39"E], 404–502 m n. m., lúky a okraje lesa, smyk a sklepanie, 30.VII.2018
2. PR Stinská slatina [6901; 49°1'11.45"N 22°31'45.67"E], 673–690 m n. m., smyk bylinnej a trvinnej vegetácie, trstia a oklep drevín, ručný odchyt vodných druhov v mlákach, 31.VII.2018
3. Nová Sedlica, kosené lúky na svahoch JV od obce [6901; 49°1'42.78"N 22°31'25.17"E], 462–630 m n. m., smyk vegetácie na okrajoch lúk, 31.VII.2018
4. Vodoochranné pásmo VN Starina, rázcetie Smolník [6999; 49°4'50.01"N 22°17'19.74"E], 375–401 m n. m., oklep vrúb, smyk trvinno-bylinnej vegetácie, 1.VIII.2018
5. PR Slatina pod Ruským [6899; 49°6'6.82"N 22°19'46.54"E], 438–443 m n. m., smyk mladých vrúb a trvinno-bylinnej vegetácie, 1.VIII.2018
6. Runina, dočasné zhromaždisko dreva s porastom vrúb na okraji lesnej cesty J od obce [6900; 49°3'55.29"N 22°23'50.29"E], 519–522 m n. m., oklep vrúb a smyk vysokých bylín, 1.VIII.2018
7. NPR Rožok [7000; 48°58'47.27"N 22°27'59.15"E], 487 m n. m., les pralesovitého charakteru s prevahou buka, 2.VIII.2018
8. Uličské Krivé, kosené lúky na svahoch JV od obce [7000; 48°59'4.97"N 22°26'38.79"E], 329–422 m n. m., smyk, 2.VIII.2018
9. Ruský Potok, neobhospodarované lúky s porastom paprade a drevinným náletom na svahoch SV od obce [6900; 49°1'51.61"N 22°24'47.76"E], 455–505 m n. m., smyk, 3.VIII.2018
10. Ruský Potok, nepokosená vysokobylinná lúka na svahu JV od obce [6900; 49°1'39.15"N 22°24'36.11"E], 440–456 m n. m., smyk, 3.VIII.2018

Intravilánne lokality (zoradené chronologicky):

11. Zboj, okolie táboriska pri škole [6900], 357–362 m n. m., ručný zber, 28.VII.2018
12. Zboj, hromada dreva neďaleko mosta pri obecnom úrade [6900; 49°1'40.55"N 22°28'52.49"E], 346 m n. m., ručný zber, 29.VII.2018
13. Topoľa, cintorín v blízkosti drevenej cerkvi [6900; 49°2'40.28"N 22°21'23.04"E], 385–389 m n. m., ručný zber, 29.VII.2018
14. Topoľa, židovský cintorín [6900; 49°2'34.65"N 22°21'10.75"E], 381–384 m n. m., ručný zber, 29.VII.2018
15. Runina [6900], ručný zber, 1.VIII.2018, Ľ. Panigaj lgt.
16. Stakčín, na kameni pri umelom jazierku na pozemku správy NP Poloniny [7099; 48°59'56.98"N 22°13'38.12"E], 250 m n. m., ručný zber, 1.VIII.2018

Výsledky

Čísla 1–16 referujú k jednotlivým lokalitám uvedeným v prehľade študovaných lokalít. Počty zaznamenaných jedincov a ich pohlavie sú uvedené v okrúhlych zátvorkách za číslom lokality. Údaje o potrave, bionómii a nárokoch na stanovište, pokiaľ nie je uvedené inak, sú prevzaté z prác STEHLÍK & VAVŘÍNOVÁ (1993, 1994, 1995a,b, 1996). Klasifikácia čeladi je prevzatá z práce GÜNTHER & SCHUSTER (2000). Publikované údaje (kurzívou) sú uvedené iba stručne názvom lokality a rokom nálezu v

okrúhlych zátvorkách; bližšie detaily daných údajov sa nachádzajú v prácach citovaných za nimi. Nepublikované údaje sú uvedené číslom lokality podľa prehľadu študovaných lokalít; v zátvorkách za číslom sú uvedené bližšie detaily k nálezom. K novým, vzácnejším alebo inak zaujímavým druhom je pripojený stručný komentár. Použité symboly a skratky: * – druh nový pre NP Poloniny, ! – druh mimoriadne vzácny alebo inak významný, ♂ – samec, ♂♂ – samce, ♀ – samica, ♀♀ – samice, „in copula“ – kopulujúci pár, K – komentár, L – larva, L1–5 – larválny instar 1–5, observ. – druh bol iba pozorovaný, br – brachypterné jedince, sm – submakropterné jedince, ma – makropterné jedince, NÚ – nepublikované údaje, PÚ – publikované údaje, PP – prírodná pamiatka.

GERRIDAE

Gerris (Gerris) gibbifer Schummel, 1832. PÚ: *Nová Sedlica*; *PR Stinská slatina* (obe 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); *Packova Kýčera*; *Stakčín*; *Topoľa* (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 2 (1 ♀).

TINGIDAE

Dictyla humuli (Fabricius, 1794). PÚ: *Stakčín* (2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 9 (1 ♂).

MIRIDAE

Adelphocoris lineolatus (Goeze, 1778). PÚ: *Nová Sedlica*; *Čiertáž*; *Jalová*; *Gazdorán*; *PR Ruské* (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); *Nová Sedlica*; *Topoľa*; *Uličské Krivé* (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 8 (1 ♂, 1 ♀).

***Adelphocoris reichelii** (Fieber, 1836). (Obr. 1). PÚ: žiadne. NÚ: 8 (1 ♂, 1 ♀). K: Na Slovensku je druh známy napr. z okolia Trenčína, z juhu východného Slovenska a zo Slovenského Krasu (Silica) (HORVÁTH 1897, BALTHASAR 1937). Najbližšia známa lokalita na Slovensku je až Juskova Voľa na úpätí Slanských vrchov (HORVÁTH 1897). V Zakarpatskej Ukrajine je najbližšia udávaná lokalita Nyzhnii Koropets' pri Mukačeve (ROSHKO 1956a), ďalšou uvádzanou lokalitou v Zakarpatí je Korolevo (HORVÁTH 1897). V rumunských Karpatoch je najbližšou známou lokalitou Bătarci (maď. Batares; len 13 km od Koroleva) (HORVÁTH 1897). V susedných poľských Bieszczadoch zatiaľ druh nebol zaznamenaný. Druh je potravne viazaný na bôbovité rastliny (Fabaceae), napr. ranostaj (*Coronilla*), vika (*Vicia*), kručinka (*Genista*) alebo ďatelina (*Trifolium*) (WAGNER 1952). Prvý nález druhu v NP Poloniny. **Návrh zaradenia druhu na červený zoznam:** Druh na Slovensku nie je veľmi početný a prevažná väčšina údajov je staršieho dáta. V niekoľkých susedných krajinách, kde je situácia s jeho rozšírením podobná, už bol zaradený na červený zoznam ako „zraniteľný“ (VU) (Štajersko v Rakúsku, Česká republika; viď FRIEB & RABITSCH 2015, KMENT et al. 2017), a preto navrhujem druh zaradiť na červený zoznam v kategórii „zraniteľný“ taktiež na Slovensku.

Adelphocoris seticornis (Fabricius, 1775). PÚ: *Nová Sedlica*; *vrch Kýčera*; *PR Gazdorán*; *PR Ruské* (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); *PR Bzaná*; *PP Ulička*; *Nová Sedlica*; *Topoľa*; *NPR Rožok*; *Zboj* (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (4 ♂♂, 2 ♀♀), 2 (1 ♂), 8 (4 ♂♂, 3 ♀♀), 9 (2 ♀♀), 10 (2 ♀♀).

Adelphocoris vandalicus (Rossi, 1790). PÚ: *Orosz-Ruszká (= Ruské)* (pred 1897) (HORVÁTH 1897); *Nová Sedlica* (2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (1 ♂, 1 ♀), 3 (1 ♀), 8 (1 ♂, 4 ♀♀), 9 + 10 (4 ♂♂, 3 ♀♀).

Calocoris affinis (Herrich-Schaeffer, 1835). PÚ: *Nová Sedlica*; *PR Stinská slatina*; *PP Ulička*; *Jalová* (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); *NPR Havešová*; *PP Ulička*; *NR Stinská slatina*; *NPR Stuzica*; *Nová Sedlica*; *Stakčín*; *NPR Rožok* (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 5 (1 ♀).

Deraeocoris (Deraeocoris) ruber (Linnaeus, 1758). PÚ: *vrch Kýčera* (2002) (BRYJA & KMENT 2007a); *PR Bzaná*; *Nová Sedlica*; *Stakčín*; *NPR Rožok*; *Uličské Krivé*; *Zboj* (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (1 ♂, 2 ♀♀), 4 (1 ♀), 8 (1 ♀), 9 (2 ♀♀), 14 (1 ♀).

Halticus apterus apterus (Linnaeus, 1758). PÚ: Jalová; PR Gazdoráň; PR Ruské (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PR Bzaná; PP Ulička; Nová Sedlica; PR Stinská slatina; NPR Stučica; Uličské Krivé; Zboj (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (3 ♂♂), 2 (2 ♂♂, 1 ♀), 9 (5 ♂♂, 2 ♀♀).

Stenotus binotatus (Fabricius, 1794). PÚ: Nová Sedlica; vrch Kýčera; Jalová; PR Gazdoráň; PR Pod Ruským (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PR Bzaná; PP Ulička; Nová Sedlica; Stakčín; Zboj (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (1 ♀).

NABIDAE

Himacerus (Himacerus) apterus (Fabricius, 1798). PÚ: Nová Sedlica; Uličské Krivé (obe 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (br: 1 ♀), 4 (br: 1 ♀), 6 (br: 1 ♂, ma: 1 ♀), 8 (br: 1 ♂, 1 ♀), 9 (br: 1 ♂, 1 ♀), 14 (br: 1 ♀).

Nabis (Dolichonabis) limbatus Dahlbom, 1851. PÚ: Nová Sedlica (2002) (BRYJA & KMENT 2007a); Kalná Roztoka; PR Uličská Ostrá; Zboj (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (1 ♂ 1 ♀ in copula), 5 (br: 1 ♀), 6 (br: 1 ♀).

Nabis (Nabicula) flavomarginatus (Scholz, 1847). PÚ: Borsukov vrch a Jarabá skala (1961); Nová Sedlica (1988); Pod Prikrym; vrch Kýčera; PP Ulička; PR Gazdoráň; PR Ruské (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PR Bzaná; Nová Sedlica – Vrch hrbu (obe 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (br: 1 ♀), 3 (ma: 1 ♀), 4 (br: 1 ♀), 5 (br: 1 ♀), 8 (br: 1 ♂), 9 + 10 (br: 4 ♀♀, ma: 1 ♀).

LYGAEIDAE

****Spilostethus saxatilis*** (Scopoli, 1763). PÚ: žiadne. NÚ: 10 (1 L3, 1 L5). K: Bežnejší druh známy z veľkého počtu lokalít na Slovensku s nedostatkom údajov z jeho stredných a východných častí. Najbližšia známa lokalita druhu je obec Nevické (= Nevyts'ke) v Zakarpatskej Ukrajine (ROSHKO 1955), na Slovensku až cca. 90 km (vzdušnou čiarou) vzdialená Borša (STEHLÍK & VAVŘINOVÁ 1996). Z poľských Bieszczad zatiaľ nie je známy. Polyfágnny fytofág, často nachádzaný na stavikrvi vtáčom (*Vincetoxicum hirundinaria*), ale aj na celej rade ďalších rastlín, napr. pichliač (*Cirsium* sp.), bodliak (*Carduus* sp.), vratič obyčajný (*Tanacetum vulgare*), palina pravá (*Artemisia absinthium*), boľševník borščový (*Heracleum sphondylium*), kotúč poľný (*Eryngium campestre*) a mnohé ďalšie. Veľmi bežný v nížinách na vlhkých a polosuchých lúkach, vyskytuje sa však aj na piesčitých miestach a aj v stredných a vyšších nadmorských výškach v habitatoch na dobre sa prehrievajúcich substrátoch (napr. vulkanity, vápence). Na Slovensku je známy z nadmorských výšok od 109 až do 1000 m n. m., nemožno však vylúčiť ani možnosť nálezov v ešte vyšších nadmorských výškach. Prvý nález druhu v NP Poloniny.

Nithecus jacobaeae (Schilling, 1829). PÚ: Nová Sedlica; Kamenná lúka; vrch Kýčera; Jalová; PR Gazdoráň; PR Ruské (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PR Bzaná; PP Ulička; Nová Sedlica; Topoľa; Zboj (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (5 ♂♂), 2 (1 ♂, 1 ♀), 3 (2 ♂♂), 9 (1 ♀).

Kleidocerys resedae resedae (Panzer, 1797). PÚ: Nová Sedlica; Kamenná lúka; PR Gazdoráň (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PR Bzaná; PR Stinská slatina; Nová Sedlica – „Vrch hrbu“ (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (1 ♀), 3 (1 ♂).

GECORIDAE

****Geocoris (Geocoris) dispar*** (Waga, 1839). (Obr. 2). PÚ: žiadne. NÚ: 8 (1 ♀). K: Druh známy z väčšieho počtu lokalít na juhozápade Slovenska, na zvyšku územia iba niekoľko publikovaných nálezov. Najbližšie známe lokality: Polonyna Runa v Zakarpatskej Ukrajine (ROSHKO 1955), Biela Góra (časť mesta Sanok) na okraji poľských Bieszczad (CMOLUCHOWA & LECHOWSKI 1977), na Slovensku až cca. 120 km (vzdušnou čiarou) vzdialená Turňa nad Bodvou (HORVÁTH 1897). Predátor drobného hmyzu, pohybujúci sa takmer výlučne po povrchu pôdy, príležitostne sa živiaci aj rastlinnou potravou (najmä drobnými spadnutými semenami). Dospelce možno nájsť od tretej dekády júna až do polovice

augusta, v nízkych až stredných polohách od 109 do 700 m n. m. v stredne teplých až teplých klimatických podmienkach. Prvý nález druhu v NP Poloniny.

RHYPAROCHROMIDAE

!Panaorus adspersus (Mulsant & Rey, 1852). (Obr. 3). **PÚ:** *Ruské (1971)* (ŠTUSÁK 1976). **NÚ:** 9 (1 ♂). **K:** Eurosibírsky transpalearktický druh, pomerne vzácny v rámci Európy, s väčším počtom nálezov z Francúzska a oblasti Álp, vo zvyšku Európy len ojedinelé nálezy (PÉRICART 1998). Dosiaľ bol známy len jediný nález druhu na Slovensku, a to taktiež z NP Poloniny, konkrétne z obce Ruské z roku 1971 (ŠTUSÁK 1976). Jedná sa o dosiaľ najvýznamnejší nález bzdochy z územia NP Poloniny a o jeden z najvzácnejších druhov na Slovensku. Najbližšia známa lokalita v zahraničí je obec Horinčovo (= Horinchovo) v Zakarpatskej Ukrajine (ROSHKO 1955). Zatiaľ nie je známy v susedných poľských Bieszczadoch ani inde v poľských Karpatoch. Vo zvyšku Karpatského oblúka je známa už len jedna jediná ďalšia lokalita druhu, a to Câmpeni (maď. Topánfalva) v Apusenských vrchoch (HORVÁTH 1907), ktorá je zároveň dosiaľ jedinou známou lokalitou druhu v Rumunsku. Po jedinej známej lokalite je udávaný taktiež z Poľska (LIS 1989), Maďarska (KONDOROSY 1997) a Srbska (PROTIĆ et al. 2008), avšak mimo karpatské regióny týchto krajín. Ako živné rastliny druhu sa uvádzajú nátržník vzpriamený (*Potentilla erecta*) a železník lekársky (*Verbena officinalis*) (BACCHI & RIZZOTTI-VLACH 1996). Druh sa vyskytuje na horských lúkach a okrajoch lesov, v západnej Európe je známy aj zo suchých lesnatých horských svahov a v Tuve (Mongolsko) z lúk a stepno-lúčnych porastov. Potvrdenie druhu na Slovensku po 47 rokoch a štvrtý nález druhu v Karpatoch. **Návrh zaradenia druhu na červený zoznam:** Síce sú zo Slovenska dosiaľ známe iba dva nálezy a druh je podobne vzácny aj v zahraničí, avšak po prihliadnutí na nedostatok informácií o habitatových väzbách druhu by bolo vhodné navrhnúť zaradenie druhu do červeného zoznamu v kategórii „ohrozený“ (EN) (v rakúskom Štajersku bol z rovnakých dôvodov taktiež zaradený do tejto kategórie; viď FRIEB & RABITSCH 2015).

BERYTIDAE

***Berytinus (Berytinus) minor minor** (Herrich-Schaeffer, 1835). **PÚ:** žiadne. **NÚ:** 1 (1 ♂). **K:** Druh je známy z viacerých lokalít po celom Slovensku. Najbližšia známa lokalita na Slovensku je okolie Vihorlatu (ŠTEPANOVIČOVÁ 1967), v Zakarpatskej Ukrajine je najbližšie položenou lokalitou len 14 km vzdušnou čiarou vzdialená obec Veľké Berezné (= Velykyj Bereznij) (ROSHKO 1961) a v susedných poľských Bieszczadoch lokalita Stuposiany (CMOLUCHOWA & LECHOWSKI 1977). Druh je potravne viazaný na rastliny z čeľade bôbovité (Fabaceae), a to najmä na rôzne druhy d'atelín, napr. d'atelina pochybná (*Trifolium dubium*), d'atelina lúčna (*T. pratense*) či d'atetina plazivá (*T. repens*). Viacerí autori však uvádzajú pozorovania druhu aj na rôznych ďalších rastlinách. Druh je eurytermný a euryhygrický, niektorí autori ho dokonca považujú aj za euryhalinný, pretože občas býva nachádzaný na vrchoviskách a slaných lúkach. V nížinách býva občas nachádzaný aj na pieskoch a v lužných lesoch, avšak len vzácne v najteplejších regiónoch. Optimum druhu je zrejme v kopcovitej krajine, najmä na skalnatých substrátoch. Na Slovensku je známy z nadmorských výšok od 100 až do cca. 1900 m n. m. (Belianske Tatry). Prvý nález druhu v NP Poloniny.

PYRRHOCORIDAE

Pyrrhocoris apterus (Linnaeus, 1758). **PÚ:** *Kalná Roztoka; Nová Sedlica (obe 2005)* (BRYJA & KMENT 2007b). **NÚ:** 13 (br: 1 ♂), 14 (br: 1 ♂, ma: 1 ♂ 1 ♀ in copula), 16 (ma: 1 ♂).

COREIDAE

Coreus marginatus marginatus (Linnaeus, 1758). **PÚ:** *Nová Sedlica; Pod Príkrym; Čierťaž; Kamenná lúka; PR Gazdorán (všetky 2002)* (BRYJA & KMENT 2007a); *PR Bzaná; PP Ulička; PR Stinská slatina; Zboj (všetky 2005)* (BRYJA & KMENT 2007b). **NÚ:** 3 (1 ♀), 8 (1 ♀, 1 L4), 10 (1 ♀).

ALYDIDAE

****Megalotomus junceus*** (Scopoli, 1763). (Obr. 4). **PÚ:** žiadne. **NÚ:** 9 (1 ♂). **K:** Vzácný druh, doteraz udávaný iba zo siedmich lokalít na Slovensku. Najbližšia známa lokalita: Remetské Hámre (STEHLÍK & VAVŘÍNOVÁ 1995a). V poľských Bieszczadoch ani v iných častiach poľských Karpát zatiaľ nie je známy, v ukrajinských Karpatoch je udávaný iba z Mukačeva (ROSHKO 1955). Druh je pomerne vzácny aj vo zvyšku Karpatského oblúka: v moravských Karpatoch je známych šesť nálezov (viď HRADIL et al. 2008) a v rumunských Karpatoch dokonca iba štyri lokality, z ktorých najbližšia je Bătarci (maď. Batarcs; vzdušnou čiarou len 55 km od Mukačeva a 124 km od našej lokality) (HORVÁTH 1897, MARCOCI 1957). Svahy pri Bătarci sú rovnako ako Remetské Hámre a svahy pri Mukačeve súčasťou cca. 220 km dlhého Vihorlatsko-Gutínskeho vulkanického hrebeňa (pozri napr. PALLAS 1897, ERMOLENKO & STOJKO 1980). Druh je potravne viazaný na rastliny z čeľade bôbovité (Fabaceae). Dospelce možno nájsť v júni až auguste, najneskôr však v prvej októbrovej dekáde, v nadmorských výškach od 250 až do 1009 m n. m. (Sitno) v stredne teplých až teplých klimatických podmienkach s vlnitým terénom tvoreným sedimentmi alebo v pohoriach formovaných ľahko sa zahrievajúcim substrátom (vápence, vulkanity). Vyhýba sa rovinám. Prvý nález druhu v NP Poloniny. **Návrh zaradenia druhu na červený zoznam:** Síce má druh na Slovensku dosiaľ známych iba osem lokalít vrátane tu uvedeného nálezu a v niekoľkých susedných krajinách už bol zaradený na červený zoznam ako „kriticky ohrozený“ (CR) (Štajersko v Rakúsku, Česká republika; viď FRIEB & RABITSCH 2015, KMENT et al. 2017), zdá sa, že na Slovensku je širšie rozšírený, nakoľko sa jeho lokality nachádzajú vo viacerých častiach krajiny, čo je situácia odlišná od tej na Morave a v Rakúsku, kde sa jedná o menší počet lokalít prevažne staršieho dátá, pričom v oboch krajinách bol druh donedávna označovaný dokonca za vyhynutý a len recentne znovupotvrdený (viď napr. KMENT & VILÍMOVÁ 2006, RABITSCH 2007, HRADIL et al. 2008, FRIEB & RABITSCH 2015). Z tohto dôvodu navrhujem druh na Slovensku zaradiť na červený zoznam v kategórii o stupeň nižšej, a to „ohrozený“ (EN).

RHOPALIDAE

Myrmus miriformis miriformis (Fallén, 1807). **PÚ:** Nová Sedlica; vrch Kýčera; PR Pod Ruským (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PP Ulička; Nová Sedlica (obe 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). **NÚ:** 1 (br: 1 ♀), 3 (br: 1 ♂, 1 ♀, sm: 1 ♀), 10 (br: 3 ♂♂, 2 ♀♀, sm: 1 ♀).

Rhopalus (Aeschyntelus) maculatus (Fieber, 1837). **PÚ:** Nová Sedlica; vrch Kýčera; PR Pod Ruským (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PR Stinská slatina; Nová Sedlica (obe 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). **NÚ:** 3 (1 ♀).

Rhopalus (Rhopalus) parumpunctatus Schilling, 1829. **PÚ:** PR Stinská slatina (2005) (BRYJA & KMENT 2007b). **NÚ:** 1 (2 ♂♂), 2 (4 ♂♂, 4 ♀♀), 3 (3 ♂♂, 1 ♀), 8 (2 ♀♀), 9 + 10 (9 ♂♂).

Rhopalus (Rhopalus) subrufus (Gmelin, 1790). **PÚ:** Nová Sedlica (2002) (BRYJA & KMENT 2007a). **NÚ:** 9 (1 ♀).

Stictopleurus crassicornis (Linnaeus, 1758). **PÚ:** Nová Sedlica (2005) (BRYJA & KMENT 2007b). **NÚ:** 3 (1 ♂, 3 ♀♀), 8 (2 ♂♂), 9 + 10 (3 ♂♂, 7 ♀♀).

PLATASPIDAE

Coptosoma (Coptosoma) scutellatum (Geoffroy, 1785). **PÚ:** Nová Sedlica; vrch Kýčera; PP Ulička; Jalová; PR Pod Ruským (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PP Ulička; Nová Sedlica; Zboj (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). **NÚ:** 1 (1 ♂, 3 ♀♀), 2 (1 ♀), 5 (1 ♀), 8 (3 ♀♀), 9 (2 ♂♂, 10 ♀♀), 10 (1 ♂, 1 ♀).

SCUTELLERIDAE

Eurygaster testudinaria testudinaria (Geoffroy, 1785). **PÚ:** Nová Sedlica; vrch Kýčera (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PP Ulička; PR Stinská slatina; Nová Sedlica; dolina potoka Chotínka;

Uličské Krivé (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (2 ♂♂, 2 ♀♀), 2 (1 ♂), 3 (2 ♂♂), 8 (3 ♂♂, 4 ♀♀), 9 (1 ♂), 10 (1 ♀).

PENTATOMIDAE

Graphosoma (Graphosoma) lineatum (Linnaeus, 1758). PÚ: PR Bzaná; Stakčín (obe 2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (1 ♀), 3 (1 ♂), 9 (1 ♀), 10 (observ.).

Aelia acuminata (Linnaeus, 1758). PÚ: Čierťaž; Kamenná lúka; Kremenec; vrch Kýčera; Jalová; PR Ruské (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); Nová Sedlica (2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 2 (1 ♀), 3 (1 ♂, 2 ♀♀), 8 (1 ♂).

Eysarcoris aeneus (Scopoli, 1763). PÚ: Nová Sedlica (2002) (BRYJA & KMENT 2007a); PR Bzaná (2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (2 L5), 2 (1 L4, 3 L5), 5 (1 ♀), 8 (1 ♂ 1 L5), 9 (3 ♂♂, 4 ♀♀, 1 L3, 4 L5), 10 (observ.).

Rubiconia intermedia (Wolff, 1811). PÚ: vrch Kýčera; PP Ulička; PR Gazdorán (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); Nová Sedlica (2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 9 (4 ♂♂, 2 ♀♀).

Peribalus (Peribalus) strictus strictus (Fabricius, 1803). PÚ: Nová Sedlica; Jalová; PR Pod Ruským (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a). NÚ: 3 (1 ♂).

Carpocoris (Carpocoris) fuscispinus (Boheman, 1851). PÚ: Nová Sedlica; PR Gazdorán (obe 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); NPR Stučica (1961) (RIBES et al. 2007). NÚ: 10 (1 ♂).

Carpocoris (Carpocoris) purpureipennis (De Geer, 1773). PÚ: Nová Sedlica; vrch Kýčera; PR Gazdorán (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a); Nová Sedlica (2005) (BRYJA & KMENT 2007b). NÚ: 1 (3 ♀♀), 2 (1 ♀), 3 (1 ♂, 2 ♀♀), 8 (1 ♂, 2 ♀♀), 9 (4 ♂♂, 1 ♀), 10 (observ.), 11 (1 ♂), 15 (1 ♂), medzi obcami Zboj a Nová Sedlica (1 ♂).

Dolycoris baccarum (Linnaeus, 1758). PÚ: Ulič (STEHLÍK & VAVŘÍNOVÁ 1994); Nová Sedlica; Jalová; PR Gazdorán; PR Pod Ruským (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a). NÚ: 1 (1 L3), 2 (1 ♀), 9 (1 ♂), 10 (observ.).

****Palomena prasina*** (Linnaeus, 1761). PÚ: žiadne. NÚ: 12 (1 ♀ mŕtva a poškodená). K: Bežný druh známy z veľkého počtu lokalít po celom Slovensku. Najbližšie známe lokality: Palota (okres Medzilaborce) (STEHLÍK & VAVŘÍNOVÁ 1994); v Zakarpatskej Ukrajine lokality Stavne, Luh, Volosyanka, Malé Berezné, Lyuta a ďalšie (ROSHKO 1953). V poľských Bieszczadoch zatiaľ nebol zaznamenaný. Na niekoľko výnimiek eurytopný druh, avšak so zjavnou preferenciou pre lesné okraje a vlhké čiastočne zatienené doliny, v nížinách lužné lesy. Výskyt druhu však už bol zaznamenaný aj na pieskoch, vápencoch, vulkanitoch, slaných lúkach a dokonca vrchoviskách, čo potvrdzuje jeho eurytopný charakter. Taktiež je euryhygrikový a euryhalinný, larvy aj dospelce sú euryfágne. Druh býva nachádzaný na celej rade rastlín, počas jesene často saje na plodoch rôznych krov a stromov. Taktiež býva prítomný v poľnohospodárskej krajine. Vyskytuje sa v nížinách a stredných polohách, vysokým horským polohám sa vyhýba. Známy je z nadmorských výšok od 109 do okolo 1000 m n. m. Prvý nález druhu v NP Poloniny.

Eurydema (Eurydema) oleracea (Linnaeus, 1758). PÚ: Nová Sedlica (2002) (BRYJA & KMENT 2007a). NÚ: 1 (1 ♀), 3 (2 ♀♀), 10 (3 ♂♂, 1 ♀).

Eurydema (Rubrodorsalium) dominulus (Scopoli, 1763). PÚ: NPR Pláša (1980), Nová Sedlica (1988) (BRYJA & KMENT 2007a). NÚ: 5 (1 ♀).

Pentatoma (Pentatoma) rufipes (Linnaeus, 1758). PÚ: Nová Sedlica; PR Gazdorán (všetky 2002) (BRYJA & KMENT 2007a). NÚ: 2 (1 ♀), 7 (1 ♀ utopená v kaluži na lesnej ceste).

Troilus luridus (Fabricius, 1775). PÚ: Pod Príkrym (2002) (BRYJA & KMENT 2007a). NÚ: 7 (1 L5).

****Arma custos*** (Fabricius, 1794). PÚ: žiadne. NÚ: 4 (1 ♂). K: Druh známy z viacerých lokalít po celom Slovensku. Najbližšie známe lokality: Palota (okres Medzilaborce) (STEHLÍK & VAVŘÍNOVÁ

1994), okolie Vihorlatu (ŠTEPANOVIČOVÁ 1967); v zahraničí Zakarpatská Ukrajina (bez udania presnejšej lokality) (ROSHKO 1956b). V poľských Bieszczadoch zatiaľ nebol zaznamenaný. Dravý arborikolný druh bzdochy zdržiavajúci sa najčastejšie na jelši lepkavej (*Alnus glutinosa*), kde loví larvy i dospelce váhavca jelšového, *Agelastica alni* (Linnaeus, 1758), chrobáka z čeľade liskavkovité (Coleoptera: Chrysomelidae), ako aj ďalšie druhy z tejto čeľade. Taktiež loví larvy bzdochy sivej, *Elasmucha grisea grisea* (Linnaeus, 1758) z čeľade Acanthosomatidae, a dokonca aj húsenice rôznych motýľov (Lepidoptera). Okrem jelše bol zaznamenaný aj na brezách (*Betula*), lieskach (*Corylus*), vrbach (*Salix*), topoľoch a osikách (*Populus*), duboch (*Quercus*), hlohu (*Crataegus*), borovici lesnej (*Pinus sylvestris*) a smreku obyčajnom (*Picea abies*). Na Slovensku je rozšírený najmä v teplých oblastiach, avšak vyskytuje sa aj vo vyšších polohách. Zatiaľ je známy z nadmorských výšok od 119 do 800 m n. m., ale príležitostne sa môže nachádzať aj vyššie. Prvý nález druhu v NP Poloniny.

ACANTHOSOMATIDAE

****Elasmostethus interstinctus*** (Linnaeus, 1758). **PÚ:** žiadne. **NÚ:** 1 (5 ♂♂, 2 ♀♀), 2 (2 ♀♀), 3 (1 ♀). **K:** Bežnejší druh známy z viacerých lokalít po celom Slovensku. Najbližšie známe lokality: Palota (okres Medzilaborce), Remetské Hámre (STEHLÍK & VAVŘÍNOVÁ 1993), okolie Vihorlatu (ŠTEPANOVIČOVÁ 1967); v zahraničí Mchawa v poľských Bieszczadoch (CMOLUCHOWA & LECHOWSKI 1977) a Polonyna Boržava v Zakarpatskej Ukrajine (ROSHKO 1953). Druh je potravne viazaný na dreviny z čeľade brezovité (Betulaceae), najmä na brezu previsnutú (*Betula pendula*), brezu bielu (*B. pubescens*), jelšu lepkavú (*Alnus glutinosa*) a jelšu sivú (*A. incana*), avšak prezimované dospelce a dospelce novej generácie niekedy sajú aj na iných listnatých stromoch a kroch, pričom na ich rozmnožovacích častiach dokážu spôsobiť aj značné poškodenia. Druh na Slovensku býva len výnimočne nachádzaný v nížinách, väčšinou sa vyskytuje v stredných polohách a v pásme lesa vyšších pohorí, v nadmorských výškach od 200 do 900 m n. m. V českom Sliezsku bol však už nájdený aj vo výške 1490 m n. m. (STEHLÍK 1984). Prvý nález druhu v NP Poloniny.

Prehľad publikovaných nálezov z 19. storočia

Nakoľko sa jedná o najstaršie známe údaje z územia NP Poloniny a zároveň o údaje, ktoré boli pri doterajších revíziách fauny bzdôch NP Poloniny prehliadnuté, považujem za potrebné sem uviesť ich podrobný prehľad. Pre kontrolu správnosti identifikácie lokalít podľa ich názvov použitých v prácach HORVÁTH (1886, 1897) (Orosz-Ruszka, Rabaszkala) boli použité práce CHYZER (1905) a MAJTÁN (1998). CHYZER (1905) o lokalite „Rabaszkala“ píše nasledovné: „*Míg ugyanis a Galicziával határos hegyek, melyeknek legnagyobb csúcsa az 1190 méter magas Rabaszkala, ...*“, v preklade z maďarčiny „*Zatiaľ čo hraničné hory Haliče, ktorých najvyšším vrcholom je 1190 metrov vysoká Rabaszkala, ...*“, pričom mal na mysli vrchy na hranici Uhorska a historickej oblasti Halič, ktorá v rokoch 1772–1918 bola provinciou Rakúska (viď napr. MAGOCSI 1983). Tento popis zhruba zodpovedá výške aj polohe vrchu Jarabá skala, hoci uvádzaná výška je o deväť metrov nižšia oproti v súčasnosti udávanej, čo však možno pripísať buď odchýlke v meraniach výšky daného vrchu v 19. storočí, alebo jej zaokrúhleniu zo strany autora. Dnes už neexistujúca obec Ruské používala v rokoch 1863–1902 názov „Oroszruszka“ (MAJTÁN 1998). Použité skratky: viď kapitolu Výsledky.

GERRIDAE

Gerris (Gerris) thoracicus Schummel, 1832. **PÚ:** Zboj, 9.VII.1881 (BENEDEK 1970). Neskoršie publikované údaje: Kalná Roztoka; Nová Sedlica; Topoľa (všetky 2005) (BRYJA & KMENT 2007b).

SALDIDAE

Macrosaldula variabilis (Herrich-Schaeffer, 1835). PÚ: Orosz-Ruszká (= Ruské), bez dátumu, uvedený ako „*Salda variabilis* H.-Sch.“ (HORVÁTH 1897). Neskoršie publikované údaje z NP Poloniny nie sú známe.

MIRIDAE

Adelphocoris vandalicus (Rossi, 1790). PÚ: Orosz-Ruszká (= Ruské), bez dátumu, uvedený ako „*Adelphocoris vandalicus* Rossi. var. *Humuli* Schumm.“ (HORVÁTH 1897). Neskoršie publikované údaje: BRYJA & KMENT (2007b) a tento príspevok (viď Výsledky).

Grypocoris (Lophyromiris) sexguttatus (Fabricius, 1777). PÚ: Rabaszka (= Jarabá skala (1199 m n. m.)), bez dátumu, uvedený ako „*Calocoris sexguttatus* Fabr.“ (HORVÁTH 1897). Neskoršie publikované údaje: Nová Sedlica (1988) (BRYJA & KMENT 2007a).

Miris striatus (Linnaeus, 1758). PÚ: Orosz-Ruszká (= Ruské), bez dátumu, uvedený ako „*Pycnopterna striata* L.“ (HORVÁTH 1897). Neskoršie publikované údaje z NP Poloniny nie sú známe.

ARADIDAE

Aradus (Aradus) conspicuus (Herrich-Schaeffer, 1835). PÚ: Rabaszka (= Jarabá skala (1199 m n. m.)), bez dátumu, uvedený ako „*Aradus dilatatus* Duf. (1844)“ (HORVÁTH 1886). Neskoršie publikované údaje: Nová Sedlica (1986) (BRYJA & KMENT 2007a).

Diskusia

Počas terénnych prieskumov, ktoré boli súčasťou 42. ročníka Východoslovenského tábora ochrancov prírody v dňoch 28.VII.–3.VIII.2018 bolo zaznamenaných a determinovaných 44 druhov bzdôch, z ktorých osem bolo vôbec po prvýkrát zaznamenaných z územia NP Poloniny. Zo 196 doteraz v literatúre uvádzaných druhov (historické údaje v prácach HORVÁTH 1886, 1897 a BENEDEK 1970 + prehľad spracovaný v BRYJA & KMENT 2007b + nálezy publikované v práci KLEMENTOVÁ et al. 2015) to predstavuje iba 22,45 %. Celkový počet doteraz známych druhov z územia národného parku vrátane našich nálezov teda vzrástol na 204. Naším vôbec najvýznamnejším nálezom je nález druhu *Panaorus adspersus* (Mulsant & Rey, 1852) (Rhyparochromidae) z lúk pri Ruskom Potoku. Tento nález predstavuje iba druhý známy nález druhu na Slovensku. Druh bol totiž vôbec po prvýkrát na Slovensku chytený v roku 1971 v PR Ruské (ŠTUSÁK 1976), obidva nálezy teda pochádzajú z NP Poloniny. BRYJA & KMENT (2007a,b) zhodnotili celkové druhové spektrum do tej doby zaznamenané z územia NP Poloniny a zároveň diskutovali jeho podobnosť s druhovým spektrom zaznamenaným autormi GORCZYCA & LIS (2000) v susednom pohorí Bieszczady v Poľsku. Pozoruhodná sa ukázala byť nízka prekryvnosť druhových spektier medzi týmito dvoma susednými oblasťami, ktoré sú spolu súčasťou jedného geomorfologického celku (Bukovské vrchy (SK) + Bieszczady (PL) + Beshchady (UA)). Vzhľadom na relatívne nízky počet zaznamenaných údajov počas nášho prieskumu sa táto skutočnosť zatiaľ nemení a rovnako ako vyššie spomenutí autori možno konštatovať, že územie NP Poloniny si vyžaduje ďalší faunistický výskum do budúcnosti.

Podakovanie

Na tomto mieste by som rád poďakoval organizátorom XLII. ročníka Východoslovenského tábora ochrancov prírody v obci Zboj a zamestnancom správy NP Poloniny za všestrannú pomoc pri výbere lokalít, poskytnuté zázemie a zabezpečenie dopravy na skúmané lokality. Srdečná vďaka patrí tiež Ing. Viliamovi Maslovi (ZO SZOPK Beckov), Vladkovi Bártovi ml., Ing. Martine Vlasákovej (NP Poloniny), Rudolfovi Amreinovi (Timoradza) a Judr. Jane Berešovej za veľmi cennú pomoc pri zberoch materiálu v teréne, doc. RNDr. Ľubomírovi Panigajovi, CSc. (UPJŠ, Košice) za poskytnutie niekoľkých

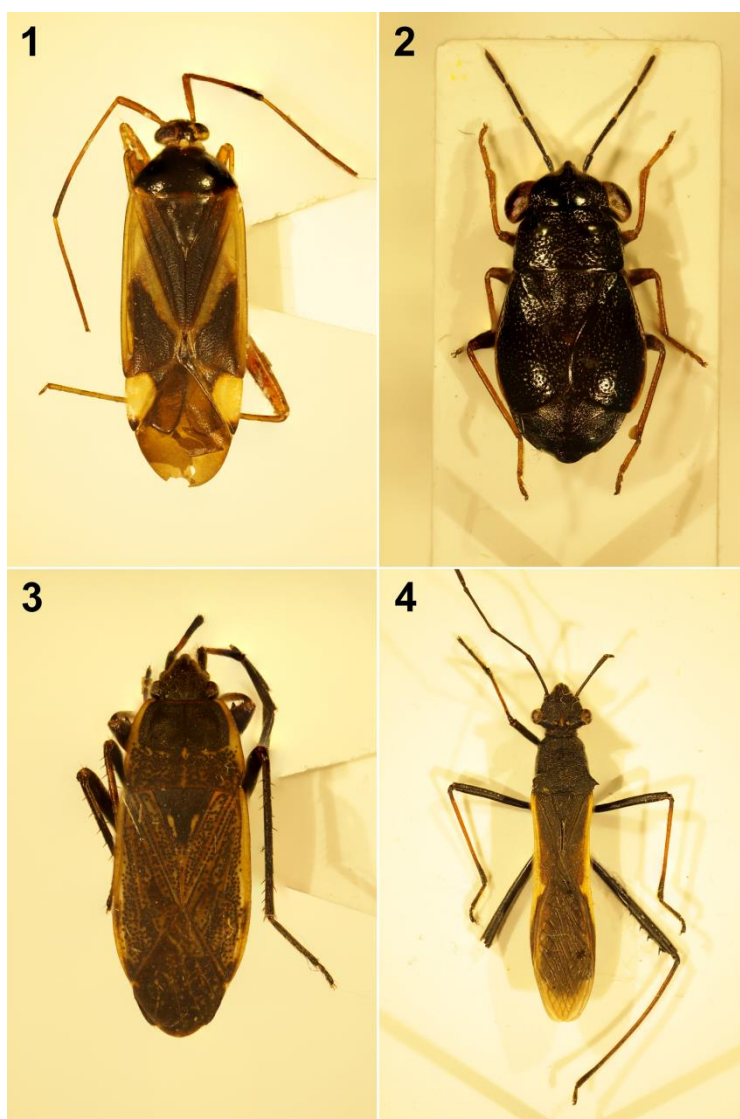
odchytených kusov, Mgr. Attilovi Balázsovi (Mendelova univerzita, Brno) za pomoc s prekladmi textov z maďarčiny a Mgr. Petrovi Kmentovi, PhD. (Národní muzeum, Praha) za pripomienky k návrhom zaradenia niekoľkých druhov na červený zoznam. Príspevok vznikol s podporou projektu Masarykovej univerzity č. MUNI/A/1078/2017.

Literatúra

- Bacchi I. & Rizzotti-Vlach M. 1996. Gli Eterotteri degli ambienti umidi della provincia di Mantova (Insecta, Heteroptera). Quaderni della Stazione di Ecologia, Civico Museo di Storia Naturale di Ferrara 10 (1997): 35–68.
- Balthasar V. 1937. Slovenské ploštice. Katalog a pokus o rozbor složek fauny slovenských Heteropter. Die Heteropteren der Slowakei. Ein Katalog und Analyse der faunistischen Komponenten der slowakischen Heteropteren. Bratislava, Časopis pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi 11: 194–249.
- Benedek P. 1970. The semiaquatic Heteroptera in the Carpathian Basin with notes on the distribution and the phenology of the species. Faunistische Abhandlungen 3(6): 27–49.
- Bozděchová J. 1973. Diagnostische Merkmale der Arten *Trigonotylus ruficornis* und *T. coelestialium* (Heteroptera, Miridae). Folia Musei Rerum Naturalium Bohemiae Occidentalis, Zoologica 3: 1–18.
- Bozděchová J. 1975. Diagnostische Merkmale der europäischen Arten der Gattung *Notostira* Fieber, 1858 (Heteroptera, Miridae) und Bemerkungen zu ihren Bionomie. Folia Musei Rerum Naturalium Bohemiae Occidentalis, Zoologica 7: 1–26.
- Bryja J. & Kment P. 2007a. Ploštice (Heteroptera) Bukovských vrchů (NP Poloniny). Folia faunistica Slovaca 9(4) (2004): 31–41.
- Bryja J. & Kment P. 2007b. True bugs (Heteroptera) of the Bukovské vrchy Hills (Poloniny National Park, Slovakia). Acta Musei Moraviae, Scientiae biologicae 92: 1–51.
- Cmoluchowa A. & Lechowski L. 1977. Uzupełnienie do poznania pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera-Heteroptera) Beskidu Wschodniego i Bieszczadów. [Dodatok k poznaniu bzdôch (Hemiptera-Heteroptera) poľských Východných Beskýd a Bieščad]. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio C 32(21): 265–269. [poľsky]
- Ermolenko Ju. A. & Stojko S. M. 1980. Karpati hlazaty ljuboznatel'nich. The Carpathians seen by an inquisitive eye. Karpaty oczyma ciekawych. [Karpaty zvedavými očami]. Izdatel'stvo „Kamenjar“, Lvov, 104 pp. [rusky, s anglickým a poľským súhrnom]
- Frieß T. & Rabitsch W. 2015. Checkliste und Rote Liste der Wanzen der Steiermark (Insecta: Heteroptera). Mitteilungen des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark 144: 15–90.
- Gorczyca J. & Lis J. A. 2000. Łądowe pluskwiaki różnoskrzydłe (Heteroptera) Bieszczadów. Terrestrial true bugs (Heteroptera) in the Bieszczady Mountains. Monografie Bieszczadzkie 2000(7): 191–204.
- Günther H. & Schuster G. 2000. Verzeichnis der Wanzen Mitteleuropas (Insecta: Heteroptera) (2. überarbeitete Fassung). Mitteilungen des Internationalen Entomologischen Vereins e. V., Supplement 7: 1–69.
- Hoberlandt L. 1977. Distributional data on Saldidae (Heteroptera) in Czechoslovakia with a taxonomic note on *Salda sahlbergi* Reuter and *Salda henschi* (Reuter). Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae 39: 139–158.
- Horváth G. 1886. A magyarországi kéregpoloskák. [Uhorské podkôrničky (Aradidae)]. Rovartani Lapok 3(8): 153–159. [maďarsky]
- Horváth G. 1897. Ordo Hemiptera. [Rad Hemiptera]. Pp. 5–72. In: Paszlavszky J. (ed.): A Magyar birodalom állatvilága. A Magyar Birodalomból eddig ismert állatok rendszeres lajstroma. Fauna Regni Hungariae. Animalium Hungariae hucusque cognitorum enumeratio systematica. [Fauna Uhorského kráľovstva. Systematický zoznam doteraz známych živočíchov Uhorska]. A Királyi Magyar Természettudományi Társulat [= Kráľovská uhorská prírodovedecká spoločnosť], Budapest, 72 pp. [maďarsky a latinsky]
- Horváth G. 1907. Pótlék a Magyar birodalom Hemiptera-faunájához. Supplementum ad faunam Hemipterorum Regni Hungariae. [Dodatok k faune Hemiptera Uhorského kráľovstva]. Annales Musei Nationalis Hungarici 5: 500–506. [maďarsky a latinsky]
- Hradil K., Kment P., Bryja J., Roháčová M., Baňar P. & Ďurčová K. 2008. New and interesting records of true bugs (Heteroptera) from the Czech Republic and Slovakia IV. Nové a zajímavé nálezy ploštíc (Heteroptera) z České republiky a ze Slovenska IV. Klapalekiana 44: 165–206.
- Chyzer K. 1905. Adatok északi Magyarország, különösen Zemplénmegye és Bártfa sz. kir. város flórájához. Additamenta ad Floram Hungariae septentrionalis, imprimis Comitatus Zempléniensis et liberae regiaeque civitatis Bártfa. [Doplňujúce údaje o flóre severného Uhorska, s dôrazom na Zemplínsku stolicu a Slobodné kráľovské mesto Bardejov]. Magyar Botanikai Lapok 4: 304–331. [maďarsky a latinsky]

- Klementová B. R., Kment P. & Svitok M. 2015. Checklist of water bugs (Hemiptera: Heteroptera: Nepomorpha, Gerromorpha) of Slovakia. *Zootaxa* 4058(2): 227–243.
- Kment P., Bryja J., Jindra Z., Hradil K. & Baňar P. 2003. New and interesting records of true bugs (Heteroptera) from the Czech Republic and Slovakia II. *Klapalekiana* 39: 257–306.
- Kment P., Hradil K., Straka M. & Sychra J. 2017. Heteroptera (ploštice). Pp. 137–147. In: Hejda R., Farkač J. & Chobot K. (eds): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. *Příroda* 36: 1–612.
- Kment P. & Vilímová J. 2006. Heteroptera (ploštice). Pp. 139–146. In: Farkač J., Král D. & Škorpík M. (eds): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. Red list of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha (2005), 760 pp.
- Kondorosy E. 1997. További új poloskafajok a magyar faunában (Heteroptera). Further bug species new to the fauna of Hungary (Heteroptera). *Folia entomologica hungarica* 58: 249–251.
- Lis J. A. 1989. Pluskwiaiki różnoskrzydłe (Insecta: Heteroptera) Wyżyny Śląskiej. (True-bugs (Insecta: Heteroptera) of the Silesian Upland). *Annals of the Upper Silesian Museum in Bytom, Natural History* 12: 5–60.
- Magocsi P. R. 1983. *Galicia: A Historical Survey and Bibliographic Guide*. University of Toronto Press, Toronto, Buffalo, London, xx + 303 pp.
- Majtán M. 1998. *Názvy obcí Slovenskej republiky (Vývin v rokoch 1773–1997)*. VEDA, Vydavateľstvo SAV, Bratislava, 600 pp. [Dostupné online: <www.juls.savba.sk/nazvy_obci.html> (cit. 28.1.2019)]
- Marcoci S. 1957. Contribuțiuni la studiul zoogeografic al Coreidelor din R.P.R. [Príspevok k zoogeografickému štúdiu čeľade Coreidae z RER (= Rumunskej ľudovej republiky)]. *Analele Universității C. I. Parhon – București, Seria Științelor Naturii* 6(15): 109–132. [rumunsky]
- Pallas 1897. A Pallas nagy lexikona, 16. kötet: Téba–Zsuzsok. Vihorlát–Gutin. [Veľký lexikón Pallas, 16. zväzok: Téba–Zsuzsok. Heslo Vihorlát–Gutin]. In: Pallas (1893–1904): A Pallas nagy lexikona, 1.–16. (+ 17.–18.) kötet. [Veľký lexikón Pallas, zväzky 1.–16. (+ 17.–18.)]. A Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest. [Dostupné online: <mek.oszk.hu/00000/00060/html/pc010625.html> (cit. 14.1.2019)]
- Péricart J. 1998. Faune de France. 84 C. Hémiptères Lygaeidae Euro-Méditerranéens. Volume 3. Systématique: Troisième partie. Rhyparochrominae (2). Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles, Paris, vi + 487 pp + pls. 10–11.
- Protić Lj., Petrov I., Petrov B. & Karan-Žnidaršič T. 2008. Contribution to the knowledge of the Heteroptera of Banat (Vojvodina, Serbia). *Acta entomologica serbica* 13(1/2): 15–26.
- Rabitsch W. 2007. Rote Listen ausgewählter Tiergruppen Niederösterreichs – Wanzen (Heteroptera). 1. Fassung 2005. Amt der NÖ Landesregierung, Abteilung Naturschutz & Abteilung Kultur und Wissenschaft, St. Pölten, 280 pp.
- Ribes J., Gapon D. A. & Pagola-Carte S. 2007. On some species of *Carpocoris Kolenati*, 1846: new synonymies (Heteroptera: Pentatomidae: Pentatominae). *Mainzer naturwissenschaftliche Archiv, Beiheft* 31: 187–198.
- Roshko G. M. 1953. K izucheniyu shchitnikov (Pentatomidae, Coptosomatidae, Cydnidae) Zakarpat'ya. [K štúdiu bzdôch čeľadi Pentatomidae, Coptosomatidae a Cydnidae Zakarpattia]. *Nauchnye Zapiski, Uzhgorodskiy Gosudarstvennyy Universitet, Biologiya* 8: 67–78. [rusky]
- Roshko G. M. 1955. K izucheniyu nastoyashchikh poluzhestkokrylykh Zakarpat'ya. [K štúdiu bzdôch Zakarpattia]. *Nauchnye Zapiski, Uzhgorodskiy Gosudarstvennyy Universitet, Biologiya* 11: 93–104. [rusky]
- Roshko G. M. 1956a. Materialy po faune slepnyakov (Miridae, Hemiptera) Zakarpat'ya. [Materiály k faune bzdôškovitých (Miridae, Hemiptera) Zakarpattia]. *Nauchnye Zapiski, Uzhgorodskiy Gosudarstvennyy Universitet, Biologiya* 16: 133–146. [rusky]
- Roshko G. M. 1956b. O raspredelenii nastoyashchikh poluzhestkokrylykh v nekotorykh ekotopakh Zakarpatskoy oblasti. [O rozšírení bzdôch v niektorých ekotopoch Zakarpatskej oblasti]. *Nauchnye Zapiski, Uzhgorodskiy Gosudarstvennyy Universitet, Biologiya* 21: 145–153. [rusky]
- Roshko G. M. 1961. Ekologo-faunisticheskaya kharakteristika palochkovidov kolenchatous'ikh (Berytidae, Hemiptera) Zakarpat'ya. [Ekologicko-faunistická charakteristika štíhličiek (Berytidae, Hemiptera) Zakarpattia]. *Doklady i Soobshcheniya, Seriya Biologicheskaya* 4: 45–46. [rusky]
- Rus I. 2005. Katalog sbírky ploštíc (Heteroptera) kolínského rodáka Otokara Kubíka uložené v Regionálním muzeu v Kolíně – část I. *Práce muzea v Kolíně, řada přírodovědná* 6 (2004): 15–80.
- Stehlík J. L. 1984. Results of the investigations on Hemiptera in Moravia made by the Moravian Museum (Pentatomoidea III.). *Acta Musei Moraviae, Scientiae naturales* 69: 163–185.
- Stehlík J. L. & Vavřínová I. 1993. Results of the investigations on Heteroptera in Slovakia made by the Moravian Museum (Pentatomoidea II). *Acta Musei Moraviae, Scientiae naturales* 77 (1992): 157–208.
- Stehlík J. L. & Vavřínová I. 1994. Results of the investigations on Heteroptera in Slovakia made by the Moravian Museum (Pentatomoidea III). *Acta Musei Moraviae, Scientiae naturales* 78: 99–163.

- Stehlík J. L. & Vavřínová I. 1995a. Results of the investigations on Heteroptera in Slovakia made by the Moravian Museum (Stenocephalidae, Coreidae, Alydidae, Rhopalidae). Acta Musei Moraviae, Scientiae naturales 79 (1994): 97–147.
- Stehlík J. L. & Vavřínová I. 1995b. Results of the investigations on Heteroptera in Slovakia made by the Moravian Museum (Piesmatidae, Berytidae). Acta Musei Moraviae, Scientiae naturales 79 (1994): 149–168.
- Stehlík J. L. & Vavřínová I. 1996. Results of the investigations on Heteroptera in Slovakia made by the Moravian Museum (Lygaeidae I). Acta Musei Moraviae, Scientiae naturales 80 (1995): 163–233.
- Štepanovičová O. 1967. Wanzen (Heteroptera) im Bereiche des zukünftigen Staubeckens unter dem Berg Vihorlat. Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Zoologia 12: 63–104.
- Štepanovičová O. & Bianchi Z. 2001. Červený (ekosozologický) zoznam bzdôch (Heteroptera) Slovenska. Pp. 105–106. In: Baláž D., Marhold K. & Urban P. (eds): Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. Ochrana prírody 20(Supplement): 1–160.
- Štusák J. M. 1976. Faunistic records from Czechoslovakia. Heteroptera. Acta Entomologica Bohemoslovaca 73: 430.
- Wagner E. 1952. Die Tierwelt Deutschlands und der angrenzenden Meeresteile. 41. Teil. Blindwanzen oder Miriden. Verlag von Gustav Fischer, Jena, 218 pp.
- Wróblewski A. 1960. Micronectinae (Heteroptera, Corixidae) of Hungary and of some adjacent countries. Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae 6: 439–458.

Obr. 1–4. 1 – *Adelphocoris reichelii* (Fieber, 1836) (Miridae), ♂, Uličské Krivé. 2 – *Geocoris* (*Geocoris*) *dispar* (Waga, 1839) (Geocoridae), ♀, Uličské Krivé. 3 – *Panaorus adspersus* (Mulsant & Rey, 1852) (Rhyparochromidae), ♂, Ruský Potok. 4 – *Megalotomus junceus* (Scopoli, 1763) (Alydidae), ♂, Ruský Potok. Foto: V. Hemala.

ROVNOKRÍDLOVCE (ORTHOPTERA) A MODLIVKY (MANTODEA) NP POLONINY

Poznámky k výskytu druhov
Benjamín Jarčuška

Ústav ekológie lesa SAV, L. Štúra 2, 960 01 Zvolen, e-mail: benjamin.jarcuska@gmail.com

Orthopterans (Orthoptera) and mantids (Mantodea) of Poloniny National Park: notes on species occurrence

Abstract: Results of surveys of diversity and composition of orthopteran assemblages conducted in National Park Poloniny (NE Slovakia) in 2018 are summarized in the paper. In total, I sampled 36 species of Orthoptera and 1 species of Mantodea. Species *Chorthippus pullus* was not previously reported for the area of the National park. The most frequent species ($\geq 50\%$) were bushcrickets *Metrioptera roeselii*, *Pholidoptera aptera*, *Pholidoptera griseoaptera* and *Phaneroptera falcata*, grasshoppers *Chorthippus parallelus*, *Euthystira brachyptera* and *Chrysochraon dispar*. Up to date 51 Orthoptera species have been found in the area of National park Poloniny.

Key words: Orthoptera, grasshoppers, crickets, mantids, fauna, Poloniny, Slovakia

Úvod

Prvé faunistické údaje týkajúce sa rovnokrídloho hmyzu (Orthoptera) a modliviek (Mantodea) z územia Národného parku Poloniny pochádzajú z konca 19. storočia (Chyzer 1897). Ďalší faunistický výskum tu bol robený až v druhej polovici 20. storočia Maňanom (1952), Čejchanom (1957, 1958a, b, 1963, 1989), Holušom (1996), Kočárekom a Jeziorskim (1999), Krištínom (Krištín a Mihál 2000), Gavlasom (2004) a Krištínom a Jarčuškom (Jarčuška a kol. 2015). Na poľskej strane pohoria, v Bieszczadoch, faunu rovnokrídlovcov a modliviek skúmali Bazyluk (1971), Bazyluk a Liana (2000), Theuerkauf a kol. (2005) a Liana (2011). Zo susedného Vihorlatu priniesli informácie o faune rovnokrídlovcov a modliviek Voskár (1965), Brunnerová a kol. (1984) a Jarčuška a kol. 2015, z Laboreckej vrchoviny Gavlas (2005) a Jarčuška a kol. (2015).

V tomto príspevku uvádzam výsledky monitoringu rovnokrídlovcov na území Národného parku Poloniny (ďalej len NP), ktorý som realizoval počas Východoslovenského tábora ochrancov prírody v Zboji v 2018.

Materiál a metodika

Monitoring som robil od 30. júla do 2. augusta 2018 na 16 lokalitách v Bukovských vrchoch (Národný park Poloniny), sústredil som ho do okolia obcí Zboj, Nová Sedlica a Príslop (Tab. 1). Na 10 lokalitách som strávil aspoň 1 hodinu; ďalej označované ako „štandardne monitorované lokality“, na 6 lokalitách boli zaznamenané len jednotlivé druhy, príp. som ju monitoroval v nevhodnej dennej dobe (Dara). Na odchyt som použili metódu šmýkania porastov, oklepov spodných konárov stromov a krov, doplnenú o vizuálny a akustický monitoring. Zistené druhy boli determinované podľa Kočárka a kol. (2005), odkiaľ som prevzal aj názvoslovie.

Početnosť jednotlivých druhov na lokalitách je vyjadrená semikvantitatívne podľa nasledovnej stupnice: 1 – veľmi vzácny (menej než 3 adultné jedince), 2 – vzácny (3 – 10 jedincov), 3 – početný (11 – 100 jedincov), 4 – veľmi početný (viac než 100 jedincov).

Lokality

Lok. č.	lokalita	súradnice N	súradnice E	nadm. výška	biotop	dátum	súpis druhov
1	Nová Sedlica, lúky okolo cesty a pkraj cesty smerom na Stinskú slatinu	49,03774	22,52389	450	mezofilné lúky, širokolistá bylinná vegetácia, listn	30.07.2018	úplný
2	Stinská slatina	49,01928	22,52813	684	slatina	30.07.2018	úplný
3	lúky pod Stinskou slatinou smer SZ	49,03012	22,51556	520	mezofilné lúky	30.07.2018	úplný
4	Riaba skala, hrebeňová lúka	49,1032	22,44629	1155	horská lúka s čučoriedkou	31.07.2018	úplný
5	nevyužívaný sklad na odvozej ceste pri odbočke žltej TZT na Riabu skalu	49,09187	22,4584	720	kameninový povrch s riedkou vegetáciou	31.07.2018	úplný
6	Nová Sedlica, Grófske chyžky - rybník	49,08319	22,46144	630	okraj rybníka	31.07.2018	neúplný
7	Medová baba	49,08029	22,45986	600	lúka prev. mezofilná, okraj lesa, sklad dreva	31.07.2018	úplný
8	Zboj - lúky SZ za dedinou, dolina Roztoka	49,03575	22,48573	380	mezofilné lúky	01.08.2018	úplný
9	Zboj - okraj odvozej lesnej cesty v smere na PR Bahno	49,04835	22,47264	470	širokolistá bylinná vegetácia, listnatý les	01.08.2018	neúplný
10	PR Bahno a priľahlá lúka	49,0596	22,47921	650	zatienená slatina, mezofilná lúka	01.08.2018	úplný
11	okraj lesnej zväžnice na hrebeni smerujúcom od Bahna na V	49,05333	22,49492	570	širokolistá bylinná vegetácia, listnatý les	01.08.2018	neúplný
12	lúka Z od Novej Sedlice	49,04689	22,49702	530	mezofilná lúka, ostrovčeky nízkej vegetácie	01.08.2018	úplný
13	Zboj, obecný úrad	49,02798	22,48071	340	zástavba	01.08.2018	neúplný
14	Príslop - dolinka Z od obce, okraj odvozej cesty, J exp. lúka	49,04295	22,31154	550	krovinná lúka, okraj lesnej cesty	02.08.2018	úplný
15	Dara - sedlo štátnej cesty	49,04711	22,29111	485	xerotermná lúka	02.08.2018	neúplný
16	Stužica (leg. M. Revický, A. Saxa)	49,08321	22,53599	850	zmiešaný les s prevahou buka	30.07.2018	neúplný

Tab. 1. Charakteristika monitorovaných lokalít.

Nadmorská výška lokalít sa pohybovala od 340 (Zboj, obecný úrad) do 1155 m n. m (Riaba skala; Tab. 1). Lokality predstavujú najmä mezofilné lúky a okraje lesov, faunistický prieskum sa uskutočnil aj na 2 slatinných lokalitách, na 2 (čiastočne) ruderalizovaných lokalitách, na jednej xerotermnej lokalite či priamo v zástavbe. Niekedy bolo na jednej lokalite viac typov biotopov (Tab. 1).

Výsledky a diskusia

Na 16 lokalitách som zaznamenal 36 druhov rovnokrídlovcov (z toho Ensifera 18 druhov a Caelifera 18) a jeden druh modlivky (Tab. 2). Počet druhov na štandardne monitorovaných lokalitách sa pohyboval od 7 do 19, priemerne 13,3. Druhovo najbohatšie boli lokality západne od obce Nová Sedlica, od Novej Sedlice smerom na Stinskú slatinu, lúky pod Stinskou slatinou a Príslop (obr. 1) (č. 12, 1, 3 a 14).

Obr. 1. Lokalita nad obcou Príslop, kde som zaznamenal 13 druhov rovnokrídlovcov a 1 druh modlivky.

taxón / lokalita č.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Frekv. (%)
ORTHOPTERA																	
Ensifera																	
<i>Barbitistes constrictus</i>																1	6,3
<i>Isophya pienensis</i>										1							6,3
<i>Isophya posthumoidalis</i>		1		1													12,5
<i>Isophya stysi</i>	2	2	1				1	1						1			37,5
<i>Leptophyes albobittata</i>	4		4					2				1		2	2		37,5
<i>Phaneroptera falcata</i>	2	1	2	1				1				1		3	2		50,0
<i>Poecilimon schmidtii</i>						1					2			1			18,8
<i>Conocephalus fuscus</i>			3														6,3
<i>Ruspolia nitidula</i>												1		1	1		18,8
<i>Decticus verrucivorus</i>	2		2												1		18,8
<i>Metrioptera roeselii</i>	4	3	3	2			3	3		3		1		2	2		62,5
<i>Pholidoptera aptera</i>	2	2		3	1		1		1	1		1		1			56,3
<i>Pholidoptera griseoptera</i>	4	3		2	3		2		3	4		2		2			56,3
<i>Platycleis albopunctata</i>																1	6,3
<i>Tettigonia cantans</i>	3	3	2				2	1				2		3			43,8
<i>Acheta domesticus</i>													1				6,3
<i>Gryllus campestris</i>												1					6,3
<i>Oecanthus pellucens</i>															3		6,3
Caelifera																	
<i>Tetrix tenuicornis</i>							1										6,3
<i>Tetrix undulata</i>															1		6,3
<i>Miramella ebneri</i>				4													6,3
<i>Mecostethus parapleurus</i>	1		3				1	1				2		1			37,5
<i>Psophus stridulus</i>												1					6,3
<i>Euthystira brachyptera</i>	3	2	3	2	2		2	3		1		1		2			62,5
<i>Gomphocerippus rufus</i>	1						1	2				2		4			31,3
<i>Chorthippus biguttulus</i>			1									1					12,5
<i>Chorthippus brunneus</i>		1			1		1										18,8
<i>Chorthippus dorsatus</i>	2		1	2	2			2				3					37,5
<i>Chorthippus mollis</i>												1					6,3
<i>Chorthippus montanus</i>		2	1														6,3
<i>Chorthippus parallelus</i>	4	4	4	1	2		4	4		3		2		4	3		68,8
<i>Chorthippus pullus</i>					2		1										12,5
<i>Chorthippus vagans</i>	1																6,3
<i>Chrysochraon dispar</i>	3	3	2				2	1		3		1		3			50,0
<i>Omocestus viridulus</i>		3	3	2						1							25,0
<i>Stenobothrus lineatus</i>		2	3				1	1				2		2	1		43,8
MANTODEA																	
<i>Mantis religiosa</i>	1							1				1		2			25,0
Počet druhov	16	14	16	10	7	1	14	13	2	8	1	19	1	16	10	1	

Tab. 2. Rovnokrídlovce a modlivky zaznamenané na monitorovaných lokalitách Národného parku Poloniny.

Zoznam lokalít je v Tab. 1. Početnosť je vyjadrená semikvantitatívne: 1 – veľmi vzácny (menej než 3 dospelé jedince), 2 – vzácny (3 – 10 jedincov), 3 – početný (11 – 100 jedincov), 4 – veľmi početný (viac než 100 jedincov).

K najfrekvencovanejším druhom ($\geq 50\%$) patrili kobylky *Metrioptera roeselii*, *Pholidoptera aptera*, *Pholidoptera griseoptera* a *Phaneroptera falcata*, koníky *Chorthippus parallelus*, *Euthystira brachyptera* a *Chrysochraon dispar* (Tab. 2).

Pre územie NP som prvýkrát zaznamenal prítomnosť koníka štrkoviskového (*Chorthippus pullus*) (obr. 2). Druh bol doteraz na Slovensku zaznamenaný len na štrkových náplavách niekoľkých podhorských riek v oblasti Vysokých Tatier, Levočských vrchov a Čergova (Krištín a Kaňuch 2018). Je to indikátor horských tokov so zachovaným režimom záplav obnovujúcich štrkové lavice. Druh sa však sekundárne vyskytuje aj na lokalitách kamenistým povrchom a nízkou pokrývnosťou vegetácie (lesné

sklady, rúbaniská). Takýto charakter mali aj lokality (č. 5 a 7, Tab. 1), kde sa tento druh v území našiel (obr. 3). Na podobných lokalitách sa našiel aj v susedných Bieszczadoch (Theuerkauf a kol. 2005, Jarčuška a kol. 2015).

Druhy *Platycleis grisea*, *Acheta domesticus* a *Oecanthus pellucens* som našiel na druhej lokalite v území NP (č. 13 a 15, Tab. 1), vid' Jarčuška a kol. (2015).

Z lokality Stinská slatina bol chybné udávaný druh *Pholidoptera transsylvanica* (Krištín a Mihál 2000). Tento druh však na území NP nebol doteraz zaznamenaný, často sa tu však vyskytuje jemu podobný druh *Pholidoptera aptera*. Druh *P. transsylvanica* s najväčšou pravdepodobnosťou z územia chybné udával aj Maňan (1952).

Medzi ďalšie vzácnejšie druhy zaznamenané počas monitoringu možno zaradiť *Isophya stysi* (druh lesných okrajov a lúčnych biotopov s prítomnosťou vysokobylinnej širokolistej vegetácie; druh európskeho významu), *Barbitistes constrictus* (lesný druh; dospelci žijú na stromoch, preto uniká pozornosti), *Chorthippus montanus* (vzácný vlhkomilný druh), *Pholidoptera aptera* (podhorský až horský druh lesných okrajov), *Psophus stridulus* (horský až podhorský stredne suchomilný druh biotopov s nezapojenou nízkou vegetáciou), *Miramella ebneri* (na území NP dosahuje západnú hranicu svojho výskytu).

Krištín a Mihál (2000) našli na území NP 41 druhov rovnokrídlorcov a modliviek na 23 lokalitách; Gavlas (2004) našiel 28 druhov na 8 lokalitách v okolí obce Ruský Potok, Jarčuška a kol. (2015) 38 druhov na 16 lokalitách na území NP. Spolu tak na území NP Poloniny bolo doteraz zistených 51 druhov rovnokrídlorcov a 1 druh modlivky.

Pod'akovanie

Moja vďaka za organizačnú podporu patrí organizátorom 42. ročníka Vs TOPu v Zboji, osobitne M. Fulínovi, a Správe NP Poloniny.

Literatúra

- Bazyluk W 1971: Prostoskrzydłe (Orthoptera) Bieszczadów Zachódnych wraz z opisem *Isophya posthumoidalis* n.sp. Fragmenta Faunistica 22: 127–159.
- Bazyluk W & Liana A 2000: Prostoskrzydłe (Orthoptera). Katalog fauny Polski 17 (2). MIIZ PAN, Warszawa. 157 pp.
- Brunnerová L, Degma P, Kulfan M & Pitoňáková I 1984: Spoločenstvá hmyzu v oblasti Vihorlatu. Zborník 7. Vs TOP, Michalovce: 46–51.
- Čejchan A 1957: Eine neue Art der Gattung *Isophya* Br. W. Aus der Ostslowakei (Orthoptera - Tettigonidae). Nahr.-Bl. Bayer Ent. 6: 124–126.
- Čejchan A 1958a: Ein Beitrag zur Kenntnis der Gattung *Miramella* Dovnar – Zapolskij (Orthoptera: Acrididae, Catantopinae). Mitt. Münch. Ent. Gesell. 48: 88–92.
- Čejchan A 1958b: Příspěvek k poznání rovnokřídlého hmyzu (Orthoptera) Slovenska II. Časopis Slezského Musea, Vědy přírodní, 7: 1–7.
- Čejchan A, 1963: Contribution to the Knowledge of the Orthoptera of Czechoslovakia and Poland. Acta Faunistica Entomologica Musei Nationalis Pragae, 9: 149–153
- Čejchan A 1989: K poznání orthopteroidního hmyzu (s.l.) Bukovských vrchů v CHKO Východné Karpaty (Grylloptera, Orthoptera s.str., Dermaptera, Dictyoptera). Sborník Národního Muzea Praha, řada B 44: 65–74
- Gavlas V 2004: Spoločenstvá rovnokrídlorcov (Orthoptera) a modliviek (Mantodea) v rôzne využívaných biotopoch BR Východné Karpaty (k. ú. Ruský Potok). In: Midriak R (ed.): Biosférické rezervácie na Slovensku V. Fakulta ekológie a environmentalistiky TU, Banská Štiavnica, pp. 125–133.
- Gavlas V 2005: Rovnokrídlorci (Orthoptera) a modlivky (Mantodea) vybraných lokalít Laboreckej vrchoviny SV Slovensko. Entomofauna carpathica 17: 17–23.
- Holuša J 1996: A contribution to the knowledge of the distribution of grasshoppers and crickets throughout Slovakia. Entomofauna carpathica 8: 115–124.
- Chyzer K 1897: Zemplénvarmegye Orthopterái. Rovart. Lap. 4: 99–101.
- Jarčuška B, Kaňuch P & Krištín A 2015: Orthoptera and Mantodea assemblages of East Carpathian Mts (Central Europe). Folia faunistica Slovaca 20 (2): 167–182.

- Kočárek P & Jeziorski P 1999: First record of *Isophya posthumoidalis* (Orthoptera, Tettigoniidae, Phaneropterinae) from Slovakia. *Biologia* 54: 158.
- Kočárek P, Holuša J & Vidlička L 2005: Blattaria, Mantodea, Orthoptera & Dermaptera of the Czech and Slovak Republics. Kabourek, Zlín. 349 pp.
- Krištín A & Kaňuch P (eds) 2018: Distribution of *Chorthippus pullus* in Slovakia. <http://www.orthoptera.sk> (3.11.2018)
- Krištín A & Mihál I 2000: Rovnokřídlovce (Orthoptera) a modlivky (Mantodea) vybraných lokalit Národního parku Poloniny. *Entomofauna carpathica* 12: 37–40.
- Liana A 2011: Operat fauny owadów prostoskrzydłych (Orthoptera) In: Plan ochrony Bieszczadzkiego PN, Kramko, pp. 245–264.
- Mařan J 1952: Příspěvek k poznání rodu *Pholidoptera* Wesm. *Acta ent. Mus. Nat. Pragae* 28: 209–221.
- Theuerkauf J, Rouys S, Grein G & Becker A 2005: New records of Orthoptera in the Bieszczady Mountains (Southeast Poland) with special regard to the genus *Isophya*. *Fragmenta Faunistica* 48: 9–14.
- Voskár J 1965: Rozšírenie modlivky zelenej (*Mantis religiosa* L.) na východnom Slovensku. *Zbor. Východoslov. múz.*, Košice, sér. B, 7b: 106–108.

Obr. 2. Koník štrkoviskový (*Chorthippus pullus*), prvý nález pre územie Národního parku Poloniny.

Obr. 3. Mikrohabitat druhu *Chorthippus pullus* na lokalite nad Grófskymi chyčkami (č. 5, Tab. 1).

SPRÁVA O POZOROVANIACH SEKCIE VÁŽKY (ODONATA)

Stanislav Greš

Adresa autora: 083 01 Sabinov, mail: 4sterix47@gmail.com

Od náčelníka odborných sekcií TOP-u sme dostali vytipované lokality, kde by sa vážky mohli nachádzať. Odporúčené nám boli Zbojský potok, miestny rybník v obci Zboj. Vhodná vodná plocha v obci Ulič a nad obcou Nová Sedlica.

Zbojský potok

Ako prvú z vytipovaných lokalít sme dňa 30.07.2018 navštívili lokalitu Zbojský potok, ktorý je významným prítokom riečky Ulička. Tento potok sme prešli od severnej hranice katastra obce až po južnú. Zaznamenali sme vysoký počet hadoviek *Calopteryx virgo* a *Calopteryx splendens*. V menšom počte sa vyskytli šidielka *Coenagrion puella* a *Enallagma cyathigerum*. Ojedinele sa vyskytli šidlá *Onychogomphus forcipatus*.

Rybník v obci Ulič

Aktivita vážok počas našej návštevy dňa 31.07.2018 bola výrazne nižšia vzhľadom na zamračené počasie a zvýšenú intenzitu vetra na lokalite. V blízkosti rybníka, ktorého GPS súradnica je 48°57'59.7"N 22°25'17.3"E, rastie vlhkomilná vegetácia – *Typhaceae* a i. V areáli rybníka sme zaznamenali 9 druhov vážok. Šidlo *Aeshna cyanea*, ktoré sa považuje za pionierský druh. Šidielka *Erythronomma najas*, *Ischnura elegans*, *Enallagma cyathigerum*, *Platycnemis pennipes* a *Coenagrion puella*. Šidlovky *Lestes sponsa* a *Lestes barbarus*. Vyskytla sa aj jedna vážka *Ortherum cancelatum*.

Rybník v obci Zboj

Táto vodná plocha sa nachádza v bezprostrednej blízkosti Zbojského potoka na južnom okraji obce. GPS súradnica rybníka je 49°01'24.5"N 22°28'40.7"E. V čase našej návštevy lokality dňa 01.08.2018 nám neprialo počasie. Napriek tomu sa podarilo zaevidovať výskyt 8 druhov vážok. Hadovka *Calopteryx virgo*. Šidielka *Enallagma cyathigerum*, *Ischnura elegans*, *Platycnemis pennipes*. Šidlovky *Lestes sponsa* a *Lestes barbarus*. Klinovka *Onychogomphus forcipatus* a vážka *Libellula depressa*.

Rybník nad obcou Nová Sedlica

Tento rybník sa nachádza 1km severne od obce Nová Sedlica. Súradnice lokality sú 49°03'20.8"N 22°30'32.1"E. Rybník má kruhový tvar s priemerom 40m. Na brehu rastie vlhkomilná vegetácia napr. *Lythrum anaceps* či rastliny z čeľade *Typhaceae*. V areáli a blízkom okolí rybníka boli počas našej návštevy lokality dňa 02.08.2018 zaznamenané šidielka *Erythronomma najas*, *Platycnemis pennipes*, *Ischnura elegans*, *Lestes barbarus*. Keďže rybník je tiež hneď vedľa potoka Hlboký, vyskytla sa tu aj hadovka *Calopteryx splendens*. Aktívne bolo aj šidlo *Aeshna cyanea*. V blízkej NPR Stuzica boli zaznamenané 2 druhy vážok. Pásikavec *Cordulegaster bidnetata* a *Sympetrum vulgatum* (David S., 2014).

Záver

Na navštívených lokalitách sme zaregistrovali 15 druhov vážok. Z podradu *Zygoptera* hadovky *Calopteryx splendens*, *Calopteryx virgo*, šidlovky *Lestes barbarus*, *Lestes sponsa*, šidielka *Platycnemis pennipes*, *Coenagrion puella*, *Enallagma cyathigerum*, *Erythronomma najas*, *Ischnura elegans*. Z podradu *Anisoptera* šidlo *Aeshna cyanea*, klinovka *Onychogomphus forcipatus*, pásikavec *Cordulegaster bidentata*, vážky *Sympetrum vulgatum*, *Libellula depressa*, *Ortherum cancellatum*.

Literatúra:

David S., 2004: Vážky (insecta: Odonata) východní části Nízkých Beskyd a Polonin. In.

Midriak R. (ed.): Biosférické rezervácie na Slovensku V. Zborník referátov z 5. Národnej konferencie konanej v Novej Sedlici. 29.-30.9.2004. Fakulta ekológie a envimentalistiky TU Zvolen, Banská Štiavnica. 115-123.

Obr. 1 *Onychogomphus forcipatus* lokalita Zboj. Foto: Fulín M.

Obr. 2 *Calopteryx virgo* lokalita Zboj Foto: M. Fulín

Obr. 3 *Coenagrion puella* lokalita Zboj Foto: M. Fulín

DENNÉ MOTÝLE (LEPIDOPTERA, RHOPALOCERA) VYBRANÝCH LOKALÍT V NP POLONINY BUTTERFLIES (LEPIDOPTERA, RHOPALOCERA) OF SELECTED LOCALITIES IN POLONINY NATIONAL PARK

Panigaj Ľubomír

Adresa autora: Ľubomír Panigaj, Katedra zoológie, Ústav biologických a ekologických vied UPJŠ PF,
Moyzesova 11, 040 01 Košice, Slovensko, lubomir.panigaj@upjs.sk

Abstract

During the XLII. Eastslovak camp of nature protectors and partly in the years 2017 and 2018, a survey of the butterflies in National Park Poloniny was conducted. A total of 61 species were found on selected localities. Significant are the findings of hygophilic species - *Lycaena dispar*, *L. hippothoe*, *Brenthis ino*, *Melitaea diamina* and xerothermic species - *Phengaris arion*, *Polyommatus coridon*, *Brenthis*

daphne, *Melitaea phoebe*, *Minois dryas*. The occurrence of *Parnassius mnemosyne* and *Phengaris alcon* species is remarkable.

Key words: butterflies, Poloniny National Park, rare species, Camp of Nature Protectors

Úvod

Počas trvania XLII. Východoslovenského tábora ochrancov prírody a krajiny som sa venoval prieskumu motýľov na niekoľkých lokalitách, hlavne v okolí obce Zboj, Nová Sedlica, Runina a inde. Celkovo už motýle boli ako skupina v tomto priestore študované a výsledky autor publikoval (PANIGAJ 1994, 2000). V roku 2010 sa na území NP Poloniny už jeden Vsl. TOP uskutočnil – konkrétne v Novej Sedlici. Výsledky prieskumu boli vzhľadom k nepriaznivému počasia chabé. V priebehu predchádzajúcich rokov niekoľko lepidopterológov okolo Ing. P. Šímu pokračovalo vo výskume motýľov, v súčasnosti spracovávajú výsledky, ktoré účinne doplnia doterajšie nálezy. Počas TOP-u študoval metódou svetelných lapačov motýle s nočnou aktivitou aj ing. Ignác Richter, ktorý svoje výsledky poskytol práve zmienenej skupine.

Pri zbere informácií sa v rámci jednotlivých terénnych exkurzií podieľali na práci entomo/lepidopterologickej sekcie aj ďalší účastníci tábora – už tradične P. Hajduk s rodinou a A. Saxa so synom a vítaným osviežením bola účasť viacerých mladých, perspektívnych entomológov.

Materiál a metodika

Motýle sme sledovali hlavne priamym vizuálnym pozorovaním na vybraných habitatoch, odchytom motýliarskou sieťkou a po determinácii vypustením späť do voľnej prírody. Hlavným zámerom bolo kvalitatívne vyhodnotiť prezenciu/absenciu denných motýľov na lokalitách, kvantitatívne charakteristiky sme sledovali len okrajovo. Výskum prebiehal okrem obdobia konania TOP-u, aj počas niekoľkých terénnych exkurzií – v roku 2017 a v roku 2018 v mesiacoch jún až august.

Sledované lokality

1. Dara – zemepisné súradnice stredu línie sú N 49°3.271' E 22°17.676'; nadmorská výška v rozpätí 370-400 m, kód mapovacieho štvorca podľa databanky fauny Slovenska je 6999b. Blízke okolie poľnej cesty od odbočky z hlavnej, v smere na bývalú obec Dara. Mix habitatov - rozsiahle kosienky, ovocná alej, skupinky krovín, podmáčané plochy v alúviu potoka, aj nálet synantropnej flóry.
2. Gazdoráň –N 49°2.839' E 22°17.465'; 490 m n. m, 6999b. Suché, až xerothermné lúky so skupinkami krov v záreze cesty vedúcej cez sedlo ponad vodnú nádrž Starina.
3. Nová Sedlica – N 49°1.512' E 22°32.404'; 430-700 m n. m, 6901c. Rôzna pestrá vegetácia v okolí poľnej cesty vedúcej z obce smerom ku kóte Rozdiel a ku Stinskej slatine.
4. Runina – stred sledovanej lokality má súradnice N 49°4.702' E 22°24.404'; 570-620 m n. m, 6900a. Rozsiahle kosené lúky severne od obce v smere k štátnej hranici. Miestami vlhké miesta – svahové prameniská.
5. Ruské – N 49°6.47' E 22°21.129'; 500-580 m n. m, 6800c. Plocha bývalej obce Ruské, v smere na Ruské sedlo a okolo terénnej stanice Správy NP Poloniny. Výskum uskutočnený začiatkom júla roku 2017. Diverzifikované spektrum habitatov – lúky (aj kosené), mokrade, náletové kroviny, zbytky ovocných sádov a pod.
6. Topoľa – N 49°1.939' E 22°21.425'; 350 m n. m, 6900c. Rozsiahlejšie lúky po pravej strane pred obcou medzi cestou a potokom Ulička. Čiastočne kosené, časť ruderalizovaná, so suchšími i podmáčanými miestami.

7. Uličské Krivé – N 48°59.212' E 22°26.974'; 300-360 m n. m, 7000b. Blízke okolie lesnej cesty s malými enklávami lesných lúčok a drevoskladmi v smere na rezerváciu Rožok. Po okrajoch cesty pomerne pestrá bylinná a krovinatá vegetácia.
8. Údolie Zbojského potoka (Poľana) – N 49°3.313' E 22°30.473'; 430 m n. m, 6901a. Lúčne a krovinaté partie medzi obcou N. Sedlica hore Zbojským potom potokom. Pôvodne pravidelne vykášané a extenzívne vypásané malým stádom dobytky, v súčasnosti viaceré plochy zanedbané a zarastené ruderalnou vegetáciou.
9. Zboj – N 49°1.698' E 22°29.312'; 360-380 m n. m, 6900c. Širšie okolie obce Zboj, napr. východne od obce, resp. v údolí potoka Ráztoka. Skôr ruderalná vegetácia v okolí komunikácií, často zamokrená.

Výsledky a diskusia

Získané výsledky prezentujem v skrátenej forme, názvoslovie používam podľa práce PASTORÁLISA a kol. (2013). Za názvom nasleduje kód lokality, prípadne poznámka ku kvantite výskytu, ohrozenosti.

Papilionidae

Parnassius mnemosyne (Linnaeus, 1758) – 8. „Naturovský“ a zároveň zákonom chránený druh. Na území NP Poloniny je viacero lokalít výskytu, táto je nová.

Iphiclide podalirius (Linnaeus, 1758) – 1, 2, 4, 5, 6, 7.

Papilio machaon (Linnaeus, 1758) – 3, 7, 8. Tento, i predchádzajúci vidlochvost patrí k nápadným a atraktívnym druhom na viacerých miestach, avšak ich početnosť je nízka.

Hesperiidae

Erynnis tages (Linnaeus, 1758) – 2, 6.

Pyrgus alveus (Hübner, 1803) – 3. Súmráčník známy skôr z vyšších polôh.

Thymelicus lineola (Ochsenheimer, 1808) – 5, 7, 8.

Thymelicus sylvestris (Poda, 1761) – 1, 3, 5.

Hesperia comma (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 5, 7.

Ochlodes sylvanus (Esper, 1777) – 8.

Pieridae

Leptidea sinapis (Linnaeus, 1758) – 1, 2, 3, 5, 6,

Anthocharis cardamines (Linnaeus, 1758) – 1.

Pieris brassicae (Linnaeus, 1758) – 3, 8.

Pieris rapae (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Jeden z najbežnejších druhov.

Pieris napi (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 7, 8.

Colias croceus (Fourcroy, 1785) – 2.

Colias hyale (Linnaeus, 1758) – 6, 8.

Gonepteryx rhamni (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Lycaenidae

Lycaena phlaeas (Linnaeus, 1761) –

Lycaena dispar (Haworth, 1862) – 1, 5, a 2 ex. na lúke pred obcou Ruský Potok. V prvej fáze výskumu motýľov NP Poloniny sa motýľ nepodarilo nájsť, hoci bol známy údaj o výskyte v Runine. Až neskôr sa motýľ zistil na viacerých lokalitách, čoho dôkazom sú aj uvádzané lokality.

Lycaena virgaureae (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 5, 7, 8. Bežný a hojný druh ohniváčika.

Lycaena hippothoe (Linnaeus, 1761) – 9.

Satyrrium w-album (Knoch, 1782) – 5.

Cupido minimus (Fuessly, 1775) – 2.

Cupido argiades (Pallas, 1771) – 1, 7. Na vlhčinách na ceste veľmi hojný.

Celastrina argiolus (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 5, 6, 7.

Phengaris arion (Linnaeus, 1758) – 8. Zdá sa, že z niektorých lokalít motýľ zmizol, vyžaduje pre svoju existenciu skôr habitaty stepného charakteru s pretrvávajúcou pastvou. Aj na zmienenej lokalite početnosť oproti predchádzajúcim rokom poklesla, „Naturowský“ druh.

Phengaris alcon (Denis et Schiffermüller, 1775) – 2. Vajíčka na viacerých rastlinách horca krížateho (*Gentiana cruciata*). Motýľ doposiaľ nebol v prehľade druhov z NP Poloniny uvádzaný. „Naturowský“ druh.

Plebejus argus (Linnaeus, 1758) – 1, 2.

Polyommatus semiargus (Rottemburg, 1775) – 1, 5, 6.

Polyommatus icarus (Rottemburg, 1775) – 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9. Najčastejšie sa vyskytujúci modráčik.

Polyommatus coridon (Poda, 1761) – 2.

Nymphalidae

Argynnis paphia (Linnaeus, 1758) – 1, 2, 3, 6, 8.

Argynnis aglaja (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 5, 6, 7, 8.

Argynnis adippe (Denis et Schiffermüller, 1775) – 7, 8.

Issoria lathonia (Linnaeus, 1758) – 8.

Brenthis ino (Rottemburg, 1775) – 1, 2, 5, 8. Druh preferujúci zamokrené habitaty.

Brenthis daphne (Denis et Schiffermüller, 1775) – 2, 5, 6, 8.

Boloria euphrosyne (Linnaeus, 1758) – 5.

Boloria selene (Denis et Schiffermüller, 1775) – 3, 6, 7.

Boloria dia (Linnaeus, 1758) – 3, 5, 8.

Vanessa atalanta (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 5, 7, 8.

Vanessa cardui (Linnaeus, 1758) – 6.

Araschnia levana (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 7, 8.

Aglais io (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 6, 7.

Aglais urticae (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 5.

Nymphalis antiopa (Linnaeus, 1758) – 1, 4, 6, 7, 8.

Nymphalis c-album (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 5, 7.

Apatura ilia (Denis et Schiffermüller, 1775) – 1.

Apatura iris (Linnaeus, 1758) – 3, 4, 5, 7, 8.

Melitaea phoebe (Denis et Schiffermüller, 1775) – 1, 6, 7. Dost' prekvapujúce nálezy. Ide o motýľa s preferenciou xerothermných lokalít, v minulosti bol na území NP Poloniny nájdený len zriedkavo.

Melitaea diamina (Lang, 1789) – 1. Pomerne významný hygrofilný druh motýľa, typizujúci silne zamokrené habitaty.

Melitaea athalia (Rottemburg, 1775) – 1, 7, 8, 9.

Pararge aegeria (Linnaeus, 1758) – 3, 4.

Coenonympha glycerion (Borkhausen, 1788) – 1, 2, 5, 6.

Coenonympha pamphilus (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 4, 8, 9, lúka pred obcou Ruský Potok. *Aphantopus hyperanthus* (Linnaeus, 1758) – 1, 3, 5, 7, 8.

Maniola jurtina (Linnaeus, 1758) – 1, 2, 3, 5, 7.

Erebia ligea (Linnaeus, 1758) – 5, 8.

Erebia medusa (Denis et Schiffermüller, 1775) – 1, 6, 8.

Melanargia galathea (Linnaeus, 1758) – 3, 4, 5, 6, 8.

Minois dryas (Scopoli, 1763) – 1, 2, 3, 4, 7.

Diskusia a záver

Počas pôsobenia v oblasti NP Poloniny v rokoch 2017 a 2018 bolo zistených spolu 61 druhov denných motýľov (34,4% z počtu denných motýľov Slovenska). Oproti výsledkom publikovaným pred temer dvadsiatimi rokmi (94 druhov) pribudol jeden druh – *Phengaris alcon*. Výskum síce nebol cielený na rekapituláciu stavu spred uvedených rokov, avšak ukázal sa trend znižovania populačnej hustoty jednotlivých druhov denných motýľov, ako aj zmenšovanie druhovej skladby na sledovaných lokalitách. Markantné je to na lokalite č. 8. (Údolie Zbojského potoka), kde došlo k opusteniu pastvy a vykášajú sa len niektoré menšie plochy v alúviu potoka. Zároveň bola odvodnená lokalita Poľana, takže celkovo sa habitatová diverzita znížila a tým poklesli počty denných druhov motýľov. Pokles počtu druhov nemusí byť definitívny, výskum prebehol len orientačne a vo vybraných, časovo od seba vzdialených termínoch, takže až podrobný monitoring by mohol preukázať skutočný stav. Vďaka dotačnému programu dochádza k pravidelnému a veľkoplošnému vykášaniu mnohých lúčnych lokalít, čo je síce pre zabránenie nežiadúcej sukcesie výhodné, na druhej strane sa celé plochy vykášajú naraz, v krátkom časovom slede, resp. v priebehu jedného dňa, bez ponechania refúgií, kde by mohli denné motýle, ale aj iný hmyz prežívať. Výsledný efekt takéhoto „hurá-manažmentu“ je pre hmyz, preferujúci lúčne habitaty rozporuplný (napr. Dolina Runiny, Dara pod.). Napriek tomu ešte stále môžeme hovoriť o bohatej lepidopterofaune NP Poloniny, pretože tu prežívajú mnohé významné druhy, napr. s väzbou na mokrade – *Lycaena dispar*, *L. hippothoe*, *Brenthis ino*, *Melitaea diamina*. Naopak, suché a výhrevné lokality preferujú napr. *Phengaris arion*, *Polyommatus coridon*, *Brenthis daphne*, *Melitaea phoebe*, *Minois dryas*. K významným nálezom patrí aj výskyt *Parnassius mnemosyne* a *Phengaris alcon*.

Použitá literatúra

- PANIGAJ Ľ., 1994: Rzadkie i zagrożone gatunki motyli (Lepidoptera) w Bukowskich wierchach. Roczniki Bieszczadzkie, 3: 99-107.
- PANIGAJ Ľ. 2000: Motýle (Lepidoptera) Národného parku Poloniny. ŠOP Banská Bystrica Správa NP Poloniny Snina, 111 pp.
- PASTORÁLIS G., KALIVODA H., PANIGAJ Ľ., 2013: Zoznam motýľov (Lepidoptera) zistených na Slovensku. Folia fanistica Slovaca 18(2): 101-232.

VÝSLEDKY ČINNOSTI HERPETOLOGICKEJ SEKcie ZOZNAM DRUHov OBOJŽIVELNÍKov A PLAZov NÁJDENÝCH POČAS XLII VS TOPU V ZBOJI

Čisárik Peter, Haleš Jiří

Úvod

Plazi a zejména hadi jsou ohrožováni nejen změnami prostředí, zánikem vhodných stanovišť, líhnišť, zimovišť, nebo zdrojů potravy, ale do značné míry působením středověkých přžitků v myšlení, chování a vztahu veřejnosti, přenášených v dětství imprintingem na další generace. Následkem toho je zákonná ochrana těchto druhů neúčinná, pokud se tento tradiční negativní vztah a jeho mezigenerační přenos nenahradí objektivními informacemi.

Proto jsem na předešlých TOPEch, díky podpoře a pochopení vedení tábora a místního starosty, uskutečňoval hromadná setkání s místními obyvateli, s využitím projekce videoprogramu "Poznaj a

chrán naše plazy" i živých ukázek místních odchytů pak přesvědčoval, že tradiční představy hadům křivdí. Tak se podařilo v řadě případů umožnit pohotovou "terapii serpentofóbie".

Při příjezdu na TOP mi bylo opět svěřeno vedení herpetologické sekce, o které jsem se následně podělil s Petrem Čisárikem, který pro nemoc docestoval o den později. Naším hlavním spolupracovníkem byl ing. Petr Major a proměnlivá skupina dalších zájemců o herpetofaunu. Odchyt a inventarizační dokumentaci zajišťoval převážně Peter Čisárik.

Obojživelníky

Mloky

Salamandra škvornitá (*Salamandra salamandra*)

1. Pri Bystrianskom potoku
2. Blízko tábora

Žaby

Kunka žltobruchá (*Bombina variegata*)

1. Smer na družstvo Zboj v mlákach asi 30 ks dokopy
2. Rožok v mlákach
3. Medová baba v mlákach
4. Jazierko pri prameni Zboj

Ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*)

1. Zbojský potok v Uliči
2. Medová baba jazero

Skokan hnedý (*Rana temporaria*)

1. Stužica Slovensko-Poľská hranica
2. Dvere do Polonín Ulič

Plazy

Jaštery

Jašterica krátkohlavá (*Lacerta agilis*)

1. Jazierko v Novej Sedlica 2x
2. V stane v tábore

Jašterica živorodá (*Zootoca vivipara*)

1. pri prameni minerálnej vody v Zboji 3x
2. Medová baba 3x pri jazere
3. Medová baba 2x
4. Runina

Slepúch lámavy (*Anguis fragilis*)

1. Pri potoku Zboj 2x
2. Runina 3x skosený
3. Kremenec Čierťaz 3x
4. Severozápad Nová Sedlica, kóta 649 m.n.m.
5. Uličské Krivé smer Rožok

Hady

Užovka hladká (*Coronella austriaca*)

1. Infocentrum Nová Sedlica pri Správe Národného parku Poloniny
2. Zboj, číslo domu 154

Užovka obojková (*Natrix natrix*)

1. Zboj, smer z tábora na číslo domu 154
2. Na jazere nad Medovou babou
3. Na Medovej babe v mláke
4. Cesta Zboj smer Nová Sedlica, zrazená
5. pri tábore pod mostom
6. Most pri družstve Zboj

Užovka stromová (*Zamenis longissimus*)

1. Ulič, číslo domu 20
2. V tábore pri stanoch
3. Zvlek pri čísle domu 154
4. Pod stanom na konci tábora
5. Pred Novou Sedlicou smer zo Zboja zrazená na ceste

Vretenica severná (*Vipera berus*)

1. Nová Sedlica na ceste
2. Nová Sedlica neďaleko jazierka smer po Zbojskom potoku hore prúdom pri starej budove

Užovka fřkaná (*Natrix tessellata*) tu nájdená nebola.

Záver

Podarilo se potvrdit výskyt predpokladaných 7 druhů plazů, vyloučit výskyt *Lacerta viridis*, která zde byla v minulosti mylně hlášena zřejmě díky záměně se samcem *L. agilis*. Sporná *Natrix tessellata* rovněž zjištěna nebyla, ojedinělé starší pozorování hlásila pouze M. Kolinčáková v řečišti pod obcí Ulič, ale v současnosti ani zde aktuálně spatřena nebyla. Tam, kde není pronásledována, má tendenci být dominantní *Zamenis longissimus* - užovka Aeskulapova (nověji nevhodně "stromová"), symbol věd lékařských. V okolí Zboje, kde jsme měli nejbližší možnost sledovat vztah obyvatelů k hadům, však paradoxně trpí pronásledováním právě tento velký a nápadný druh, který by logicky měl být oblíben jako prostředek biologického boje proti hlodavcům.

Dodatok

V bulletinu tohoto tábora, který jsem obdržel při příjezdu, jsem pro popularizaci ochrany našel hned zkrake v úvodním textu Mgr. K. Voralové zřetelnou podporu ve vyjádření "Nezanedbatelný je příspěvek účastníků v oblasti praktické pomoci přírodě...vedení místnych obyvatel'ov...k udržovaniu miestneho prírodného ...bohatstva...a podnecovaniu k aktivitám v oblasti starostlivosti". Přesto se tentokrát nepodařilo uspořádat hromadné setkání s veřejností, projekci i aplikaci optimální strategie ochranné osvěty touto cestou. Proto jsme tuto činnost zejména v závěru tábora uskutečňovali individuálně a poznatky z této činnosti jsou hlavním předmětem této části zprávy.

Vstupní zjištění v oboru ochranné osvěty

První informace v tomto směru ještě před příjezdem do tábora jsem získal v obci Ulič č.d. 20 návštěvou Jána Makaroviče. S ním jsem se seznámil v roce 1959 mezi dřevorubci pod Riabou skalou,

kde jsem se ukrýval před pohraniční stráží (vstup do hraničního pásma mi byl zakázán). Traktorista Makarovič se stejně jako ostatní chorobně bál hadů, ale rozhodl se, že když mohu hada vzít do ruky já, on to také dokáže. Následně v tom dokonce našel zalíbení a snažil se přesvědčovat i ostatní. Když mi později vyšla slovenská verze knížky "Moji priatelia hady", poslal jsem mu ji a on ji využíval jako "povinnou četbu" pro své známé i pro místní školu. Knížka se od té doby využíváním poněkud rozpadla, proto jsem mu přivezl další výtisk a videoprogram "Poznaj a chráň naše plazy". Jako spolehlivý znalec a herpetosvětář zde působí i jeho dcera Marcela Kolinčáková. Zejména v místní spádové škole pro oblast Ulič - Krivé - Zboj - Nová Sedlica učí děti, že "kdo je mladý má rád hady". V okolí jejich sídla je synantropní *Zamenis longissimus* (dříve *Elaphe*...) hojný a dominantní druh, jinde strádající zejména pro svou velikost a nápadnost.

Na rozdíl od předešlých TOPů se mi nepodařilo zajistit svolání místních obyvatelů, které jsem navrhoval hned na začátku táborové radě. S mým návrhem jsem nepochodil u starosty obce Zboj, ve vedení táborové rady a ani u ředitele NP Poloniny. V táborové radě jediný dr. Marian Gič vnímal smysl mého osvětového programu a vytiskl nám větší počet slovenského finančního hodnocení zdejších druhů herpetofauny podle vyhlášky č. 24/2003 k zákonu 543/2002. Tento dokument představuje i možnost postihu v případě úmyslného zabití daného druhu: např. *Elaphe longissima* (nověji *Zamenis l.*) je zde oceněna na 690 Eur, *Coronella austriaca* 460 Eur, *Vipera berus* 370 Eur. Tím vyzbrojeni jsme však při setkání s občany vysvětlovali, že naší snahou není prosazovat pokuty, nýbrž přesvědčovat, že zavedené představy o hadech jim vesměs křivdí a není žádný objektivní důvod jim bránit lovit myši a krtky na jejich polích a zahradách. Tam, kde se usídli *Zamenis* jako silnější potravní konkurent, obvykle nemá tendenci pronikat *Vipera berus*, která na zahradě s malými dětmi by mohla být důvodně nevhodná. V takovém případě podle zákona nemá být zmije zničena, nýbrž přenesena mimo obec. Ovšem marně jsme hledali v okolí tábora, kdo by byl ochoten takový transfer zajistit. Na policejní stanici Zboj jsme byli ujištěni, že uplatňovat takto zmíněný zákon v praxi rozhodně nehodlají. Přijmout do programu příležitostný transfer zmije jim služebně nepřísluší, ať to zkusíme třeba u lesní správy. V domku naproti nás majitelka ujišťovala, že se sice hadů bojí, ale neubližovala by jim tak jako soused, který všechno utluče. Když jsme konstatovali, že by to měla podle zákona oznámit, tak se vyděsila, že by jí podpálil chalupu, kdyby se o to pokusila. Občan, kterého jsme následně potkali, se našemu upozornění na znění zákona vysmál. Vysloveně nepřátelsky jsme byli přijati na lesní správě. Starostu Nové Sedlice jsme nezastihli, ale přítomná zástupkyně převzala od nás tabulku ocenění zdejších druhů, vyvěsila na úřední tabuli a slíbila vyhlásit upozornění místním rozhlasem.

Většinou byl vztah místních obyvatelů k hadům výrazně horší, než bylo možno zaznamenat na předešlých TOPEch, takže osvětová iniciativa je zde zvláště potřebná a z hlediska ochrany přírody významnější, než prováděná inventarizace. Navštívili jsme také komunitní středisko v Uliči, jehož dvě zaměstnankyně měly osvětovou činnost obecně v pracovní náplni. Když jim ale chtěl Peter nabídnout živou ukázkou zdejší herpetofauny, reagovaly zcela hystericky a rozprchly se. Zajímavé bylo i setkání se starostou spádové obce Ulič, který by byl ochoten zkusit zařídit nějaké setkání s veřejností, kdybychom s tím nepřišli až poslední den, jenže my jsme na začátku spoléhali na zprostředkování od vedení tábora či správy parku. Nicméně znal mého přítele Makaroviče a mínil, že se o kultivaci vztahu k hadům zde snaží docela úspěšně, ačkoliv nemá oporu u správy parku, kterému to profesionálně přísluší.

Nakonec jsme projednali s vedoucí tábora Mgr. K. Voralovou, že je ochotna vytisknout a distribuovat na území NP Poloniny stručnou tiskovinu (skládačku) pro místní obyvatele, když dodáme text a foto. To by dodatečně významně obohatilo tuto část našeho příspěvku 42. ročníku VS TOP.

Foto č. 1 „Hadiar“ Peter Čisárik s úlovkom *Zamenis longissimus* v tábore

SPRÁVA Z ČINNOSTI ORNITOLOGICKEJ SEKCIE

Peter Krišovský¹, Miroslav Fulín²

Adresy autorov:¹ Východoslovenské múzeum v Košiciach, Námestie Maratónca 2, 04001 Košice,
krisovský@gmail.com

² Puškinova 15, 083 01 Sabinov, miro.fulin@gmail.com

Úvod

Na XLII. ročníku Východoslovenského tábora ochrancov prírody pracovala ornitologická sekcia v zložení Iveta Dolná, Miroslav Fulín, Stanislav Greš, Michal Revický, Vladimír Klč, Jakub Repaský a Peter Krišovský. Výskum avifauny prebiehal prevažne v katastri obce Zboj a katastri obce Nová Sedlica. Individuálnymi pozorovaniami prispeli aj ostatní účastníci tábora z lokalít, ktoré navštívili v rámci iných odborných sekcií.

Z predmetného územia existujú sumárne poznatky o výskyte 77 vtáčích druhov, ktoré sú uvádzané pri charakteristike biotopov pôvodnej Chránenej krajiny oblasti Východné Karpaty (Vološčuk, 1988).

Podrobnejšie údaje o výskyte a hniezdení vtáčích druhov na sledovanom území spracoval Š. Pčola zo svojich terénnych poznámok od roku 1974, odkedy pôsobil v území (Pčola, 2012). Spracoval a popísal aj údaje iných ornitológov, krúžkovateľov a podáva prehľad záznamov o 222 druhoch v území. Uvádza, že 137 druhov v území okresu hniezdi, 84 druhov zimuje, 39 druhov územím migruje. Ďalšie druhy majú nepravidelný či v súčasnosti iba predpokladaný výskyt.

Cieľom práce ornitologickej sekcie na XLII. TOP-e bolo:

- zdokumentovať výskyt vtáctva v intraviláne obce Zboj a Nová Sedlica.
- realizovať odchyt a krúžkovanie vtáctva v okolí táboriska a na Zbojskom potoku
- zamerať sa na potvrdenie výskytu hadiara krátkoprstého (*Circaetus gallicus*)
- zaznamenať vtáacie druhy pozorované na lokalitách navštívených v rámci činnosti odborných sekcií
- spracovať hniezdne rozšírenie a výsledky hniezdenia bociana bieleho (*Ciconia ciconia*) v okrese Snina

Odborná osvetová náplň činnosti sekcie bola zameraná na dobrovoľných amatérskych účastníkov tábora. Orientovaná bola na poznávanie vtáctva vizuálne a akusticky na spoločných pochôdzkach v intraviláne obce Zboj a Nová Sedlica.

Charakteristika spracovaných lokalít

Obec Zboj: leží v severovýchodnej časti Bukovských vrchov v údolí Zbojského potoka, v nadmorskej výške 356 m. n. m. Z juhovýchodu hraničí s Ukrajinou a na severe s Poľskom. V obci žije 402 obyvateľov. V katastri s rozlohou 50,54 km sa nachádza 280 domov. Obec má podhorský charakter.

Z celkového počtu domov je v dnešnej dobe obývaných 220 domov. Vo väčšine prípadov ide o staršie domy s prístavbou hospodárskych budov. V bezprostrednom priestore rodinných domov sú zachovalé predzáhradky a políčka. Prevládajú na nich podľa vekovej štruktúry obyvateľov pestovateľské aktivity zamerané na pestovanie zeleniny. V hospodárskej časti dvorov sme výnimočne zaregistrovali aj chov hydiny, alebo iných hospodárskych zvierat. Pri vstupe do obce Zboj sa na pravej strane nachádza areál poľnohospodárskeho družstva, ktoré je zamerané na chov hovädzieho dobytku. Obcou preteká Zbojský potok, ktorý je po oboch stranách koryta lemovaný porastom vŕb (*Salix sp.*) a jelší (*Alnus sp.*). V záhradách sa nachádzajú ovocné stromy.

Obec Nová Sedlica: je najvýchodnejšia obec na Slovensku. Kataster obce od severu ohraničuje slovensko-poľská štátna hranica a od východu slovensko-ukrajinská štátna hranica. Najvyššia kóta v katastrálnom území obce Kremenec (1221 m n.m.) je trojhraníčným bodom. Obec sa nachádza v Uličskej doline na hornom toku Zbojského potoka v nadmorskej výške 421 m n. m s rozloha katastra 33,02 km. Súčasťou katastra je aj ŠPR STUŽICA vo výmere 761,49 ha s pralesovými lesnými spoločenstvami. Obec je charakteristická jednoradovou zástavbou obytných domov po oboch stranách Zbojského potoka.

Metodika

Za účelom potvrdenia si prítomnosti vtáčích druhov ale aj ako atraktívna činnosť pre účastníkov tábora bol realizovaný odchyt a krúžkovanie vtákov v blízkosti tábora a v obci na Zbojskom. Ornitologické siete boli inštalované na konci tábora v dĺžke 34 metrov s veľkosťou oka 16 mm. Nad zbojským potokom pod mostom pri obecnom úrade v dĺžke 12 metrov s veľkosťou oka 16 mm. V ranných hodinách prebiehal odchyt a kontrola sietí od piatej do deviatej hodiny. Po deviatej hodine boli siete do nasledujúceho dňa stiahnuté. Krúžkovanie prebiehalo v priestore táboriska za prítomnosti účastníkov tábora. Chytené vtáky boli označené krúžkami Slovenskej ornitologickej spoločnosti na základe výnimky MŽP. Krúžkovanie v priestore tábora realizovali Stanislav Greš, Peter Krišovský a Miroslav Fulín.

Výskyt vtákov v intravilánoch obcí Zboj a Nová Sedlica bol realizovaný skupinovými pochôdzkami. Vtáacie druhy boli zaznamenávané na základe vizuálneho zistenia a potvrdené aj akustickými prejavmi. Zaznamenávali sme zistenú prítomnosť hniezda, výskyt daného druhu s označením domu, v blízkosti ktorého sa vyskytoval. Okrem záznamov na mieste pozorovania bola robená aj fotodokumentácia.

Termíny a navštívené lokality: Topoľa okolie budovy hraničnej polície, Kolonica areál hvezdárne, 29.7.2018, Zboj 28.07.2018 - 31.7.2018, Zboj - jazierko 30.07.2018, Ruský potok 1.08.2018, Nová Sedlica - jazierko 31.7.2018, PR Stínská slatina 31.07.2018, PR Stučica 29.07.2018, Areál družstva 2.08.2018, cesta medzi obcami Zboj a Nová Sedlica 1.08.2018

Výsledky práce sekcie

Tab 1. Prehľad o krúžkovaní vtákov

Druh/deň	30.7.2018	31.7.2018	1.8.2018	2.8.2018	3.8.2018	Celkom
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>			1			1
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>				1		1
<i>Alcedo atthis</i>	1					1
<i>Cinclus cinclus</i>		3				3
<i>Fringilla coelebs</i>	2					2
<i>Luscinia megarhynchos</i>	1					1
<i>Motacilla cinerea</i>	2					2
<i>Parus major</i>	7			1	2	10
<i>Parus palustris</i>					1	1
<i>Prunella modularis</i>	1					1
<i>Sylvia atricapilla</i>					1	1
<i>Sylvia communis</i>				1	1	2
<i>Turdus merula</i>	2					2
<i>Turdus pilaris</i>	3					3
Spolu	19	3	1	3	5	31

Tab 2. Výsledky mapovania druhov v intraviláne obce Zboj

Počet zistených a predpokladaných hniezd

Popisné číslo domu	<i>Carduelis cannabina</i>	<i>Carduelis carduelis</i>	<i>Ciconia ciconia</i>	<i>Corvus cornix</i>	<i>Delichon urbica</i>	<i>Emberiza citrinella</i>	<i>Fringilla coelebs</i>	<i>Hirundo rustica</i>	<i>Motacilla alba</i>	<i>Motacilla cinerea</i>	<i>Muscicapa striata</i>	<i>Parus caeruleus</i>	<i>Parus major</i>	<i>Passer domesticus</i>	<i>Passer montanus</i>	<i>Phoenicurus ochruros</i>	<i>Pica pica</i>	<i>Picus viridis</i>	<i>Streptopelia decaocto</i>	<i>Turdus pilaris</i>
4					1															
5					2															
6					2															
7					1															
10			1																	
20																1				
26					1								1							
30								1												
50					1				1											
70	1	1					1	1					1			1	1			
72				1			1	1									1			
73						1			1			1				1				
78														2						
81																		1		
98					53									1						
120		1			1				1							1				1
122								1			1					1			1	
126											1									
131		1																		
138																1				
139																1				
142								1												
151													1			1				
153																1				
160								1	1						3					
164		1																		
169													1							
176					54															
185					1									1						
199					1			1												
203					2															
204					3															
205					1			1						1						
213																1				
214							1					1								
216																1				
217																1				
232																1				
239		1														1				
Spolu hniezd	1	5	1	1	124	1	3	8	2	2	2	2	4	5	3	14	2	1	1	1

Hniezda belorítok na obecnom úrade v obci Topoľa Foto: M. Fulín

Tab 3. Výsledky mapovania vtáčích druhov v obci Nová Sedlica

číslo domu / druh	<i>Anthus trivialis</i>	<i>Cinclus cinclus</i>	<i>Delichon urbica</i>	<i>Dendrocopos major</i>	<i>Fringilla coelebs</i>	<i>Hirundo rustica</i>	<i>Motacilla alba</i>	<i>Motacilla cinerea</i>	<i>Parus major</i>	<i>Passer domesticus</i>	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	<i>Sitta europaea</i>
3					1			1				
5						1						
10		1				1						
22			1									
25	1						1					
29			2									
41			1									
42										1		
51							1					
57			4								1	
58											1	
59									1			1
65			2									
67			1									
71			5				1					
73						1						
81						1		1		2		
82			1									
88			1									
103				1		1					1	
106										1		
110			1									
114						1						
116			1									
118			1									
143								1			1	
160						1						
kostol			10									
Spolu	1	1	31	1	1	7	3	3	1	4	4	1

Tab. 4 Výsledky monitoring vtákov na vybraných lokalitách

Druh/lokalita	Topoľ'a	Kolonica	Zboj	Zboj - jazierko	Ruský potok	Nová Sedlica - jazierko	PR Slnská Slatina	PR Slnžica	Areál družstva	Zboj - Nová Sedlica
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>			+							
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>			+							
<i>Aegithalos caudatus</i>			+							
<i>Alcedio atthis</i>			+	+					+	
<i>Anthus trivialis</i>			+				+			
<i>Apus apus</i>	+		+							
<i>Aquila pomarina</i>		+	+							
<i>Ardea cinerea</i>			+							
<i>Bonasa bonasia</i>			+							
<i>Buteo buteo</i>	+						+			+
<i>Carduelis cannabina</i>	+		+		+					
<i>Carduelis carduelis</i>	+		+							
<i>Ciconia ciconia</i>			+							
<i>Ciconia nigra</i>			+							+
<i>Cinclus cinclus</i>			+							
<i>Coccothr.s coccothraustes</i>							+			
<i>Columba palumbus</i>			+				+			
<i>Corvus corax</i>			+				+			+
<i>Corvus cornix</i>			+							
<i>Cuculus canorus</i>										+
<i>Delichon urbica</i>	+		+						+	
<i>Dendrocopos major</i>							+			
<i>Dryocopus martius</i>								+		
<i>Emberiza citrinella</i>			+							+
<i>Erithacus rubecula</i>			+				+			
<i>Falco tinnunculus</i>			+							
<i>Ficedula parva</i>							+	+		
<i>Fringilla coelebs</i>			+				+	+		
<i>Hirundo rustica</i>			+		+				+	
<i>Lanius collurio</i>	+		+							+
<i>Luscinia megarhynchos</i>			+							
<i>Motacilla alba</i>			+							
<i>Motacilla cinerea</i>			+		+					
<i>Muscicapa striata</i>			+	+						
<i>Parus ater</i>							+	+		
<i>Parus caeruleus</i>			+							
<i>Parus major</i>	+		+		+		+	+		
<i>Parus montanus</i>							+			

Druh/lokalita	Topoľa	Kolonica	Zboj	Zboj - jazierko	Ruský potok	Nová Sedlica - jazierko	PR Stinská Slatina	PR Stuzica	Areál družstva	Zboj - Nová Sedlica
<i>Parus palustris</i>							+			
<i>Passer domesticus</i>	+		+							
<i>Passer montanus</i>			+							
<i>Pernis apivorus</i>		+								
<i>Phasianus colchicus</i>			+							
<i>Phoenicurus ochruros</i>	+		+							
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>								+		
<i>Phylloscopus collybita</i>			+				+			
<i>Pica pica</i>	+		+							
<i>Picus viridis</i>			+							
<i>Prunella modularis</i>			+							
<i>Saxicola rubicola</i>										+
<i>Scolopax rusticola</i>			+							
<i>Serinus serinus</i>			+							
<i>Sitta europaea</i>			+				+	+		
<i>Streptopelia decaocto</i>			+							
<i>Strix aluco</i>						+				
<i>Sylvia atricapilla</i>							+			
<i>Sylvia nisoria</i>										+
<i>Troglodytes troglodytes</i>							+	+		
<i>Strix aluco</i>						+				
<i>Sylvia atricapilla</i>							+			
<i>Sylvia nisoria</i>										+
<i>Troglodytes troglodytes</i>							+	+		
<i>Turdus merula</i>			+				+			
<i>Turdus pilaris</i>			+							
<i>Upupa epops</i>									+	

Celkovo sme počas trvania tábora zaznamenali na navštívených lokalitách 61 vtáčích druhov.

Diskusia

V čase konania Tábora vtáčie druhy preperujú, preto sú menej aktívne alebo začínajú migrovať. Pri mapovaní v obci sme využívali ešte obdobie dokrmovania niekedy aj vyletených mláďat a sčasti aj teritoriálne správanie sa pri obhajovaní si hniezdnych okrskov. V obci Zboj sme zaznamenali výskyt 20 druhov a v obci Nová Sedlica 12 vtáčích druhov v intraviláne. Z toho typických pre intravilán spoločne pre obe obce je 7 druhov (*Delichon urbica*, *Hirundo rustica*, *Motacilla alba*, *Passer domesticus* a *Phoenicurus ochruros*). V nižšie položenej obci Zboj vystupuje ešte pre intravilán typický druh *Ciconia ciconia*, *Streptopelia decaocto* a *Turdus pilaris*. Výskyt ostatných druhov v intraviláne pripisujeme bezprostrednému obklopeniu obytných domov záhradami s ovocnými stromami a lesnému biotopu zostupujúcemu až na okraj. Charakteristické pre všetky lokality, na ktorých boli zaznamenané vyššie počty aktívnych hniezd belorítok obyčajných (*Delichon urbica*) sú zhodne budovy, ktoré nie sú v súkromnom vlastníctve ale v správe obcí, štátnych inštitúcií či cirkvi. V Topoli je to budova hraničnej polície (40 hniezd), Obecný úrad a kultúrny dom v obci Zboj (53 hniezd), hospodárske budovy PD Zboj (25 hniezd) a pravoslávny chrám v obci Nová Sedlica (10 hniezd). Nevieme či to svedčí o benevolentnosti k prítomnosti druhu alebo o uvedomelosti užívateľov objektov k ochrane druhu.

Všetky zaznamenané druhy patria k charakteristickým druhom pre dané územie. Jediný druh, ktorý doteraz nebol v území potvrdený a počas konania tábora bol chytený a krúžkovaný je trsteniarik bahenný (*Acrocephalus scirpaceus*). Nezaznamenal ho Š. Pčola pri odchYTE do ornitologických sietí v rokoch 1984 – 1991, I. Literák v rokoch 1996 – 2003 a od roku 1974 ani Pčola a Danko (Pčola 2012). Okružkovaných bolo pri týchto akciách v minulosti spolu 6626 vtákov. Predpokladáme že ide o migrujúceho jedinca čo potvrdzuje aj odchyt slávika obyčajného (*Luscinia megarhynchos*) takisto v minulosti v území neodchyteného no považovaného za pravdepodobného hniezdiča v okrese Snina (Pčola 2012). Druhy *Acrocephalus scirpaceus*, *Acrocephalus schoenobenus* a *Luscinia megarhynchos* neboli zaznamenané v území ani pri výskume avifauny povodia horného toku Cirochy v roku 1993 (Turček, Spalek 2000). Počas tábora sa nepodarilo potvrdiť prítomnosť hadiara krátkoprstého (*Circaetus gallicus*), na ktorého zistenie sme sa zamerali v jednej zo svojich úloh. Doplnením poznania je rozšírenie hniezdneho výskytu dážďovníka hnedého (*Apus apus*) v území. Zaznamenali sme ho hniezdiť v obci Topoľa (2 hniezdne páry na budove pohraničnej polície) a v obci Zboj.

Odporúčanie

Na základe výsledkov mapovania navrhujeme sledovať naďalej populácie vtáčích druhov v obci. Zamerať sa na druhy, ako sú belorítka domová, lastovička domová, vrabec domový a žltouchvost domový. Snažiť sa o zachovanie prirodzených hniezd a v prípade nevhodnosti hniezda robiť opatrenia v súlade s platnou legislatívou. Pre dutinové hniezdiče vytvárať vhodné možnosti na hniezdenie vo forme vyvesovania vtáčích búdok. Vtáčie búdky vyvesovať nielen na stromoch, ale aj v blízkosti potoka, pre trasochvosta bieleho, trasochvosta horského a vodnára obyčajného. Vytvoriť aj hniezdne možnosti pre vzácneho dážďovníka obyčajného (*Apus apus*) v obci vyvesením hniezdneho boxu na vyššiu budovu obecného úradu, alebo nákupného strediska.

Všetkým účastníkom tábora a kolegom, ktorí prispeli aktívne k mapovaniu avifauny územia a krúžkovaniu vtákov ďakujeme.

Literatúra

- Kovalík, P., Pačenovský, S., Čapek, M. & Topercer, J. 2010: Slovenské mená vtákov sveta, SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava.
- Pčola, Š. 2012: Vtáctvo okresu Snina. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 216 str.
- Turček, I., Spalek L., 2000: Poznámky k avifaune horného toku Cirochy. Natura Carpatica č. 41, str. 163 - 170
- Vološčuk, I. & kol. 1988: Chránená krajinná oblasť Východné Karpaty, Príroda, Bratislava, 112 - 120 str.

Foto č. 2 Rybárík riečny v centre pozornosti. Foto S. Greš

BOCIAN BIELY (*CICONIA CICONIA* L.) V OKRESE SNINA

Martina Vlasáková¹, Miroslav Fulín²

Adresa autorov:¹ Správa NP Poloniny, Stakčín, ² Puškinova 15, 083 01 Sabinov

Úvod

Bocian biely (*Ciconia ciconia*) je jeden z mála živočíšnych druhov, o prítomnosti ktorého na území okresu Snina nachádzame publikované údaje staré aj viac ako sto rokov. Jarný prílet na hniezdo v Snine dňa 10.4.1895 je pravdepodobne prvý publikovaný údaj. Uvádza ho Gaal (Mošanský 1967, 1978) vo svojich fenologických pozorovaniach. Hniezdo v Lodomírove v roku 1908 uvádza Schenk (Mošanský 1967, 1978). Ďalšie Medzinárodné sčítanie bocianov v rokoch 1934 (Schuz 1936), 1958, 1968, 1974, 1984 (Stollmann 1964, 1971, 1999), 1994 a 2014-2015 (Fulín 1994, 2015) prináša údaje o hniezdach v okrese s výsledkom o výsledkoch hniezdenia v roku 2013. Hniezdo na komíne obytného domu pri kostole v Snine spomína v rokoch 1955 – 1960 a na komíne Lesného závodu v Stakčíne v rokoch 1958 - 1964 Bauer (1966). Prehľad o hniezdach v rokoch 1976 – 1980 a 1996 – 2000 uvádza Fulín (1985, 2000). Päťdesiatročný prehľad o hniezdach na Slovensku v rokoch 1934 – 1984 uvádza A. Stollmann (1999). Hniezda bociana bieleho v okrese od roka 2003 do 2011 spracoval Š. Pčola a M. Vlasáková (2011). Pčola (2012) uvádza hniezdenie bociana v rokoch 1895 – 2011 v 20 obciach okresu. Popisuje aj postupný nárast hustoty obsadených hniezd na 100 km² (StD) v okrese z 0,38 páru/100 km² v roku 1934 na 3,25 páru/100km² v roku 2011. Údaje o hniezdach v okrese od roku 2003 s výnimkou roka 2013 spracovala M. Vlasáková (2019).

Charakteristika územia

Územie okresu Snina zaberá 805 km². Leží v geografickom celku Poloniny a Nízke Beskydy. Pre výskyt bociana bieleho majú v území význam otvorené územia ako je Ruská kotlina, Runinská kotlina, Sedlická kotlina a Uličská kotlina. Z Laboreckej vrchoviny v severozápadnej časti okresu sú to Medzilaborecká brázda a Papínska brázda. V južnej časti okresu je to Humenské podolie. Vodstvo z územia patrí do povodia Uhu a Bodrogu. Uh napájajú vodou roky Ublianka a Ulička. Do Bodrogu odvádzajú vodu rieky Barnov, Cirocha, Pčolinka, Pichnianka, Savkov potok, Stežná, Ublianka, Udava a Zbojský potok.

Podľa súčasného administratívneho členenia pripadá do územia okresu Snina 34 obcí. Lesy zaberajú viac ako 60% územia a poľnohospodárska pôda 24 % územia okresu.

Metodika

Údaje o existencii hniezd v okrese a o výsledkoch hniezdzenia pochádzajú z dostupných zdrojov a od informátorov. Staršie údaje sú vyexcerpované z rukopisných prác (Mošanský 1967, 1978) a publikovaných článkov (Stollmann 1958, 1968). Údaje od roku 1976 sú získané korešpondenčne s majiteľmi hniezd a osobnou návštevou hniezdisk druhým z autorov príspevku. Podkladmi pre spracovanie dát je aj práca SOČ o výskyte hniezd v okrese J. Novotnej (Novotná 1981) a diplomová práca I. Krúpovej (Krúpová 1986). Ďalším zdrojom informácií sú každoročné hlásenia dobrovoľných spolupracovníkov zasielané do Atlasu hniezd na stránke www.bociany.sk. Oporou sú hlavne nezištné zaslané prehľady o sčítaní hniezd a mláďat z daného územia Š. Birčákom, Š. Pčolom, M. Vlasákovou, P. Pjenčákom a osobné kontroly hniezd vykonávané nezávisle od získaných hlásení druhým z autorov. Stav hniezd v roku 2018 bol nezávisle na sebe posudzovaný osobnými návštevami hniezdných lokalít oboma autormi. Výsledky hniezdzenia v roku 2018 spracovala M. Vlasáková. Súpis hniezd a fotodokumentáciu sme realizovali s účastníkmi tábora v rámci odbornej činnosti na 42. Východoslovenskom tábore ochrancov prírody v obci Zboj v dňoch 29.7. – 5.8.2018. Počet hniezd v území v kapitole výsledky (Graf 1. a 2.) je posudzovaný v perióde rokov 1994 – 2018, výsledky hniezdzenia sú posudzované pre nedostatok údajov za predchádzajúce roky v perióde rokov 1998 – 2018.

Zaznamenané údaje o hniezdach

Belá nad Cirochou

Prvé hniezdo v obci máme zaznamenané v našej databáze v roku 1979. Bolo založené na stĺpe elektrického vedenia bez bližšej lokalizácie miesta. Existovalo do roku 1985.

V roku 1990 vzniklo hniezdo na komíne kúrenia Základnej školy na Komenského ulici. V nasledujúcom roku toto hniezdo zaniklo. Priestor pri Základnej škole opäťovne upútal bociany v roku 1998. Hniezdo si postavili na drevenom stĺpe elektrického vedenia pri škole. V nasledujúcom roku 1999 presídlili opäť na komín kúrenia školy. Hniezdo bránilo kúreniu a pred zimou bolo odstránené. Bociany opäť v rokoch 2000 – 2003 hniezdili na stĺpe elektrického vedenia. Vedľa hniezda bola v roku 2004 – 2006 postavená podložka bez materiálu na samostatnom stĺpe. Bociany ju nerijali a v roku 2006 bola odstránená. V rokoch 2004 až 2007 hniezdili na komíne kúrenia Materskej školy. Po roku 2007 zostalo hniezdo neobsadené a toto opustené hniezdo bolo v roku 2011 z komína odstránené. Po tomto roku si bociany opäťovne postavili hniezdo na drevenom stĺpe elektrického vedenia pri oplotení Základnej školy. Takto tu hniezdili do roka 2014. V roku 2015 im bola postavená nová podložka na samostatnom stĺpe v uličke pri Základnej škole. Bociany na nej hniezdia od roku 2016 doteraz.

V roku 1993 si bociany založili hniezdo na komíne kotolne motorestu v strede obce. Hniezdili tu do roku 1996. V roku 1997 hniezdo zaniklo. Opäťovne vzniklo na tomto mieste v roku 2004. V roku 2006 zostalo neobsadené no v roku 2007 ho opäť obsadili a hniezdili tu do roku 2010. Po tomto roku hniezdo na komíne motorestu ostalo opustené a v roku 2014 bolo z komína odstránené. Ďalší pár bociana

si postavil v roku 2006 hniezdo na telegrafnom stĺpe pri železničnej trati pred vstupom do obce od Sniny. V nasledujúcom roku na tomto hniezde sa zdržiavali bociany len sporadicky a súčasne začali stavať hniezdo aj na elektrickom stĺpe v areáli firmy Agrifop. V roku 2006 im bol v areáli firmy postavený samostatný stĺp s podložkou na ktorom od roku 2008 hniezdia bez prerušenia doteraz.

V roku 2016 si pokus o zahniezdenie na telegrafnom stĺpe pri železničnej trati na začiatku obce smerom od Dlhého nad Cirochou zopakovali. V súčasnosti tu už nehniedzia.

Ďalší pár si v roku 2014 postavil hniezdo na telegrafnom stĺpe pri železničnej trati oproti autoservisu. Hniezdo stálo do zhodenia v roku 2018 opustené.

Čukalovce

Bociany začali v obci hniezdiť na stĺpe elektrického vedenia pri hasičskej zbrojnici v roku 1996. S prerušením hniezdenia tu hniezdili do roku 2004. V roku 2005 im hniezdo bolo z elektrického stĺpa odstránené a nahradené samostatným stĺpom s podložkou pri hasičskej zbrojnici. V roku 2015 je pôvodná stavba hasičov prerobená na dom smútku. Vplyv na hniezdenie to nemalo. V roku 2017 bolo hniezdo preložené na samostatný stĺp s podložkou k obecnému úradu.

Dlhé nad Cirochou

Pôvodné hniezdo v obci stálo na komíne obecného úradu. V roku 1977 pri silnom vetre aj s násadou troch vajec spadlo a bociany si postavili ešte v tom roku hniezdo na stĺpe elektrického vedenia pri Obecnom úrade. Na tomto mieste hniezdili do roku 1987.

Záznam o ďalšom hniezde na stĺpe elektrického vedenia máme z roku 1981. Hniezdo stálo pri obytnom dome číslo 155 oproti vstupu na cintorín až do roku 2006. Od roku 2007 existuje hniezdo na podložke na samostatnom stĺpe pri dome číslo 155 oproti vstupu na cintorín.

V roku 1988 boli v obci vystavené tri podložky na samostatných betónových stĺpoch. Jedna v prvej uličke vpravo pri vstupe do obce od Sniny v uličke Zátoky, na rázcestí k Ciroche. Najbližšie čísla domov sú 138 alebo 96. V doterajšej histórii bolo hniezdo trikrát opustené na rok resp. dva roky a naposledy v roku 2018.

Druhé z hniezd na podložke z roku 1988 stojí pri vstupe do obce od Humenného na otvorenom priestranstve pri železničnej trati na hranici okresu. Obsadené je tromi ročnými prestávkami doteraz.

Tretie z hniezd na podložke od roku 1988 dodnes stojí pri motoreste resp. nákupnom stredisku v strede obce na okraji parku. Sú na ňom každoročne s dvomi ročnými prerušeniami dodnes vyvádzané mláďatá. Toho času okolitá vegetácia stromov prerástla úroveň hniezda a hrozí, že kvôli tomu ju bociany opustia.

Hniezdo na stĺpe elektrického vedenia na Školskej ulici stálo v roku 1991. Po jeho zhodení bociany presídlili na komín Základnej školy. Bol stanovišťom pre hniezdo od roku 1994. Bocian tu hniezdil do roku 2002. Pokračovaním bolo hniezdo na stĺpe elektrického vedenia priamo pri vstupe do Základnej školy. Hniezdo tu existovalo do roka 2010. V roku 2011 bola na hniezdenie vystavená podložka na samostatnom stĺpe za Základnou školou. Nenachádza sa na nej žiadny hniezdny materiál a roky stojí opustená.

Za telocvičňou Základnej školy bola v roku 2003 inštalovaná ďalšia podložka na samostatnom stĺpe. Obsadená je a mláďatá na nej vychovávajú bociany doteraz každý rok.

Od roku 2003 evidujeme hniezdo na komíne budovy na hospodárskom dvore poľnohospodárskeho družstva. Hniezdenie tu prebieha každoročne bez prerušenia.

Priestor medzi prechodom železničnej trate a základnou školou upútal bociany v roku 1992 kedy si postavili hniezdo na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 528. Hniezdili tu do roku 2002 a opäť v roku 2004.

Náhradou za zhodené hniezdo na elektrickom stĺpe pri č.d.196 je podložka na samostatnom stĺpe vzadu pri cintoríne bližšie k železničnej trati. Obsadená bola do roku 2009.

Od roku 2003 sedem rokov hniezdili bociany na stĺpe elektrického vedenia v ulici za kostolom pri farskom úrade.

Za obecným úradom na voľnom priestranstve je od roku 2011 inštalovaný samostatný stĺp s podložkou, na ktorej hniezda bociany doteraz.

V rokoch 1994 až 1998 evidujeme aktívne hniezdo na podložke na zrezanom vrcholci stromu pri rodinnom dome č. 15. Ďalšie hniezdo na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 92 existovalo v rokoch 2006 – 2010. V roku 2011 si postavili bociany hniezdo na stĺpe elektrického vedenia na hlavnej ceste pri dome číslo 173 a po jeho zhodení na konci sezóny hniezdili v roku 2012 na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 170. Opätovné zhodenie tohto hniezda donútilo bociany zahniezdiť opäť na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 92, kde už hniezdili aj v minulosti. Podložka na samostatnom stĺpe v uličke za parkom a potokom ich nezaujala. Obsadili ju až v roku 2014 po tom, čo im po skončení predchádzajúcej hniezdnej sezóny bolo hniezdo z elektrického stĺpa zhodené. Hniezdili tu iba do roku 2016.

Od roku 2016 prebieha hniezdenie v tejto časti obce na podložke na samostatnom stĺpe na okraji parčíka pri hlavnej ceste.

K početnému zoskupeniu hniezd v obci pribúdali v niektorých rokoch ďalšie nové páry aj keď len krátkodobo a niektoré bez vyvedenia mláďat. Takýmto hniezdom bolo hniezdo na telegrafnom stĺpe v roku 1996 pri prechode železnice na začiatku obce od Sniny. Iné stálo v rokoch 1998 – 2001 na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 167. Ďalšie takéto hniezdo bolo v roku 1999 na komíne domu číslo 140 pri cintoríne. Po jeho zhodení v roku 2000 hniezdili na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 158. V roku 2013 vzniklo a v roku 2016 bolo zhodené hniezdo z elektrického stĺpa za obchodom Milkagro. Od roku 2014 existuje nové hniezdo na stĺpe elektrického vedenia vo dvore poľnohospodárskeho družstva. K nemu v areáli PD v roku 2017 na jeden rok pribudlo hniezdo na elektrickom stĺpe a v roku 2018 ho nahradilo hniezdo na zásobníku krmných zmesí. Podobne v roku 2015 sa objavili v obci dva nové páry, ktoré bez vyvedenia mláďat postavili si hniezda na elektrických stĺpoch. Jeden pri dome číslo 121 a druhý na stĺpe s trafostanicou. Obe hniezda na konci hniezdnej sezóny zanikli. V roku 2014 zahniezdili bociany a hniezdia doteraz na divým viničom porastenom samostatnom stĺpe s podložkou za predajňou COOP Jednota.

Dúbrava

Podľa informácie miestnych občanov hniezdili bociany na komíne kotolne Ústavu sociálnej starostlivosti od roku 1996. Nové, nami zaregistrované hniezdo vzniklo v roku 2005 na stĺpe elektrického vedenia pri vstupe do Ústavu sociálnej starostlivosti. Zhodené bolo začiatkom roka 2009. Nahradené bolo v tesnej blízkosti podložkou na samostatnom stĺpe na ktorom hniezdia doteraz. V roku 2016 existovalo hniezdo na stĺpe elektrického vedenia aj na okraji hospodárskeho dvora pri štátnej ceste. V roku 2017 zostalo neobsadené a v roku 2018 bolo zhodené.

Hostovice

Hniezdo v obci sme zaregistrovali pri medzinárodnom sčítaní v roku 1984. Bolo postavené na stĺpe elektrického vedenia pri č. d. 51. Existovalo do roku 1986. V tom roku bola na tento stĺp inštalovaná podložka. Hniezdili na nej bez prerušenia do roku 2016, kedy bola podložka z elektrického stĺpu odstránená. V roku 2003 a 2004 sa neúspešne pokúsil zahniezdiť ďalší pár na stĺpe elektrického vedenia pri gréckokatolíckom chráme. V roku 2017 bola pri grécko-katolíckom chráme ako náhrada za zhodenie podložky z elektrického stĺpa pri dome č. 51 inštalovaná podložka na samostatnom stĺpe.

Bociany ju neprijali a v roku 2017 si postavili hniezdo na elektrickom stĺpe pri grécko-katolíckom chráme.

Kalná Roztoka

Prvý pokus o zahniezdenie sme zaznamenali na stĺpe elektrického vedenia v roku 2000. Opakovane potom hniezdili v rokoch 2003 – 2004 a dlhodobo od roku 2006 do roku 2013 na tom istom stĺpe elektrického vedenia. V roku 2009 bol pri pravoslávnom chráme postavený stĺp s podložkou. Bociany vytvorenú ponuku na hniezdenie prijali až po zhodení hniezda z elektrického stĺpa v roku 2014. Hniezdia tu dodnes.

Klenová

Podložku na komíne budovy Lesnej správy postavili ochranári zo ZO SZOPK Snina v roku 1986. Bociany na nej nepretržite hniezdia doteraz.

Kolonica

Hniezdo na stĺpe elektrického vedenia si bociany v obci postavili v roku 2010 pri dome číslo 153. Hniezdili na ňom do roku 2013. V roku 2014 bolo hniezdo zhodené a nahradené podložkou na samostatnom stĺpe pri Základnej škole. Hniezdo je obsadené doteraz.

Michajlov

Hniezdo na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 12 si bociany postavili v roku 2011. Hniezdili na ňom do roku 2016. Odvtedy je hniezdo neobsadené.

Osadné

V obci začali bociany prvé dva roky bez vyvedenia mláďat hniezdiť v roku 2009. Hniezdo si postavili na stĺpe elektrického vedenia pri moste cez potok, pri dome číslo 13. Hniezdo bolo po skončení hniezdenia v roku 2014 zhodené a začiatkom roka 2015 nahradené podložkou na samostatnom stĺpe v uličke k lesu. Podložku prijali a hniezdia tam aj v súčasnosti.

Pčolinné

V roku 1977 vzniklo hniezdo na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 124. Bolo tam do roku 1982. V roku 1983 si bociany založili hniezdo na komíne kúrenia budovy Základnej školy. V roku 1984 hniezdili opäť na elektrickom stĺpe a v roku 1985 znova na komíne kúrenia. V roku 1993 existovali v obci dve hniezda. Jedno stálo iba v uvedený rok na elektrickom stĺpe. Druhý pár si postavil hniezdo na podložke pri Obecnom úrade. V roku 1996 sa na elektrický stĺp pri dome číslo 103 nasťahoval nový pár. Hniezdil tu jeden rok. Pár, ktorý hniezdil na podložke pri obecnom úrade opustil podložku a v roku 1996 tiež hniezdil na elektrickom stĺpe pri obecnom úrade. V nasledujúcom roku 1997 sa pár vrátil na podložku pri obecnom úrade a hniezdi tam dodnes. Hniezda z elektrických stĺpov boli zhodené.

Pichne

Hniezdo na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 91 evidujeme v obci od roku 1983. Kvôli problémom pri rozvoze elektrickej energie bola v roku 1988 v obci inštalovaná podložka na samostatnom betónovom stĺpe bez hniezdného materiálu. Záujem o ňu prejavili bociany až v roku 1999 a aj to len na jednu sezónu. Až zhodením hniezda v roku 2001 skončilo hniezdenie na elektrickom stĺpe. Na elektrický stĺp boli inštalované zábrany proti prisadaniu a zakladaniu hniezda. Bociany sa ale nevzdali a presťahovali sa na elektrický stĺp pred dom č. 97. Hniezdili tu napriek občasnému zhodeniu hniezda do roku 2015. V tomto roku bola na elektrický stĺp inštalovaná podložka. V roku 2016 vyhniezdili no v roku 2017 bola podložka obsadená iba občas. Bociany sa rozhodli opäť hniezdiť na stĺpe elektrického vedenia a založili si hniezdo pri dome číslo 11.

V roku 2000 si ďalší pár bocianov postavil hniezdo na stĺpe elektrického vedenia v časti Malá Pichne pri dome číslo 165. Nebol tu ale vítaný, a tak pre neustále rušenie a zhadzovanie hniezdneho materiálu lokalitu v roku 2003 opustil. V roku 2010 zahniezdi nový pár v časti Malá Pichne na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 205. V roku 2015 bolo toto hniezdo preložené na podložku na tomto elektrickom stĺpe. Hniezdi tu aj v súčasnosti.

Runina

Bocian hniezdil v obci na zásobníku kŕmnych zmesí na hospodárskom dvore PD v rokoch 2001 a 2002. Opätovný pokus o hniezdenie sa zopakoval v rokoch 2014 až 2016 na podložke na samostatnom stĺpe pri dome číslo 32. Od roka 2016 je hniezdo neobsadené.

Snina

Z historického pohľadu informácia o existencii hniezda v Snine na komíne domu pri kostole vyplynula z fenologického pozorovania o prilete na hniezdo 10.4.1895. Ďalšie fenologické údaje o prilete na hniezdo sú z 24.4.1902, 16.4.1906, 5.4.1907, 16.4.1908, 17.4.1909 a 22.4.1910. Aký bol osud tohto hniezda v nasledujúcom období nevieme.

Na komíne budovy, ktorá bola Ľudovou školou umenia, Domom pionierov a mládeže a neskôr Domom humanity či Červeného kríža evidujeme hniezdo od roku 1978. Založené bolo v roku 1954. Hniezdo bolo využívané do roku 1999. V roku 2000 bolo zhodené a na hniezdenie bola na komíne inštalovaná podložka. Hniezdenie tu prebiehalo do roku 2007. Počas rekonštrukcie budovy bolo hniezdo z komína odstránené a na hniezdenie im bola v roku 2008 pri budove (Dome humanity) inštalovaná podložka. Bociany si však v roku 2008 postavili hniezdo na stĺpe elektrického vedenia na križovatke ciest pri tejto budove. Podložku na samostatnom stĺpe neprijali a na elektrickom stĺpe hniezdili do roku 2014. V roku 2015 opätovne si postavili hniezdo na rekonštruovanom komíne budovy no hniezdili tu len dva roky do roku 2016. Na základe Dohody o spolupráci pri prekládke bocianieho hniezda bolo hniezdo v roku 2017 preložené územným spolkom Slovenského Červeného kríža bližšie k vodnému toku Cirocha na drevený stĺp s hniezdnou podložkou. Podložka v roku 2017 a 2018 nebola obsadená.

V roku 1978 existovalo aj druhé hniezdo na stĺpe elektrického vedenia na ulici SNP pri dome číslo 5. Obsadené bolo do roku 1980 no mláďatá v posledných dvoch rokoch bociany nevyviedli.

V roku 1992 vzniklo nové hniezdo na komíne budovy externej montáže vedľa areálu závodu Vihorlat. Napriek zhadzovaniu hniezda bociany tu s prerušeniami vyvádzali mláďatá do roku 2004. Na umožnenie bezproblémového hniezdenia v tejto časti mesta im bola v roku 2007 pri budove montážneho závodu vystavená podložka na samostatnom stĺpe. Tú bociany neprijali a hniezdo si v roku 2014 postavili na okraji areálu internátnej školy pri štátnej ceste zo Sniny na Pčolinné na stĺpe elektrického vedenia. Hniezdia tu aj teraz.

Z rokov 1993–1996 máme informáciu o existencii hniezda a vyvedení mláďat aj na komíne budovy Detskej polikliniky.

Pri výjazde z mesta na konci priemyselnej zóny vľavo sa nachádza podnik spracúvajúci drevo. Tu si v roku 1996 postavili bociany hniezdo na komíne administratívnej budovy. Po jeho zhodení v nasledujúci rok 1997 si postavili bociany hniezdo na odsávači pilín. Hniezdenie na odsávači trvalo do roku 2003. V roku 2004 im v areáli už firmy ASTEC vystavili samostatný stĺp s podložkou na ktorom hniezdia aj v súčasnosti.

Ďalší stĺp s podložkou bol inštalovaný v roku 2016 na Letnej ulici pri dome číslo 2385/1. Zatiaľ je podložka neobsadená.

Stakčín

Hniezdo na komíne budovy Lesného závodu vystupuje už v prehľadoch Bauera (1966) v rokoch 1955-1960. My sme údaje o existencii tohto hniezda zaznamenávali na bytovke Lesného závodu č. 289

od roku 1977 do roku 1993. V nasledujúcom roku si postavili hniezdo na komíne kúrenia obecného úradu (na zadnej strane kaštieľa). Hniezdo bolo nepretržite bocianmi obsadené do roku 2017. Ako náhradná možnosť hniezdenia bola pri bytovke za kaštieľom v roku 2002 vystavená podložka na samostatnom stĺpe. Na podložke sa nenachádza žiadny hniezdny materiál a bociany o ňu doteraz neprejavili záujem.

Pri vstupe do obce od Sniny vľavo sa nachádza hospodársky dvor firmy AGRIFOP. Vysoký štvorhranný tehlový komín kotolne v areáli upútal bociany k stavbe hniezda v roku 1997. Hniezdili tu do roku 1999. Súčasnú hniezdo na komíne kotolne firmy AGRIFOP bolo postavené v roku 2010 a bociany na ňom odvtedy každoročne vyvážajú mláďatá. Pár, ktorý doletel do obce v roku 2000 si postavil nové hniezdo na stĺpe elektrického vedenia na rázcestí na severovýchodnom okraji obce. Hniezdil na ňom až do jeho zhodenia v roku 2004.

Za obcou smerom na Starinu vľavo v poli (Pod Hrunkom) stojí od roku 2001 dodnes opustená prázdna hniezdna podložka na železnej konštrukcii stĺpa nízkonapäťového vedenia.

V roku 2007 bol za administratívnu budovu Správy NP Poloniny inštalovaný drevený stĺp s podložkou bez hniezdného materiálu doteraz neobsadený.

Stakčínska Roztoka

Na elektrickom stĺpe pod cintorínom si bociany postavili hniezdo v roku 1998. Koncom roka 2001 im bol vedľa pôvodného hniezda postavený samostatný stĺp s podložkou. Staré hniezdo bolo odstránené a tak v hniezdení pokračovali na podložke. Trvalo to však len tri roky a v rokoch 2005 – 2008 sa vrátili k hniezdeniu na elektrickom stĺpe. Toto hniezdo im však bolo odstránené v roku 2008 a na elektrické stĺpy v okolí boli nainštalované odpudzovače. Tento krát to bociany pochopili a odvtedy pokračujú v hniezdení na podložke.

Topoľa

Do roku 2016 bociany o hniezdenie v obci neprejavili záujem. Po prvýkrát v histórii obce si hniezdo postavili v roku 2016 na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 80. Hniezdia tu tretí rok.

Ubl'a

Na komíne Základnej školy sme zaregistrovali hniezdo v roku 1976. Bociany tu hniezdili do roku 1981. Medzičasom si v blízkosti Základnej školy na stĺpe elektrického vedenia v roku 1978 postavil hniezdo a vyviedol mláďatá ďalší pár. V ďalších rokoch hniezdo zaniklo. Po zhodení hniezda z komína školy pokračovali bociany z tohto hniezda do roku 1986 v hniezdení na stĺpe elektrického vedenia.

V roku 1981 sme zaznamenali v obci ďalší pár s hniezdom na stĺpe elektrického vedenia.

V roku 1987 boli na hniezdenie inštalované dve podložky na samostatných stĺpoch. Podložku za domom č. 184 obsadili v roku 1995 a hniezdili na nej do roku 1998. Druhá podložka stála prázdna do roku 2000, kedy bola odstránená.

V roku 1999 vzniklo hniezdo na komíne kotolne bývalého HD a bociany na ňom hniezdili do roku 2004. V roku 2005 si po zhodení hniezda z komína kotolne postavili hniezdo na stĺpe elektrického vedenia za domom číslo 379). Hniezdili na ňom do roku 2016. V roku 2017 bolo hniezdo napadnuté včelím rojom. Pár si spravil náhradné hniezdo na blízkom stĺpe. Mláďatá už v danom roku nevyviedli a hniezdo po sezóne zaniklo.

V roku 2015 bola bocianom na hniezdenie ponúknutá podložka na samostatnom stĺpe pri odbočke na Brezovec. V roku 2018 ju využívali iba sporadicky, občas na nej postávali.

V roku 2017 si bociany postavili hniezdo na elektrickom stĺpe pri budove hraničnej polície pri dome číslo 295.

Ulič

Pre obec bolo od roku 1997 symbolom hniezdo na konštrukcii vysokých zásobníkov krmných zmesí (Vítkovice) na hospodárskom dvore poľnohospodárskeho družstva. Bez prerušenia tu hniezdili bociany 15 rokov až do roku 2011. V nasledujúcom roku boli zásobníky odstránené. Z toho dôvodu v roku 2012 prijali bociany podložku na samostatnom stĺpe na hospodárskom dvore kde hniezda aj v súčasnosti. V roku 2017 sa o miesto na hniezdenie v obci uchádzal ďalší pá. Hniezdo si postavil na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 329. Hniezdil tu aj v roku 2018.

Uličské Krivé

Hniezdo na elektrickom stĺpe pri dome číslo 15 existuje v obci od roku 2014.

Zboj

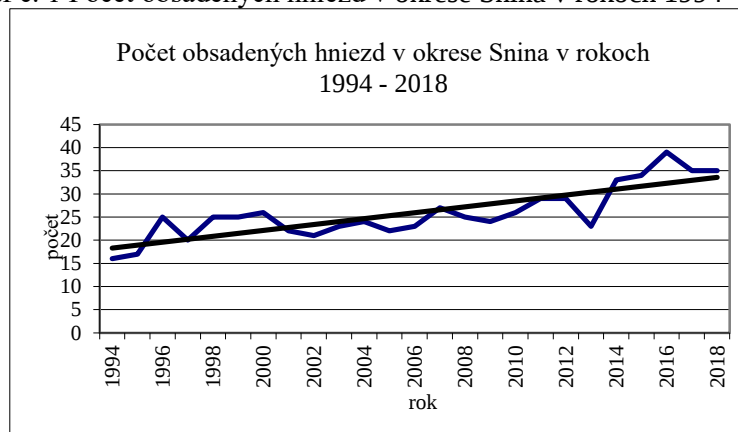
Od roku 1986 hniezdili bociany na komíne Základnej školy. V roku 2000 im hniezdo zhodili a na komín upevnili podložku. V roku 2005 hniezdo pri búrke z podložky spadlo. V roku 2006 sa bociany opäť vrátili na podložku na komíne školy a hniezdili na nej s prerušeniami do roku 2009. Opätovne zahniezdili bociany v obci v roku 2014. Hniezdo si postavili na stĺpe elektrického vedenia pri dome číslo 2/4. Na stĺp bola v roku 2016 inštalovaná zábrana proti hniezdeniu a tak sa v roku 2017 nast'ahovali na stĺp elektrického vedenia pri dome číslo 10 pri vstupe do obce na ľavej strane cesty. Ako riešenie bezproblémového hniezdenia bola bocianom v roku 2017 inštalovaná podložka na samostatnom stĺpe bez hniezdneho materiálu v ulici za Obecným úradom. Bociany ju zatiaľ neprijali.

Zemplínske Hámre

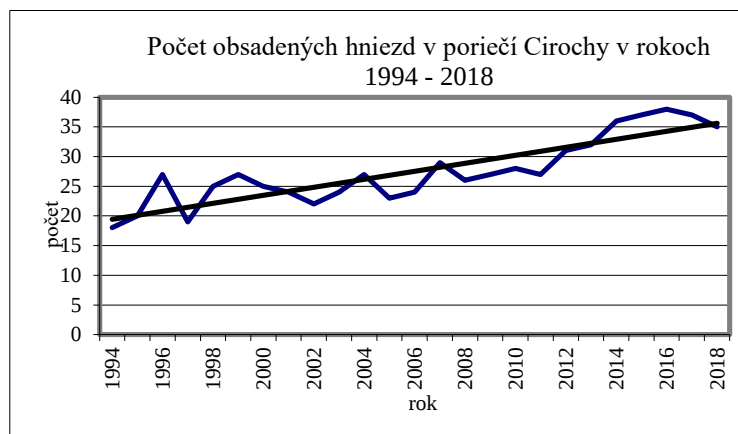
Obec nevystupuje v historických prehľadoch ako hniezdna lokalita. Informáciu o existencii hniezda na stĺpe elektrického vedenia pri rodinnom dome č. 22 sme zaznamenali v roku 2005. Bociany tu dva roky po sebe vyviedli mláďatá. V roku 2007 bolo hniezdo zhodené a nahradené podložku na samostatnom stĺpe pri HD AGRIFOP v smere do obce z Belej nad Cirochou. Bociany ju neprijali a v obci odvtedy nehniesdia.

Výsledky a diskusia

Graf č. 1 Počet obsadených hniezd v okrese Snina v rokoch 1994 - 2018

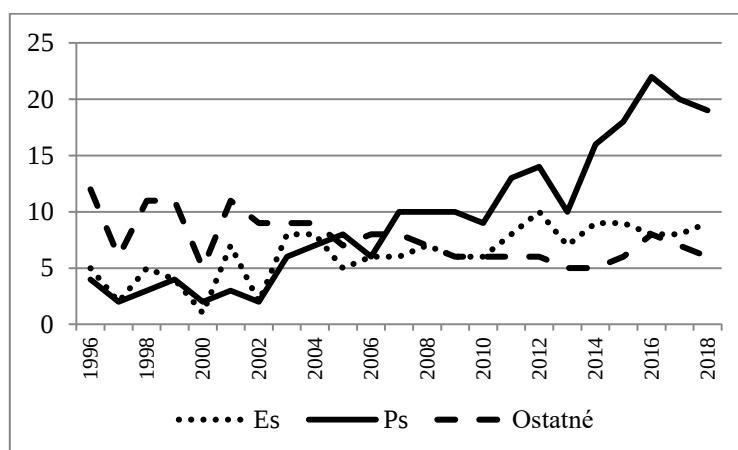

Graf č. 2 Počet obsadených hniezd v poriečí Cirochy v rokoch 1994 - 2018

V roku 1994, v roku medzinárodného sčítania bociana bieleho v areáli jeho rozšírenia sme tak ako aj z iných častí Slovenska získali ucelený prehľad o počte obsadených hniezd bociana bieleho v okrese Snina. Z vtedajšieho stavu 16 aktívnych hniezd vzrástol počet do roku 2018 dvojnásobne. V roku 2018 evidujeme 35 obsadených hniezd. Trend nárastu počtu hniezd sa prejavil aj pri posudzovaní umiestnenia hniezd z hľadiska povodí. V poriečí Cirochy je situácia s pribúdajúcimi hniezdami aj vo vzťahu k jednotlivým rokom porovnateľná s celkovým trendom nárastu hniezd v území okresu.

Graf č. 3 Umiestnenie a počty obsadených hniezd v okrese Snina v rokoch 1996 - 2018

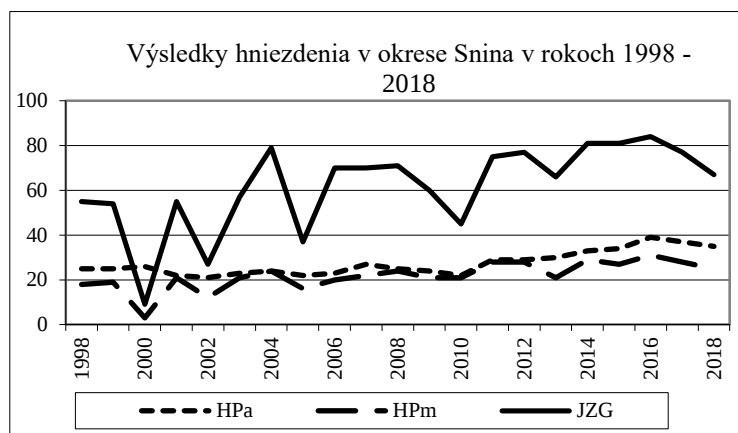
Vysvetlivky: Es – elektrický stĺp, Ps – podložka na samostatnom stĺpe, Ostatné – podložka na komíne domu, podložka na elektrickom stĺpe, podložka na strome, silo kŕmnych zmesí a telegrafný stĺp – (jednotkové počty)

Výrazná zmena nastala aj v umiestnení hniezd. Prestavba, urbanizácia a i vlastnícky vzťah k majetku sa prejavil aj v zmene umiestnenia hniezd. V minulosti boli hniezda postavené prevažne na masívnejších komínoch budov komínoch kotolní ústredného kúrenia v posledných desaťročiach vstúpili na scénu nové stanovišťa. Stĺpy elektrického vedenia s križovaním vodičov ponúkli náhradu za ubúdajúce a chátrajúce komíny. Ako nežiaduce miesta a problémové stanovišťa boli spočiatku zhadzované prevádzkovými pracovníkmi rozvodných energetických závodov. Od roku 1986 boli tieto hniezdné stanovišťa nahrádzané kovovými podložkami na samostatných betónových stĺpoch. Stalo sa tak v obci Hostovice (samostatný stĺp s podložkou) a Klenová (podložka inštalovaná na komín budovy lesnej správy). Podložky inštalovali členovia ZO SZOPK Snina. V roku 1987 boli v rámci iniciatívy ZO SZOPK Snina vystavené aj dve podložky v obci Ubľa.

Snaha bocianov pri založení si nového hniezda je tradične viazaná na stĺp elektrického vedenia. Po roku 2002 sa tento trend eliminuje prekladaním hniezd na umelé podložky s hniezdnym materiálom na samostatných stĺpoch. Prirodzené stanovišťa za uvedené obdobie mierne poklesli: Stĺpy elektrického

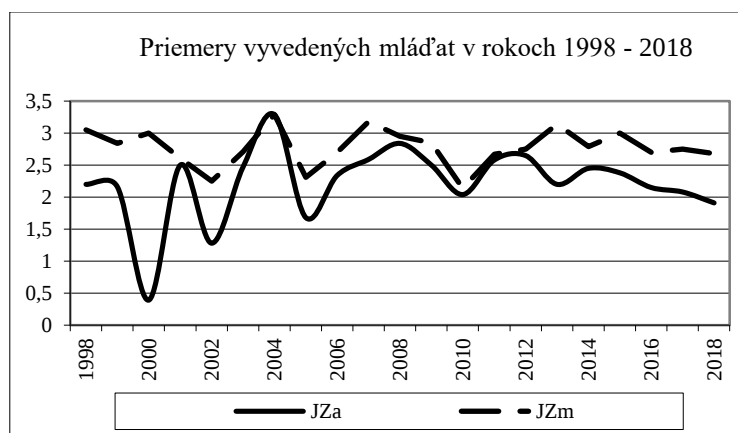
vedenia ako hniezdne stanovišťa nepribúdajú. Počet umelých podložiek na samostatných stĺpoch využívaných bocianmi na hniezdenie narástol na 18 a stal sa dominantným typom hniezdenia. V okrese je inštalovaných ďalších 13 umelých podložiek, ktoré zatiaľ neboli obsadené alebo ich bociany opustili.

Graf č. 4 Výsledky hniezdenia v okrese Snina v rokoch 1998 – 2018

Pre posúdenie životaschopnosti populácie, úspešnosti hniezdenia vzhľadom na vonkajšie faktory porovnávame celkový počet hniezdných párov v území (HPa) s počtom párov s úspešne vyvedenými mláďatami (HPm). Na podporu posúdenia slúži aj celkový počet vyvedených mláďat (JZG). Počet mláďat spolu s nárastom počtu párov stúpa a v roku 2016 dosiahol maximum 84 vyvedených mláďat. Výkyvy v jednotlivých rokoch svedčia o neúspešnom hniezdení viacerých párov (vplyv nedostatku potravy, počasia). Oveľa prehľadnejšia je situácia porovnania priemerného počtu mláďat prepočítaný na celkový počet hniezdiacich párov (JZa) a priemeru mláďat na hniezda s úspešne vyvedenými mláďatami (JZm). Čím viac sú krivky vzájomne od seba vzdialené tým neúspešnejší bol rok. Napriek tomu populácia v okrese Snina dosahuje vysoký priemer vyvedených mláďat výrazne prekračujúci celoslovenský priemer. Výrazný pokles krivky JZa nadol v rokoch 2000, 2002 a 2005 je dôsledok nedostatočného počtu skontrolovaných hniezd na počet vyvedených mláďat. Rozchádzanie sa kriviek v posledných rokoch (od roka 2012) svedčí o prítomnosti vyššieho počtu párov v území bez snahy o hniezdenie (mladé, prestarnuté jedince?) alebo s neúspešným hniezdením (podchladenie násady a pod).

Graf č. 5 Priemery vyvedených mláďat v rokoch 1998 - 2018

Záver

Podľa spracovaných výsledkov konštatujeme, že populácia bociana bieleho v okrese Snina má za posledných 25 rokov stúpajúci trend. Pripisujeme to vhodným podmienkam na hniezdenie a dostatočnej potravnej báze na lúkach a pasienkoch v území. Svedčí o tom aj dlhodobý vysoký priemer úspešne vyvedených mláďat. V okrese v súčasnosti hniezdi 35 párov bociana bieleho v 20 obciach. Priemerná hustota párov v území (StD) je 4,34 hniezda/100 km². V obci Dlhé nad Cirochou sa vytvorila hniezdna kolónia, jedna z mála na našom území o počte 11 hniezd, z ktorých na siedmych hniezdach boli v roku 2018 vyvedené mláďatá.

Literatúra:

- Novotná J., 1981: Hniezdne rozšírenie bociana bieleho v okrese Humenné v rokoch 1979 a 1980. Práca SOČ, Gymnázium Humenné
- Krúpová I., 1986: Rozšírenie bociana bieleho v okrese Humenné. Diplomová práca PF UPJŠ Košice, 66 pp.
- Mošanský A., 1967: Ekologická avigeografia východného Slovenska. Ekologická a historická analýza avifauny východnej časti Západných karpát za posledné storočie. Kandidátska dizertačná práca, rukopis, Ústav obratlovců ČSAV Brno
- Mošanský A., 1978: Nútený rozptyl ako negatívny jav teritoriálnych zmien modelových druhov záujmového územia HSA Košice, Manuscript I., štúdia *Ciconia ciconia*, Košice, 95 pp.
- Stollmann A., 1964: Príspevok k rozšíreniu bociana bieleho na Slovensku v r. 1958, Sborník Vsl. Múzea, V, séria A, str. 121 – 130
- Stollmann A., 1971: Bocian biely (*Ciconia ciconia* L.) na Slovensku v roku 1968. Československá ochrana prírody, 12, str. 143 – 178
- Stollmann A., 1999: Prehľad hniezdísk bociana bieleho (*Ciconia ciconia*) na Slovensku za ostatných 50 rokov (1934 – 1984), podľa katastrov miest a obcí. *Natura Carpatica*, 40, str. 263 – 292
- Pčola Š., Vlasáková M., 2011: Databáza bociana bieleho v okrese Snina. Správa z výskumu. Správa NP Poloniny v Stakčíne
- Vlasáková M., 2019: Bociany biele (*Ciconia ciconia*) v okrese Snina 2003 – 2018. Informačný bulletin, Január 2019. <http://nppoloniny.sopsr.sk/bociany-biele-v-okrese-snina-v-r-2003-2018-zrodila-sa-brozura/>

Obr. č. 1: Dlhé nad Cirochou, hniezdo na komíne Základnej školy rok 2003. Foto M. Fulín

VÝSLEDKY ČINNOSTI CHIROPTEROLOGICKEJ SEKCIE

Denisa Lobbová¹, J. Rys, A. Boroš, Milan Hrivňák²

Adresa autorov: ¹Muránska Dlhá Lúka, info@netopiere.sk

²Zlaté pri Bardejove, hriv.milan@gmail.com

Chiropterologická sekcia pod vedením autorov príspevku počas konania VS TOP-u v dňoch 28.07. – 01.08.2018 v obci Zboj v okrese Snina vykonala pre účastníkov tábora osvetové, náučno-poznávacie i odborné podujatia. Cieľom bolo priblížiť laickej verejnosti základné poznatky o skupine nočných cicavcov, ktorých verejnosť často kvôli nevedomosti a predsudkom spája s najhoršími ľudskými vlastnosťami. Pre členov skupiny pre ochranu netopierov účasť na VS TOP-e bola súčasťou podujatia Visegrad Bat Camp 3 - Chiropterologická sekcia

Chronologický prehľad navštívených lokalít a zistená prítomnosť netopierov dostupnou metodikou.

28. 7. 2018

Uličské Krivé

Navštívili sme priestor pri gréckokatolíckom kostole a realizovali pozorovanie večernej výletovej aktivity. Zistili sme vyletenie 5 jedincov druhov *Rhinolophus hipposideros* a *Plecotus sp.*

Presunuli sme sa k drevenému chrámu chrámu Sv. Michala archanjela kde sme zaznamenali pozorovanie večernej výletovej aktivity: 10 – 20 jedincov druhov *Rhinolophus hipposideros*, *Eptesicus serotinus*, *Plecotus sp.* k pozorovaniu boli použité batloggery a nahrávky hlasu pre rozlíšenie.

29. 7. 2018

Topoľa

Počas dňa sme realizovali kontrolu interiéru a podkrovia gréckokatolíckeho chrámu Sv. Michala archanjela. Zistili sme menšie množstvo čerstvého trusu netopierov v podkroví, získali informáciu o výskyte od sprievodcu a zaregistrovali sme pobytové znaky na stene po výskyte netopierov za obrazom, ktorý bol nedávno zvesený

Zboj

Na pokojnej vodnej hladine koryta Zbojského potoka na brode k pasienku pod hospodárskym dvorom miestneho PD (súradnice N 49.021, E 22.4724) sme realizovali odchyt netopierov do siete a detektoring. Zaznamenali a chytili sme druhy *Myotis mystacinus* (M, juv), *Nyctalus leislerii* (F, lakt), *Eptesicus serotinus* (M, ad), *Eptesicus serotinus* (F, ad), *Nyctalus noctula* (M, juv), *Myotis daubentonii* (M, juv), *Barbastella barbastellus*. Zaznamenali sme aj ich hlasové prejavy batloggerom.

30. 7. 2018

Uličské Krivé

Počas dňa sme navštívili drevený chrám Sv. Michala archanjela. Kontrolovali sme interiér za účelom zistenia prítomnosti aspoň sekundárnych znakov prítomnosti netopierov. Vrchné podlažie a podkrovie je znečistené guánom od *Rhinolophus hipposideros*. Dokladovala to aj prítomnosť reprodukčnej kolónie (Rhip) cca 30 samíc s mláďatami. Priestor sme vyčistili od guána a do budúca navrhujeme nutnú spoluprácu s miestne príslušnou správou ŠOP SR na pomoc pri periodickom čistení.

Runina

V obci sme navštívili pravoslávny kostol. Evidujeme, že veži sú okná s plechovými lamelami, bez sieťok. Vykonali sme kontrolu interiéru, ale vstup do veže a podkrovia nám nebol umožnený

nakol'ko vstupný otvor je zabeďnený doskami. Predpokladáme potenciálny výskyt netopierov v podkroví.

Dara – vysídlená obec

Nakol'ko zaniknutý drevený chrám Sv. Bohorodičky, resp. nový murovaný chrám postavený v r. 1956 sú uzavreté zhodnotili sme z vonkajšieho pohľadu možnosť potenciálneho výskytu netopierov.

Jalová

Ďalší gréckokatolícky drevený chrám Sv. Juraja – malý kostolík bol uzavretý. Nakol'ko na veži chýba latovanie čo umožňuje pravdepodobne netopierom vstupovať do podkrovia registrujeme objekt ako pravdepodobný pre výskyt netopierov.

Stakčín

Skontrolovali sme podkrovie prednej, zrekonštruovanej časti kaštieľa (rekonštrukcia ukončená v r. 2012 – výmena krovu, izolácia formou uloženia minerálnej vlny, paropriepustná membrána a nová plechová krytina). Výsledok negatívny, bez známok o prítomnosti netopierov. Zadná, stará časť kaštieľa kvôli nedostupnosti kľúčov nebola skontrolovaná. V tejto časti je predpoklad výskytu netopierov.

Stakčínska Roztoka

V gréckokatolíckom kostole sme kontrolovali interiér, veže a podkrovie. Zistili sme prítomnosť reprodukčnej kolónie *Rhinolophus hipposideros* - cca 80 samíc s mláďatami a kôpky guána v podkroví. Strešnú krytinu tvorí asfaltový šindel'. Do budúca navrhujeme nutnú spoluprácu s miestne príslušnou právou ŠOP SR (pomoc s čistením).

Ulič

Súradnice miesta odchyty na pokojnej vodnej hladine v mieste brodu sú N 49.0074, E 22.4573. Odchyt bol realizovaný do siete naprieč korytom potoka. Chytili sme *Myotis mystacinus/alcatoe* (F, juv), *Myotis brandti* (M, ad), *Myotis mystacinus/brandti* (F, ad).

31. 7. 2018

Ulič

Kontrolovali sme gréckokatolícky kostol. Prezreli sme interiér kostola, veže a podkrovia (kostol je aktuálne v rekonštrukcii – nová plechová krytina a krov, drevené latovanie pod krytinou, obnova fasády). Zaznamenali sme malo trusu po netopieroch vo veži aj v lodi (chýba vletový otvor – drevené okenice sú zavreté). Odporúčanie je dohodnúť otvorenie okeníc a umožniť netopierom osídliť podkrovie, ktoré disponuje vhodnými podmienkami na tvorbu reprodukčnej kolónie

Príslop

V obci sme skontrolovali pravoslávny kostol. Prebehla kontrola interiéru a malého podkrovia s vežičkou (plechová strešná krytina s dreveným latovaním). Zistili sme prítomnosť malého množstva trusu netopierov pravdepodobne rodu *Plecotus* sp.. Chýba na podkroví voľný vletový otvor, prítomné sú len úzke štrbiny medzi doskami, ktoré tvoria fasádu veže.

Druhým kostolom, ktorý sme kontrolovali bol interiér gréckokatolíckeho kostola, veže a podkrovie (žalúzie s hustými plechovými lamelami na oknách veže, plechová krytina). Netopiere sme nezaznamenali, no naopak zistili sme značné množstvo trusu od kuny. Tri okná na veži sú čerstvo zasieťkované, dve plánujú zasieťkovať v najbližšej dobe.

Zboj

Kontrolovali sme podkrovie na budove bývalej školy. Netopiere sme nezistili. Na pôjde sa nachádza veľké množstvo holubieho trusu z minulosti.

Nová Sedlica

V obci sme kontrolovali pravoslávny kostol – interiér, veže a podkrovie (žalúzie s riedkymi plechovými lamelami na oknách veže, plechová krytina podbitá dreveným latovaním). Po netopieroch sa nachádzajú v podkroví menšie kôpky trusu zvlášť v lodi aj vo veži. Okrem toho zaznamenali sme prítomnosť 5 jedincov *Plecotus austriacus*, 5 jedincov *Rhinolophus hipposideros*. Trus kuny sme nenašli.

Odchyt netopierov spojený s detektoringom sme robili pri rybníku nad obcou Nová Sedlica pri Zbojskom potoku (súradnice N 49.05569, E 22.50907). Chytili a zaznamenali sme prítomnosť *Myotis mystacinus/alcatoe* (M juv), *Myotis brandti* (M juv), *Eptesicus serotinus* (M ad), *Myotis myotis* (M ad)

1. 8. 2018

Ruský potok

Kontrolovali sme drevený chrám Sv. Michala archanjela a pravoslávny kostol (interiér, veže a podkrovie). Objekty bez výskytu netopierov, zaznamenali sme trus kuny.

DETSKÁ SEKCIA NA XLII. VS TOP-E

Anna Macková

Adresa autora: CHKO Východné Karpaty, Duchnovičova 535,
06801 Medzilaborce

Do zoznamu sekcií Tábora ochrancov prírody patrí detská sekcia. Teší sa veľkej obľube – zo strany detí, i samotných rodičov. Počas tohtoročného TOP-u pracovala v zmiešanom zložení. Deti v rôznom veku, rodičia aj odborníci pracovali v plnom nasadení ako perfektný tím v areáli táboriska a blízkom okolí obce Zboj. Každý prispel svojimi poznatkami, a tak sa deti ani chvíľku nenudili. V okolí tábora boli inštalované ornitologické siete, ich pravidelné sledovanie a následné krúžkovanie vtákov sa stali denným rituálom malých i veľkých.

Prvý deň (30.7.) nám v detskej sekcii pomáhala Marta Hrešová z RCOP Prešov. Na úvod sme sa s deťmi zoznámili a pomocou kĺbka sme vytvorili pavučinu mien medzi deťmi – účastníkmi detskej sekcie. Na chvíľu sa deti zabavili pri omaľovánkach, ale keďže počasie nám prialo a k slnku v lete neodmysliteľne patrí aj voda, vybrali sme sa po úvodnom zoznamovaní k Zbojskému potoku skúmať Ph vody, obsah dusičnanov a dusitanov. Skúmaním vody v potoku sme zistili že Ph vody je 8, a takej vode sa hovorí aj živá voda. Hodnoty dusitanov aj dusičnanov sa držali v tých najnižších hodnotách. Pri pitnom zdroji vody sme si dali spoločnú rozcevičku a otestovali sa hrou „kto je kto“. Vďaka farbičkám na tvár sme na chvíľku tváre detí premenili na pavúka, lienku, netopiera, mačičku či psíka. Pozornosť detí po obede upútal ruch a laná

natiiahnuté od školy ponad Zbojský potok. To si už profesionálni záchranári chystali atrakciu dňa. Deti v postroji a s istením záchranára zlaňovali na pripravenom úseku. Detská sekcia individuálne pracovala aj vo večerných hodinách v doprovode rodičov. Obrovským spestrením boli pre deti nočné odchyty netopierov do jemných nárazových sietí. Detí vyzbrojené baterkami a zvedavosťou sa s rodičmi presunuli k miestam odchytov situovaných na Zbojskom potoku. Tu už profesionálny chiropterológ uviedol všetkých do nočného sveta netopierov. Po zaškolení vedeli deti rozpoznať mláďa od dospelého netopiera, spoznali, aký je rozdiel medzi netopierom obyčajným a netopierom fúzatým, čím sa netopiere živí, prečo sú užitočné, aj ako sa pohybujú v tme.

Druhý deň (31.7.) ráno deti prekvapil úžasný úlovok v ornitologickej sieti. Mladý rybárík riečny sa nám za asistencie Peťa Krišovského predviedol v plnej paráde. V pláne sme mali botanicko – lepidopterologický prieskum okolia tábora v smerovaní k uhličitému prameňu “Kvasná voda”. Pri botanizovaní významnou mierou pomáhali Eva Sitášová, Vlado Klč a Olga Skácelová Lepšová. Botanici však chodia väčšinou pomaly, a tak sme cestou výklad dopĺňali odchytom motýľov, a popri tom sa osviežili ostružinou černicovou. Deti mali možnosť chytiť motýľa do vlastných rúk, determinovať podľa kľúča a pustiť na slobodu. Trpezlivo a opatrne sa dotýkali jemnej konštrukcie tela motýľa. Zvedavé oči detí našli hniezdo húseníc babôčky pávookej, ale aj húsenicu vidlochvosta feniklového. V priebehu 3 hodín sme pozorovali 22 druhov denných motýľov. Napr. babôčku sieťkovanú, babôčku pávookú aj s

veľkým hniezdom húseníc, babôčku príhlavovú, babôčku zubatokrídlu, babôčku osikovú, mlynárika hrachorového, mlynárika repkového, perlovca dvanásťškrnného, modráčika obyčajného, zaujímavý bol nález hnedáčika nevädzového. Cestou do tábora sme nazbierali 20 druhov liečivých rastlín, ktoré sme v tábore spracovali do jednoduchého herbára. Po príchode do tábora deti vďaka Peťovi Čisárikovi videli z blízka užovku stromovú. Nezvyčajným zakončením dňa bola penová šou v areáli táboriska. V podvečerných hodinách deti mali jedinečnú možnosť vidieť mladého vodnára potočného, ktorého Peťo Krišovský zakrúžkoval a znova sme pokračovali individuálne nočnými odchytmi netopierov.

Deň tretí (1.8.) sme sa s deťmi a rodičmi vybrali skúmať vodné prostredie Zbojského potoka a prameň "Kvasná voda". Pri prameni sme sa zahrali na púť vody. Úlohou detí bolo čo najrýchlejšie premiestniť za pomoci štamperlíkov vodu z bodu A do bodu B. Na mieste sme zmerali obsah dusičnanov vo vode v jazierku plnom minerálky. Hodnoty boli veľmi nízke. Počasie nám prialo a tomu zodpovedala aj aktivita hmyzu. Keď sa deti dozvedeli, že navštívime starostu Zboja a ten má rybník plný pstruhov, ktoré si s obľubou pochutia na lúčnych koníkoch, nebolo potrebné veľa vysvetľovať a aktivita bola na svete. Papierové poháre na vodu sa behom minúty zmenili na lapače rovnokrídlorcov. S úlovkom sme sa vybrali späť do tábora, ale cestou sme sa zastavili na Zbojskom potoku pri miestnom brode. Cestou deti objavili na vegetácii desiatky jedincov križiaka pásavého aj priamo v akcii ako loví pomocou siete, na ceste sme našli veľkú chlpatú húsenicu priadkovca černicového. Deťom sme vysvetlili, že u niektorých ľudí môžu vyvolať chĺpky húseníc podráždenie. Na Zbojskom potoku bystré oči a šikovné ruky detí pomocou sieťok na vodný hmyz vylovili bystrušku potočnú, larvu pošvatky, pijavicu, larvu potočníka na kameňoch, potvrdili sme aj výskyt spriadača kostihojového, ktorý patrí medzi európsky významné druhy živočíchov. Na vegetácii deti obdivovali hadovky lesklé, ktoré sa nám podarilo aj odchytiť a obzreli sme si ich aj z blízka. S úlovkom lúčnych koníkov a malým akváriom, v ktorom boli úlovky z potoka, sme sa vybrali do tábora. Zastavili sme sa u starostu nakŕmiť pstruhy a názorne sme videli ako funguje jeden článok potravného reťazca v prírode. Obrovskú radosť mali deti z poľovníckych psov, zvlášť keď pán starosta deťom vysvetlil, že ide o tatranského duriča vyšľachteného na Slovensku. Plný dojem a zážitkov sme sa pomaly vybrali k táborisku, to sa ale už schýľovalo k búrke. Lejak to bol ale poriadny. Zo stanov sme počas búrky evakuovali Emku a Agátku do karavanu jedného úžasného pána z Čiech. Filip hrdinsky zostal vo vojenskom stane s dospelákmi.

Štvrtý deň (2.8.) sme strávili v areáli tábora. Ranný odchyt v ornitologickej sieti priniesol sýkorku veľkú a zaujímavý úlovok mladého trsteniárika malého. Peťo Krišovský pútavo porozprával prečo a odkedy sa datuje krúžkovanie vtáctva a prečo je dôležité. Detskej sekcii sa posledný deň zúčastnilo 18 detí, niektoré v doprovide s rodičmi. Ráno sme sa rozcvičili hrou na slepú babu a pokračovali pavučinou života. Deti pomocou kĺbka tvorili vzťahy tak, ako fungujú v prírode. Skúmali a premýšľali nad tým, kto koho potrebuje k životu. Vonku sme si pomocou odtlačkov zveri v životnej veľkosti vytvorili akýsi

zvierací chodník, po ktorom prešiel vlk, rys, mačka divá, medveď, diviak, jeleň aj srnec ale aj vydra riečna, kuna skalná a tiež jazvec, či veverička. Keďže sa teplota na teplomery rýchlo šplhala nahor nad 30 °C, presunuli sme sa s deťmi do priestorov telocvične neďalekej školy. Tu sa deti voľne zabávali pri pracovných listoch lesného miničarovania, vyrobili si masku svojho obľúbeného zvieratka a zahrali sa pri pexese. Na záver sme si s deťmi v telocvični vytvorili prekážkovú dráhu a veľkí aj malí sme sa ju snažili prejsť čo najrýchlejšie.

VYHODNOTENIE ČINNOSTI SEKcie PRAKTICKEJ OCHRANY PRÍRODY

Jan Voral

Adresa autora: Cintorínska 2220/4, 74101 Trebišov

Sekcia praktickej ochrany prírody pracovala počas táborového týždňa tri dni v teréne a jeden deň, piatok, v tábore, kedy členovia sekcie pomáhali s prípravami tradičného záverečného guľášu. Tento rok členovia sekcie praktickej ochrany prírody premiérovu samostatne obsluhovali jeden z kotlov ☺.

Sekcia pracovala v tradične silnom počte približne 10 až 15 členov. Vďaka skvelým a ústretovým zamestnancom Správy národného parku Poloniny v spolupráci so Správou CHKO Latorica mala sekcia k dispozícii skvelé odborné vedenie, dostatok nástrojov, materiálu a dopravných prostriedkov k výkonu svojej činnosti.

Dva dni svojej činnosti sekcia venovala obnove lávok ponad Stuzickú rieku. Pôvodné lávky už vplyvom veku a poveternostných podmienok predstavovali bezpečnostné riziko a bolo potrebné ich nahradiť. Vzhľadom na to, že sa lávky nachádzali v nedostupnom teréne tak musel byť na miesto dopravený materiál vlastnými silami. Rezivo a spojovací materiál boli priblížené zamestnancami správy NP tak ďaleko, ako to bolo možné a následne členovia sekcie za výdatnej pomoci krajinárskej sekcie materiál dopravili vlastnými silami až na miesto. Obnova lávok prebiehala tak, že na základoch starej lávky boli položené základné trámy novej lávky, ktorá bola následne sekciou skompletovaná vrátane zábradlia, schodíkov a okopov. Následne bola jednoduchou kladkou a vlastnými silami pridvihnutá a stará lávka bola motorovou pilou podpílená a zhodená do koryta. Po uložení novej lávky boli zvyšky starej lávky z koryta samozrejme odstránené.

Pár metrov od lávky cez Stuzickú rieku sekcia rovnakým postupom obnovila jednu menšiu lávku ponad malý prítok Stuzickej rieky. K tomu, aby lávky na svojom mieste vydržali čo najdlhšie a mohli slúžiť svojmu účelu sekcia prispela spevnením brehu pod hlavnou lávkou. Toto spevnenie by malo zabrániť podmyvaniu lávky.

Tretí terénny pracovný deň sekcia venovala čisteniu mokrade, ktorá slúži na monitorovanie biotopov európskeho významu v lokalite Stinská Slatina. Na základe vedenia a pokynov zamestnancov správy NP bola mokraď kosená krovínorezmi a nakosená biomasa bola následne z lúky odnášaná, aby nebránila rastu a rozmnožovaniu rastlín.

Ako už bolo spomenuté vyššie, v piatok sa sekcia naplno zapojila do guľášovej sekcie a to tak do spoločnej prípravy surovín ako aj do premiérového samostatného kotla. Veríme, že vám všetkým chutilo.

Obr. č. 1 Obnova lávok cez Stuzický potok

Program jednotlivých sekcií

Detská sekcia – vedúci sekcie Ing. Anna Macková

Pondelok 30.07.2018 – priestor táboriska, intravilán obce, poznávanie liečivých rastlín, chytanie motýľov
Utorok 31.07.2018 – intravilán obce, účasť pri krúžkovaní vtáctva, ukážka záchranej akcie a práce hasičov
Streda 01.08.2018 – moje umelecké výtvary, poznávanie rastlín, súťaž miss tábora
Štvrtok 02.08.2018 – priestor táboriska, intravilán obce, poznávanie zveri podľa stôp, odlievanie stôp, strom ako biotop,

Geologická sekcia – vedúci sekcie Mgr. Zuzana Bartušová

Pondelok 30.07.2018 – PR Borsučiny, presun pešo 8 km
Utorok 31.07.2018 – Vodný tok Ulička, presun autom 27 km Zboj – Runina presun pešo 4 km
Streda 01.08.2018 – Areál Kvasná voda, Oblazy (k.ú. Uličské Krivé) – Skalné okno – penovcové pramenisko, presun pešo 8 km
Štvrtok 02.08.2018 – NPR Riaba skala, presun autom 8 km Zboj – Nová Sedlica presun pešo 8 km

Krajinárska a dendrologická sekcia – vedúci Ing. Mário Perinaj

Pondelok 30.07.2018 – NPR Stuzica, presun autom 4 km Zboj – Nová Sedlica IS, presun pešo 10 km v prípade výstupu na Kremenec
Utorok 31.07.2018 – NPR Rožok (buk), presun autom 5 km Zboj – Uličské Krivé, presun pešo 5 km
Streda 01.08.2018 – Rebro (brest), presun pešo 12 km
Štvrtok 02.08.2018 – PR Borsukov vrch (javor), presun autom 6 km Zboj – Nová Sedlica (Skoňová), presun pešo 6 km

Lesnícka sekcia – vedúci Ing. Milan Piroš

Pondelok 30.7.2018 – NPR Rožok, presun autom 5 km Zboj – Uličské Krivé, presun pešo 5 km
Utorok 31.07.2018 – Skoňová (Monitoring lesnej dopravnej siete), presun autom 6 km Zboj – Nová Sedlica, presun pešo 3 km
Streda 01.08.2018 – NPR Stuzica (prales), presun autom 4 km Zboj – Nová Sedlica IS, presun pešo 10 km v prípade výstupu na Kremenec
Štvrtok 02.08.2018 – NPR Rožok (Vyznačenie ťažby prírode blízkym spôsobom v nárazníkovej zóne SPD), presun autom 5 km Zboj – Uličské Krivé, presun pešo 5 km

Botanická sekcia – vedúci Ing. M. Bural'

Utorok 31.07.2018 – Stínska, východokarpatské endemity rastlín
Streda 01.08.2018 – Bahno, presun pešo
Štvrtok 02.08.2018 – Stínska slatina

Sekcia Invázne a liečivé rastliny – vedúci Ing. Vladimír Klíč, PhD.

Pondelok 30.07.2018 – táborisko
Utorok 31.07.2018 – Zboj južná časť obce
Streda 01.08.2018 – Bahno, presun pešo
Štvrtok 02.08.2018 – Zboj – Nová Sedlica, presun pešo

Sekcia ornitologická – vedúci RNDr. Peter Krišovský

Pondelok 30.07.2018 – Zboj ochyt a krúžkovanie vtáctva
Utorok 31.07.2018 – Zboj obec monitoring vtáctva intravilánu
Streda 01.08.2018 – Monitoring na trase Zboj – Nová Sedlica a vtáky intravilánu obce Nová Sedlica
Štvrtok 02.08.2018 – južná časť obce Zboj, areál PD

Sekcia vážky (Odonata) – vedúci sekcie Mgr. Stanislav Greš

Pondelok 30.07.2018 – Zbojský potok v katastrálnom území obce
Utorok 31.07.2018 – rybník v obci Ulič
Streda 01.08.2018 – rybník v obci Zboj
Štvrtok 02.08.2018 – rybník nad obcou Nová Sedlica

Sekcia Orthoptera a Mantodea vedúci sekcie – Benjamín Jarčuška

Pondelok 30.07.2018 – Nová Sedlica, Stínska slatina
Utorok 31.07.2018 – Riaba skala, Nová Sedlica, Grófske chyžky, Medová baba
Streda 01.08.2018 – Okolie obce Zboj, Dolná Roztoka, PR Bahno
Štvrtok 02.08.2018 – Príslop, Dara sedlo

Herpetologická sekcia – vedúci sekcie Peter Čisárik

Pondelok 30.07.2018 – Nová Sedlica, Bystriansky potok, táborisko

Utorok 31.07.2018 – Riaba skala, Nová Sedlica, Grófske chyžky, Medová baba

Streda 01.08.2018 – Okolie obce Zboj,

Štvrtok 02.08.2018 – Uličské Krivé, Ulič, Runina, Rožok

Piatok 03.08.2018 – Zboj PD, táborisko

Sekcia Lepidopterologická – vedúci doc. RNDr. Ľubomír Panigaj, CSc., Ignác Richter

Pondelok 30.07.2018 – Dara, Gazdorán lúky v sedle, Runina, Ruské – Ruské sedlo

Utorok 31.07.2018 – Nová Sedlica lúky od kóty Rozdiel ku Stínskej slatine

Streda 01.08.2018 – Topoľa lúky pozdĺž Uličky, Uličské Krivé lúky smerom na kótu Rožok

Štvrtok 02.08.2018 – údolie Zbojského potoka (Poľana) medzi obcami Nová Sedlica a Zboj, údolie potoka Ráztoka

Chiropterologická sekcia – vedúci sekcie Mgr. Denisa Löbbová

Sobota 28.07.2018 – Uličské Krivé

Nedeľa 29.07.2018 – Topoľa, Zboj

Pondelok 30.07.2018 – Uličské Krivé, Runina, Dara, Jalová, Stakčín, Stakčínska Roztoka, Ulič

Utorok 31.07.2018 – Ulič, Príslop, Zboj, Nová Sedlica

Streda 01.08.2018 – Ruský Potok

Sekcia Heteroptera – vedúci sekcie Mgr. Vladimír Hemala

Sobota 28.07.2018 – Zboj okolie táboriska

Nedeľa 29.07.2018 – Topoľa, Zboj lúky v intraviláne obcí

Pondelok 30.07.2018 – Zboj, dolina Bystrianskeho potoka

Utorok 31.07.2018 – PR Stínska slatina, kosné lúky JV od Novej Sedlice

Streda 01.08.2018 – ochranné pásmo VN Starina, Gazdorán, slatina Ruské, Runina

Štvrtok 02.08.2018 – NPR Rožok, Uličské Krivé

Praktická sekcia – vedúci sekcie Mgr. Jan Voral

Pondelok 30.07.2018 – Stuzica osadenie lávok nad Stuzickú reku

Utorok 31.07.2018 – Stuzica osadenie lávok nad Stuzickú reku

Streda 01.08.2018 – kosenie a likvidácia pokosov na Stínskej slatine

Piatok 03.08.2018 – výpomoc pri príprave gulášu

